

glasul
BUCOVINEI

CERNAUȚI

BUCUREȘTI

4 / 2008

An. XV. Nr. 60

INSTITUTUL
CULTURAL
ROMÂN

Revistă digitalizată gratuit de Asociația Rădăuțiul Civic, pentru păstrarea memoriei Bucovinei și pentru ca tot efortul oamenilor de cultură din Bucovina să fie accesibil și generațiilor de astăzi.

www.radautiulcivic.ro

Mai 2020

GLASUL BUCOVINEI

*

THE VOICE OF BUCOVINA

The Romanian Cultural Institute

THE VOICE OF BUCOVINA

QUARTERLY REVIEW OF HISTORY AND CULTURE

CHERNIVTSI – BUCHAREST

2008, NO. 4
Year. XV. No.60

Editor-in-chief: ALEXANDRINA CERNOV
Honorary Member of the Romanian Academy

EDITORIAL COMMITTEE: Univ. Prof. PhD. Mircea Anghelescu (Bucharest),
Acad. Radu Grigorovici (Bucharest), Ștefan Hostiuc (Chernivtsi),
Univ. Prof. PhD. Ștefan Purici (Suceava), Assoc. Prof. PhD. Florin Pintescu
(Suceava), Univ. Prof. PhD. Ion Popescu-Sireteanu (Iassy), Arcadie Suce-
veanu (Chișinău), Bogdan-Alexandru Jitea (Bucharest), PhD. Constantin
Ungureanu (Chișinău), Dimitrie Vatamaniuc, Honorary Member of the
Romanian Academy (Bucharest).

EDITORIAL OFFICE: Prof. PhD. Alexandrina Cernov, Univ. Prof. PhD. Ilie
Luceac, Assist. Prof. PhD. Harieta Mareci, Vasile Tărățeanu.

I.T. MANAGEMENT: Nadina Cioban.

Institutul Cultural Român

GLASUL BUCOVINEI

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ DE ISTORIE ȘI CULTURĂ

CERNĂUȚI – BUCUREȘTI

2008, Nr. 4
Anul XV. Nr. 60

Redactor-șef: ALEXANDRINA CERNOV
Membru de onoare al Academiei Române

COLEGIUL DE REDACȚIE: prof. univ. dr. Mircea Anghelescu (București),
acad. Radu Grigorovici (București), Ștefan Hostiuc (Cernăuți),
prof. univ. dr. Ștefan Purici (Suceava), conf. univ. dr. Florin Pintescu
(Suceava), prof. univ. dr. Ion Popescu-Sireteanu (Iași), Arcadie Suceveanu
(Chișinău), Bogdan-Alexandru Jitea (București), dr. Constantin Ungureanu
(Chișinău), Dimitrie Vatamaniuc, membru de onoare al Academiei Române
(București).

REDACȚIA: prof. dr. Alexandrina Cernov, prof. univ. dr. Ilie Luceac,
lector univ. dr. Harieta Mareci, Vasile Tărățeanu.

CULEGERE COMPUTERIZATĂ: Nadina Cioban.

CONTENTS

DIALOGUES WITH BUCOVINIANS

- Ilie Luceac**, *The Keystone of the Artistic Activity of Bucovina*
Painter Ștefan Purici 7

BUCOVINA – HISTORICAL AND SOCIAL PROCESSES

- Marin Gherman**, *Political Personification and Mass-media Wars*.
Press monitoring (25 June – 1 November) 29

THEORY, CRITICISM AND LITERARY HISTORY

- Ion Filipciuc**, *Three Bucovina Prose Writers* 43

POETRY

- Simion Gociu at the Age of Sixty* (Chronological table) 54
Simion Gociu, *Poems* 57
Marin Gherman (Portrait) 67
Marin Gherman, *Poems* 68
Carmen Veronica Steiciuc (Portrait) 74
Carmen Veronica Steiciuc, *Poems* 76

PROSE

- Ion Muscalu** (Portrait) 81
Ion Muscalu, *Beneath the Sword with the Cross as a Shield, III*.
The Battle of the Cozmin Woods (excerpt) 82
Dumitru Oniga, *Prison Memoirs. Autobiographic Essays* (excerpts) 98

BOOKS. REVIEWS. CONFERENCES

- Iacob Mârza**, *The Speeches of Eudoxiu Hurmuzaki in the Diet of Bucovina*.
From the Parliamentary Life of Bucovina in the Second Half of the
Nineteenth Century. Bilingual edition. Text established by Ilie Luceac.
Preface, notes and commentaries by Ilie Luceac. German text translated by
Cătrinel Pleșu. Bucharest, Romanian Cultural Institute, 2007. 367 pages.
(With summaries in German, Romanian, Ukrainian and English.) 130
Vasile Târâțeanu, *A Necessary and Useful Study* 133
The Voice of Bucovina, no. 1–4, 2008, Contents 135

SUMAR

DIALOGURI CU BUCOVINENII

- Ilie Luceac**, *Cheia de boltă în activitatea artistică a pictorului bucovinean Ștefan Purici* 7

BUCOVINA – PROCESE ISTORICE ȘI SOCIALE

- Marin Gherman**, *Personificare politică și războaie informaționale. Monitoring-ul presei (25 iunie – 1 noiembrie 2008)*..... 29

TEORIE, CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

- Ion Filipciuc**, *Trei prozatori bucovineni* 43

POEZIE

- Simion Gociu la 60 de ani* (Tabel cronologic) 54
Simion Gociu, *Poezii* 57
Marin Gherman (Portret) 67
Marin Gherman, *Poezii* 68
Carmen Veronica Steiciuc (Portret) 74
Carmen Veronica Steiciuc, *Poezii* 76

PROZĂ

- Ion Muscalu** (Portret) 81
Ion Muscalu, *Sub sabia cu straja-n cruce, III. Bătălia din Codrii Cozminului* (fragment) 82
Dumitru Oniga, *Amintiri din închisoare. Eseuri autobiografice* (fragmente) ... 98

CĂRȚI. REVISTE. CONFERINȚE

- Iacob Mârza**, *Discursurile lui Eudoxiu Hurmuzaki în Dieta Bucovinei. Din viața parlamentară a Bucovinei în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea*. Ediție bilingvă, cu stabilire de text, prefață, note și comentarii de Ilie Luceac. Traducerea textului german de Catrinel Pleșu, Institutul Cultural Român, București, 2007, 367 p. (cu rezumate în limbile germană, română, ucraineană și engleză)... 130
Vasile Târâțeanu, *Un studiu necesar și util* 133

- Glasul Bucovinei, nr. 1-4, 2008, Sumar135

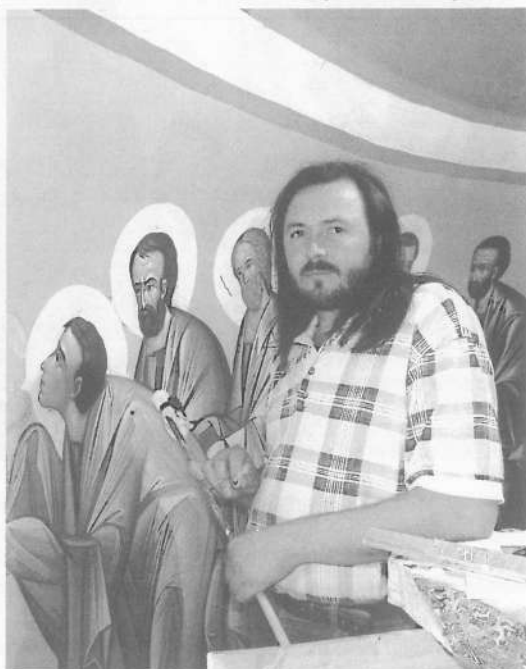
Dialoguri cu bucovinenii

CHEIA DE BOLTĂ ÎN ACTIVITATEA ARTISTICĂ A PICTORULUI BUCOVINEAN ȘTEFAN PURICI

Ilie Luceac

Cernăuți

L-am întâlnit pe pictorul Ștefan Purici lucrând la unul din altarele bisericii *Sfânta Treime* a mănăstirii de maici din Cernăuți. Era foarte prins de lucru și cuprins de pasiune pentru ceea ce făcea, muncind la finisarea unor chipuri de sfinți din pantheonul creștin-ortodox. Pe unul din registrele pictate am văzut reprezentată *Liturghia îngerească*, motiv ce apare pentru prima dată în picturile bisericilor din nordul Bucovinei. În ansamblul lucrării realizate la mănăstirea de maici s-a respectat programul iconografic bizantin, ceea ce constituie, de fapt, o viziune nouă asupra picturii și iconografiei din Bucovina, aplicată de pictorul Ștefan Purici. A trebuit să insist mult pentru ca să-l pot sustrage de la ceea ce făcea. El însuși avea înfățișarea unui sfânt, cu fața palidă, absorbit de idei, cu privirea cuprinsă de o inspirație ciudată și cu pletele lăsate în dezordine pe spate. Lucra cu echipa sa de ucenici, pe care o tutelează de mulți ani la rând în calitate de maestru și în calitate de îndrumător spiritual al acestor tineri pasionați pentru pictura bisericească. L-am întrebat dacă acești tineri lucrează separat sau sub îndrumarea lui. Era atât de concentrat, încât nu a reacționat la ceea ce-l întrebam. În timpul lucrului nu scotea nimeni nici o vorbă. Se vedea că tinerii care pictau în preajmă erau ucenicii lui, fiindcă trecea încet pe lângă fiecare, adăugând ici-colo o nuanță sau alta cu pensula. Într-un târziu mi-a răspuns, cu un glas care își revenea la realitate.

Ștefan Purici: Sunt printre ei mulți tineri care au terminat școli medii generale sau licee de artă, dar

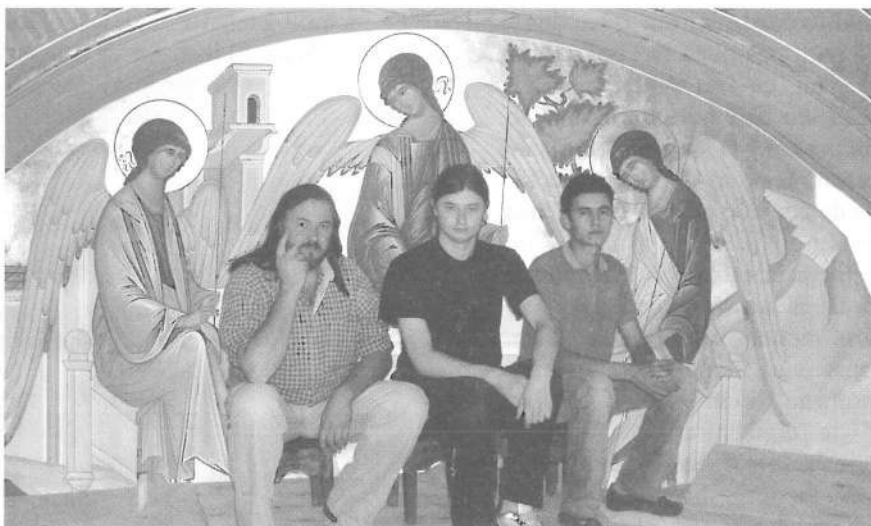
Pictorul Ștefan Purici
(Biserica *Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil* din Cernauca – Sfântul Altar).

și unii care fac facultatea în timpul de față. Sunt studenți din Chișinău, din Cernăuți și din zona regiunii Cernăuți, cum este Putila, Vijnîța sau am avut studenți chiar și din Kiev.

Ilie Luceac: Ați selectat acești tineri sau ei v-au găsit pe dumneavoastră? Și dacă vorbim despre ei, vă rog să-i și prezentați.

Șt. P.: Care și cum. Unii dintre ei au venit singuri la mine, iar pe alții i-am selectat eu. Printre tinerii care lucrează sub îndrumarea mea i-aș numi pe Vitalie Cocea (Voloca-Hrușeuți), Aștefulesi Tudor (Târnauca), Zaidel-Loic Domnica (Mahala), Gumeniuc Nicolae (Corovia), Guranda Vasile din Soroca (Republica Moldova), Cojocar Ion din Chișinău, Halițea Vitalie și Popiuk Vitalie din Putila, regiunea Cernăuți. Trebuie să vă spun că tinerii care au absolvit o instituție medie de specialitate sau chiar Academia de Arte Plastice au nevoie la început de cale de o practică specială la pictarea icoanelor. Sunt niște lucruri care trebuiesc însușite în practică, cu toate că școala pe care o faci ți le oferă în mod teoretic.

I. L.: Care este criteriul de selecție al acestor tineri? Prevalează talentul sau sunt alte motive, în baza cărora îi alegeți?

Maestrul Ștefan Purici (stânga) cu ucenicii săi Vitalie Cocea (mijloc) și Nicolae Gumeniuc (dreapta)
(Mănăstirea *Intrarea în Biserica a Maicii Domnului* din Cernăuți).

Șt. P.: O parte din tineri care au venit la mine au trebuit să susțină o probă practică, i-am testat într-un fel oarecare pictoricește sau au venit cu lucrările pe care le aveau finisate din timp. Sigur că în această selecție prevalează talentul. Nu am respins nici un tânăr care avea darul picturii, mai ales nativii care sunt înzestrați de la Dumnezeu cu un ochi exact, care văd dincolo de ce văd alții. Un coleg al meu de

șevalet, pictorul Alexandru Timciuc, român și el tot de aici, de pe valea Prutului, din Mahala (Buda), cu care lucrăm împreună de ani de zile, se ocupă intens de educația acestor tineri, învățându-i desenul, compoziția, pictura. Ne cunoaștem din copilărie. El a absolvit școala de pictură din Cernăuți, apoi Liceul de Arte din Chișinău și după aceea Institutul de Arte Plastice „I. Creangă” din capitala Republicii Moldova. Mai vreau să adaug că atât eu, împreună cu soția, cât și prietenul meu Alexandru Timciuc ne ocupăm de educația profesională a acestor tineri, învățându-i practic să picteze, în special pictura icoanei și apoi pictura murală bisericească. Mulți dintre ei sunt talentați și ne bucură acest fapt. Succesul lor este un îndemn și un suport moral și pentru munca noastră de fiecare zi.

I. L.: Aveți o bucurie în urma acestor tineri? Puteți să afirmați că munca dumneavoastră a dat rod?

Șt. P.: Cred că am tot temeiul să mă bucur de ucenicii mei. Mare mi-a fost bucuria când școala, care am înființat-o cu binecuvântarea Înalt Preasfințitului Onufrie, Mitropolitul Cernăuților și al Bucovinei, a obținut Premiul de excelență la concursul „Icoana din sufletul copilului”, organizat de către Ministerul Culturii și Cultelor și Patriarhia Română, consecutiv, doi ani la rând. O altă mulțumire sufletească mi-a prilejuit-o sânguința lui Vitalie Cocea, care la cei 23 de ani ai săi conduce un șantier de pictură bisericească. Sau Tudor Aștefulesi, care încearcă să țină piept conducerii unui atelier de pictură. Succese deosebite a obținut și Domnica Zaidel-Loic din Mahala, iar verișoara ei, Marcela Straticiuc, pictează, vreme de doi ani, la Lavra Sfântul Aleksandru Nevski din Sankt-Petersburg.

Școala de pictură condusă de Ștefan Purici în timpul unei expoziții de icoane, care a avut loc la Casa de cultură din Noua Suliță, regiunea Cernăuți.

Școala a organizat și expoziții de pictură. Cele mai reușite lucrări au fost expuse la Casa de cultură din Noua Suliță, la Consulatul General al României din Cernăuți. Aceste rezultate ne bucură și ne încurajează.

I. L.: Maestre Ștefan, aș dori să ordonăm lucrurile și s-o luăm de la început, așa cum se cuvine într-un dialog de felul acesta. O formulă plauzibilă ar fi să începem cu școala pe care ați făcut-o, cum a decurs copilăria dumneavoastră și cum ați fost ademenit de pictură?

Șt. P.: M-am născut la 19 iunie 1965 în comuna Mahala de pe valea Prutului, actualmente chiar îi zice satul Prut. Comuna Mahala de lângă Cernăuți este cunoscută în societatea românească doar dacă rostim cel puțin două nume de rezonanță: cel al profesorului universitar Grigore Nandriș și cel al țărancei Anița Nandriș-Cudla... Mă mândresc că m-am născut și eu aici, sub geana Cernăuților. Am avut parte de o copilărie frumoasă. În familia noastră toată lumea era învățată cu munca. Mai ales munca la câmp. Tata a avut multe oi, de aceea cunosc meseria de baci, știu ce înseamnă balada *Miorița*, mergeam să pasc oile și luam cu mine mereu o carte, însă până la urmă descopeream că citesc frumusețea care mă înconjura: apele învolburate ale Prutului, frumusețea luncilor de lângă Prut, poezia multicoloră a pădurilor și a câmpiilor în plină vară sau în fapt de toamnă. Aveam întotdeauna și un album cu mine, unde prindeam sub creion încântătoarea priveliște a naturii care mă înconjura. Probabil că din această perioadă am simțit atracția pentru pictură, pentru culoare.

I. L.: V-aș ruga să specificați niște perioade ale școlii pe care ați făcut-o, pentru ca cititorii noștri să vă cunoască mai bine, așa cum vă prețuiesc și pictura din bisericile pe care le-ați zugrăvit până în prezent.

Șt. P.: Am făcut clasele primare în comuna natală, apoi școala medie necompletă din Mahala, învățând paralel și la școala de pictură pentru copii din Cernăuți. În 1980 am intrat la Liceul de arte „I. E. Repin“ (astăzi poartă numele pictorului Plămădeală) din Chișinău, pe care l-am absolvit în 1985. Am urmat serviciul militar în termen, după care în 1987 m-am angajat la Fondul Plastic din Cernăuți, pe atunci Combinatul de arte plastice.

I. L.: Ce obligații ați avut sau în ce a constat angajarea la Combinatul de arte plastice, astăzi Fondul plastic din Cernăuți? Cu ce v-ați ocupat acolo?

Șt. P.: Executam diferite picturi de design, interioare sau exterioare, pe care trebuia să le amenajăm din punct de vedere estetic. De exemplu, am fost printre primii care am realizat reclame publice de anvergură. Între timp, mă gândeam la un studiu serios al picturii.

I. L.: Și când s-a întâmplat acest lucru?

Șt. P.: În 1990, la îndemnul mai multor prieteni, inclusiv și al criticului literar Ștefan Hostiuc – măhălean și el de origine – am susținut probele necesare care trebuiau date pentru a pleca la studii în România. Aceste lucruri se făceau atunci în baza unui acord bilateral între Ucraina și România, ultima oferind burse de studiu

tinerilor de origine română din regiunea noastră. Astfel am ajuns să devin student la Academia de Arte Frumoase „Nicolae Grigorescu“ din București.

I. L.: Așadar, odată cu înscrierea la Academia de Arte Plastice „N. Grigorescu“ din capitala României a început o pagină nouă în viața dumneavoastră și o viziune de asemenea nouă asupra artei în general și a picturii în special. Este momentul propice să vă depănați niște amintiri legate de studiile pe care le-ați făcut la București.

Sfânta treime (mănăstirea de maici din Cernăuți).

Șt. P.: Sigur că la început aveam frică să plec de acasă, cu atât mai mult că pictam o biserică în Basarabia, deci aveam de acum o experiență oarecare și mă înspăimânta plecarea pe mai mult timp de acasă. Însă când am venit la București, mi-a plăcut atât de mult orașul, încât am rămas să studiez cu multă ardoare în acel așa-numit „micul Paris“ de odinioară. Primul an a fost cam greu pentru mine, până mi-am pus la punct problemele cu limba. Colegii din țară erau mai pregătiți și la specialitate, și la celelalte discipline generale.

I. L.: Ce se studiază în primul an la Academia de Arte Frumoase?

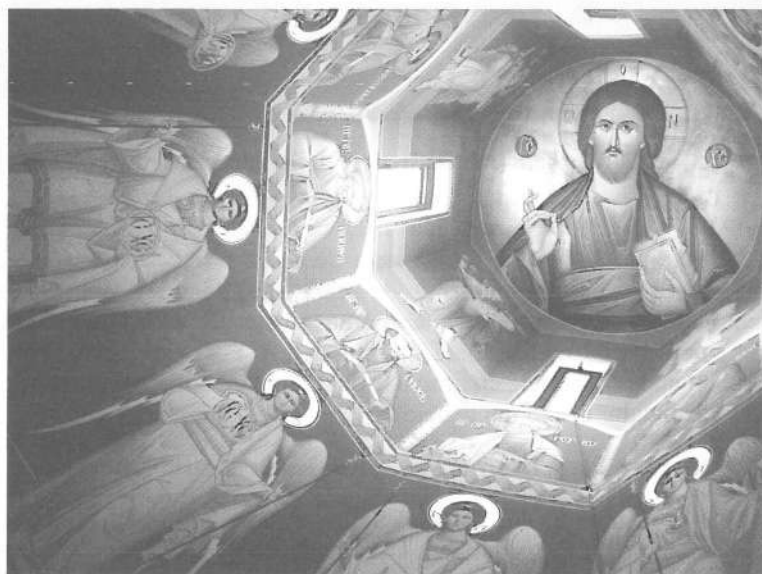
Șt. P.: În primul an am făcut pictură, compoziție, desen, desen academic, obligatoriu anatomie. Însă eu am rămas cu plăcerea de a picta icoane, în primul rând, fiindcă, înainte de a pleca la studiu, pictasem deja câteva biserici. Vroiam să fac pictură bisericească și acest gând mă stăpânea.

I. L.: Probabil că la Academie v-ați ales specialitatea pictură monumentală.

Șt. P.: Să știți că și pictura bisericească este o pictură monumentală, deci specialitatea pictură monumentală include și noțiunea de pictură bisericească. Am rămas totuși la specialitatea „pictură“, unde l-am avut ca îndrumător pe marele profesor Ștefan Câlțea, de la care am învățat tainele picturii adevărate. Dânsul a fost un om deosebit din toate punctele de vedere. Văzând, de exemplu, că sunt atras de pictura icoanei, mi-a propus în vacanțele de studiu să pictez pe diferite șantiere cu un alt mare pictor, Grigore Popescu, care era prietenul profesorului Câlțea. Astfel am ajuns să pictez cu maestrul Grigore Popescu la Mănăstirea Râmeț din județul Alba-Iulia. Acolo am făcut primii ani de ucenicie adevărată, cu maestrul Grigore Popescu, care avea ucenici din toată țara. Am stat acolo o vară și am pictat. Al doilea an am avut norocul să pictez în calitate de ucenic la Mănăstirea Tismana, tot cu maestrul Grigore Popescu. Consider că am făcut două școli în paralel: Academia de Arte Plastice, cât și șantierele de vară cu pictură bisericească.

I. L.: Este un mare noroc pe care l-ați avut, deoarece nu fiecare poate să beneficieze de o asemenea ocazie. Să pictezi la frumoasa Mănăstire Tismana, de care este legat numele lui George Coșbuc, nu este o simplă întâmplare, ci mai curând o ofertă a sorții. Ați avut noroc.

Șt. P.: Norocul vine și din partea profesorului Ștefan Câlțea, care avea grijă să fac șantierele de vară, deoarece programele de studiu erau foarte dense și nu fiecare putea să le facă față. Consider că am învățat bine pictura bisericească, deoarece la lucrarea de licență am prezentat patru icoane. Și am avut succes cu ele.

Iisus Pantocrator. Mănăstirea Sfântul Spiridon din comuna Vârful Dealului, județul Suceava (fragment din cupola centrală).

I. L.: Care v-a fost volumul lucrării de licență la Academia de Arte Frumoase „Nicolae Grigorescu”? Este interesant, ce trebuie să prezinte la sfârșitul cursului de pictură un licențiat al acestei instituții?

Șt. P.: Deși trebuia să fac pictură în ulei, am fost admis să prezint patru icoane, ca material practic al lucrării de licență. Comisia a luat această decizie, deoarece s-a convins că-mi place pictura bisericească. Și apoi, domnul profesor Câlțea m-a susținut în această idee.

I. L.: Specificați, vă rog, în ce constă tehnica picturii în ulei și tehnica picturii unei icoane. Atât tehnica cât și materialele cu care se lucrează, presupunem că sunt diferite. Descifrați aceste frumoase taine pictoricești.

Șt. P.: La Academia de Arte Plastice sunt mai multe facultăți, iar două din ele se intitulează Pictura Monumentală (murală) și Pictura de Șevalet. Ca să poți picta icoane pentru biserici, trebuie să faci Facultatea de Pictură Monumentală (murală). Aici se învață arta și tehnica picturii murale, cât și cea a icoanelor. Iar la pictura de șevalet se învață compoziția și pictura în ulei. Aici intră și peisagistica, care se realizează în ulei. Eu am rămas la pictura de șevalet, apoi am avut posibilitate să însușesc bine și pictura bisericească, pe șantierele de vară, după cum vă spuneam, alături de specialiști experimentați, ceea ce mi-a prins foarte bine.

I. L.: V-aș ruga să vă amintiți despre cei mai îndrăgiți profesori ai dumneavoastră de la Academia de Arte Frumoase „Nicolae Grigorescu”. Probabil că au fost anii decisivi în decursul cărora ați optat definitiv pentru pictura bisericească. Este un lucru foarte important pentru cultura bucovineană, deoarece, după Epaminonda Anibal Bucevski, care și-a desfășurat activitatea artistică în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea, nu prea am avut în Bucovina pictori de biserici.

Șt. P.: Despre profesorul Ștefan Câlțea v-am vorbit. Să știți că în cei șase ani de studii care se fac la Academia de Arte am avut mai mulți îndrumători talentați. Mi-aduc aminte de profesorul de anatomie – tot Popescu îl chema – care este originar din Cernăuți. El ne povestea că a locuit pe strada Fedkovyci (fosta Aviator Gagea) din Cernăuți, după care s-a refugiat din acest oraș, odată cu declanșarea celui de al doilea război mondial.

I. L.: Este strada pe care a locuit și familia Masichievici, care de asemenea s-a refugiat în perioada celui de al doilea război mondial în România. Astăzi scriitoarea și artista plastică Hortensia Masichievici-Mișu, care locuiește actualmente la București, își mai aduce aminte cu nostalgie despre orașul frumos al copilăriei. Spuneți că durata studiilor la Academia de Arte este de șase ani, mai rămâne să adăugați dacă studiile se fac cu frecvență sau la distanță, adică prin corespondență?

Șt. P.: Studiile la Academia de Arte Plastice sunt cu frecvență. În decursul desfășurării lor se face intens pictură în atelier, pictură monumentală, se organizează diferite expoziții, se studiază în muzee. Eu am absolvit Academia de Arte Frumoase în 1996, prezentând patru lucrări la licență. În fond, patru icoane cu *Arhanghelul*

Mihail, Arhanghelul Gavriil, Sfântul Nicolae și Sfântul Vasile cel nebun pentru Hristos.

I. L.: Vă rog să mărturișiți cum ați ajuns la pictura bisericească? Cred că și profesorii pe care i-ați avut au contribuit decisiv la această alegere pentru care ați optat. Sau e vorba numai de pasiunea dumneavoastră?

Șt. P.: La pictura bisericească am ajuns din dragostea față de icoană, de Dumnezeu. Apoi am avut noroc de profesorul Ștefan Câlțea, după cum v-am mai spus, care m-a trimis câteva veri la rând pe șantiere, unde am întâlnit specialiști remarcabili în pictura bisericească. Și apoi, din 1991 până în 1993 am făcut Școala de pictură bisericească din cadrul Patriarhiei Ortodoxe Române din București. Iar vara plecam să învăț și să pictez pe șantierele care erau în lucru. Așa am ajuns la maestrul Grigore Popescu, de la care am învățat practic pictură bisericească. Fără această școală și experiența acumulată nu aș fi putut să pictez biserici.

Bolta naosului de la schitul de maici Adormirea Maicii Domnului din comuna Petru-Vodă, România.

I. L.: Erați de unul singur acolo, pe șantierele de vară, sau ați mai avut colegi, ați fost mai mulți? Cum se desfășoară activitatea sau cum se lucrează pe un asemenea șantier de pictură bisericească?

Șt. P.: Bineînțeles că eram mai mulți ucenici care pictam, în diferite etape, sub îndrumarea unui maestru. Acest șantier de pictură bisericească se desfășoară în felul următor: ucenicii care sunt mai avansați, pictează chipurile sfinților, veșmintele lor, ceilalți pictează fondurile, fac diferite ornamente ale interiorului bisericii, aplică

foița, amestecă culorile, fac diferite schițe, desenează. Care sunt la început de cale, încep cu desenele. Așa am început și eu, așa îmi învăț și ucenicii mei de astăzi.

I. L.: Așadar, din 1996 până astăzi au trecut vreo doisprezece ani. Cum s-au scurs acești ani pentru dumneavoastră, chinuitor de încet sau ca o clipă?

Șt. P.: Aș răspunde că au trecut foarte repede sau, mai corect spus, rapid și chinuitor. De fapt, în acești ani ai studenției am rezolvat mai multe lucruri. Fiind în București, am cunoscut-o pe Doina, care mi-a devenit soție. Eram atunci în anul doi de facultate. Ne-am căsătorit, am locuit la cămin. În București mi s-au născut și cei doi fii ai mei. Într-un cuvânt, le-am reușit pe toate, dar principalul am reușit să învăț și pictură. Soția mea a făcut Facultatea de Litere. Dânsa este un om deosebit, mă ajută foarte mult în ceea ce fac, în primul rând că mă înțelege destul de bine.

I. L.: Prezentați-vă, vă rog, fiii. Am înțeles că vă urmează exemplul, optând pentru aceeași specialitate ca și tatăl.

Șt. P.: Pe cel mai mare dintre fii îl cheamă Horia-Ștefan, are vârsta de 16 ani și face Liceul de arte din Cernăuți. Iar cel mai mic este Constantin-Alexandru, noi îi zicem Costel. Băiatul va împlini anul acesta vârsta de 14 ani.

I. L.: Să vă fie sănătoși și să pășească cu dreptul, atât în viață, cât și în domeniul specialității pe care și-au ales-o, adică să vă calce pe urme. Sunt sigur că nu le-ați impus să vă urmeze calea și să devină pictori.

Cu părintele Iustin Pârnu în timpul lucrului la mănăstirea *Adormirea Maicii Domnului* din comuna Petru-Vodă, România.

Șt. P.: Sigur că nu. Știți prea bine, copilul unui muzician sau al unui pictor urmează îndeletnicirea părintelui doar dacă este înzestrat. Ori cânti, ori nu cânti. Așa e și cu pictura: ori pictezi, ori nu poți picta. Talentul vine pe alte căi, el nu se transmite chiar din mână în mână.

I. L.: Deci, ați venit din București cu plinul: soție, copii, diplomă, doldora de carte și de experiență.

Șt. P.: Da, dar pe loc gol. Totul a început de la zero. Casă, masă, stabilitate materială, deoarece trebuia să fac față obligațiilor de părinte și să-mi întretin familia. Să știți că am avut noroc. Nu a durat mult timp de când mă întorsesem de la București și am ajuns să pictez o biserică. E vorba de lăcașul *Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil* din satul Corogea (Corovia, regiunea Cernăuți), pe care am finisat-o în 1997. Adevărul este că până atunci mai pictasem două biserici. Una din ele, biserica *Nașterea Maicii Domnului* din satul Unguri (Republica Moldova), am lucrat-o în 1989. Cea de a doua, biserica *Sfinții Împărați Constantin și Elena*, din Călărașii Vechi (România), am pictat-o în 1993, în perioada studenției mele de la București.

I. L.: Explicați-mi, vă rog, cum se ajunge să lucrezi o biserică sau alta? Există un concurs oarecare sau e de-ajuns doar o invitație personală?

Șt. P.: Când am fost invitat să pictez biserica de la Corovia, a cărei pictură am realizat-o în ulei, m-au găsit pur și simplu enoriașii și părintele paroh. Ei mi-au și lansat invitația, știind că am mai executat astfel de lucrări. Abia după realizarea picturii interioare la această biserică, m-am decis să încerc să fac pictură bizantină, ceea ce nu exista până atunci în nordul Bucovinei.

I. L.: Aici trebuie se discutăm mai pe larg. Despre tehnica picturii bizantine și despre ceea ce ați reușit în acest domeniu merită s-o luăm metodic, pe îndelete, cu lux de amănunte, deci, vă lansăm invitația.

Șt. P.: Ne-am întors aici, în Bucovina, unde, de fapt, nu prea există biserici care să fie pictate în stil bizantin, doar pictura veche de la biserica din Lujeni. Nu cunosc unde s-ar mai afla vreo biserică pictată în stil bizantin. Și astfel, încet-încet, am început să pictez icoane în stil bizantin. În Cernăuți n-am găsit această tradiție, adică, de a înfrumuseța interiorul bisericilor cu pictură bizantină. Cred că suntem primii care am încercat să aplicăm acest stil în pictura bisericăscă.

I. L.: Acest început în pictură, am în vedere acest pionierat în domeniul aplicării stilului bizantin în nordul Bucovinei, s-a soldat cu eforturi din partea dumneavoastră sau nu? Aveați adepți care să vă susțină, că de specialiști în acest domeniu nu cred că ați avut parte? Vă rog să dați mai multe amănunte, fiindcă acest lucru este extrem de important pentru a cunoaște cum a evoluat istoria artei plastice în nordul Bucovinei.

Șt. P.: Da, vreau să vă spun că am început-o de la zero. Ne-am gândit să facem o școală, niște cursuri de pictură bisericăscă. Neavând nici un spațiu și nici

o înțelegere din partea nimănui, am hotărât să organizez aceste cursuri la mine acasă, în atelierul meu de pictură. Nu avem alt local nici până în ziua de astăzi, de aceea continuăm lucrul și învățătura la mine acasă. Până în ziua de astăzi nu avem și nici un sprijin material din partea cuiva.

I. L.: Care este contingentul de ascultători la această școală particulară, cred că așa ar fi potrivit s-o numim.

Șt. P.: Am început cu copiii care au absolvit clasa a zecea sau cu cei de la instituții diverse de specialitate. I-am învățat pe rând ce înseamnă pictura bizantină, adică pictura bisericească. Am luat-o de la început, i-am învățat ce înseamnă în general desenul, pictura, compoziția, aplicarea foiței, cum se prepară scândurile, lemnul pentru a putea picta o icoană, cum se prepară pereții, mă rog, tot ce trebuie pentru a putea picta. Tot ce am învățat eu la București, am aplicat aici în practică, i-am învățat pe tineri să lucreze cu această tehnică. Și am încercat apoi să aplicăm în practică tot ce au învățat acești tineri însetați de cunoștințe. Prima biserică pe care am pictat-o, aplicând această tehnică, a fost biserica *Înălțarea Domnului* din Colincăuți, raionul Hotin. Am realizat această lucrare în 1998.

**Catapeteasma bisericii *Înălțarea Domnului* din Colincăuți
(raionul Hotin, regiunea Cernăuți).**

I. L.: Este momentul să dezvăluim câteva secrete ale tehnicii picturii bizantine, în ce constă această artă a picturii care a dominat timpurile? Am avut între timp

mai multe discuții cu pictori de origine bucovineană, cum ar fi artiștii plastici Hortensia Masichievici-Mișu, Constantin Flondor sau Mihai Moroșan, care au lucrat cu această tehnică. Admirația pentru cunoscătorii secretelor picturii bizantine este mare în lumea artiștilor plastici.

Șt. P.: În primul rând aș vrea să spun că tehnica picturii bizantine ține de un canon foarte strict, riguros. Acest canon nu poate fi încălcat sau neglijat, fiindcă există niște reguli de pictură în biserică. Fiecare scenă, fiecare icoană are locul ei și se folosește după Erminia lui Dionisie din Furna. Toate bisericile care sunt pictate în stil bizantin se lucrează după acest program iconografic al Bisericii Ortodoxe. Fiecare icoană, fiecare sfânt are locul lui în ansamblul picturii dintr-o biserică. Din cupola centrală până jos, toate registrele picturii sunt plasate după canonul respectiv, despre care am vorbit. De la Iisus Hristos Pantocratorul vine Liturghia îngerească în jos, proorocii, apostolii, după rang, după cin. După evangheliști în jos vin scenele Înălțării, ale Răstignirii etc. Pe partea de nord sunt reprezentate scenele legate de patimile Domnului și pe partea opusă – scenele legate de Buna Vestire și de Nașterea Domnului. Apoi jos vin sfinții, împărații. De fapt, mai explicit, pictura bisericească se construiește după două axe, pornind de la cele două simboluri ale Cerului. Primul este Sfântul Altar, de unde începe prima axă, al doilea este turla. Pictura este așezată în ordine ierarhică, de la cupolă în jos și din Sfântul Altar spre ieșire, spre naos și pronaos. Ca centru în turlă este reprezentat Mântuitorul Iisus Hristos Pantocrator, Atotțiitorul. În jos coboară lumea îngerească, Liturghia îngerească. După aceea, dacă există spațiu, urmează strămoșii, după aia vin proorocii, apoi vin sfinții apostoli. În pandantiv sunt pictați evangheliștii. Tot în orânduiala întâi, în locul cel mai de sus, sunt scenele de praznic. Același lucru se poate urmări și pe axa a doua, adică din Sfântul Altar. Pictura începe cu sfinții ierarhi, avându-i în centru pe Mântuitorul Iisus Hristos ca mare arhieru, alături de sfinții Vasile cel Mare și Sfântul Ioan Gură de Aur, ca scriitorii de liturghie, și în continuare pictura înfățișează alți sfinți ierarhi și sfinți diaconi. Apoi după Catapetasmă, după Iconostas, urmează sfinții mari mucenici, sfinții doctori fără de argint, apoi se continuă cu marii cuvioși, ca stâlpi ai bisericii, cum ar fi pustnicii. În această ierarhie se desfășoară pictura până la ieșirea din biserică. Descrierea prezentată constituie ordinea interioară de zugrăvire a bisericii, iar cea exterioară are oarecum aceeași structură. Se respectă, în principiu, același tipic. Adică, pe partea exterioară a Altarului sunt de preferință pictați sfinții ierarhi și în absidele de pe exterior, la fel, apar sfinții mucenici. E cam același lucru. Deoarece numărul de sfinți este foarte mare, de obicei se continuă în exterior cu ceea ce n-a avut suficient spațiu în interior. Se mai pictează și sfinții locului, cei ce sunt venerați într-o regiune oarecare. De multe ori se pictează chiar cu viețile sfinților în registre casetate.

I. L.: Maestre Ștefan, ați absolvit Facultatea Pictură de Șevalet și, în paralel, pictură bisericească. Nu cred că nu ați organizat vreo expoziție personală, fie în timpul studiilor sau după terminarea lor.

Șt. P.: În timp cât am fost student am organizat în București patru expoziții personale. Acestea au fost niște expoziții de icoane. Una din ele a fost deschisă la Biserica *Sf. Visarion* din București, unde slujește părintele Nicolae Buga,

bucovinean din Solca, un bun prieten al nostru. El ne-a ajutat foarte mult în București. Ne simțeam ca și cum am fi fost copiii lui. La biserica unde își are el parohia, am și făcut în 1993 prima expoziție de icoane. Vreau să menționez că una din aceste expoziții a fost vizitată de către academicianul Răzvan Theodorescu, un mare specialist în domeniul artelor plastice, ceea ce a constituit pentru noi o onoare deosebită. Dânsul a și vorbit foarte frumos despre icoanele expuse în cadrul acestei expoziții. În timpul cât am fost student, dânsul predă un curs de Istoria artei la Academia de Arte Frumoase „Nicolae Grigorescu“.

I. L.: Domnule Ștefan, aveți tot motivul să fiți un om fericit și ca familist, și în domeniul profesional. Vă înțelege foarte bine soția, vă susține, copiii intenționează să îmbrățișeze aceeași specialitate ca și tata.

Șt. P.: Să știți că într-adevăr mă consider un om fericit. Copiii încearcă să picteze și ei, învață tainele acestei arte și s-ar părea că lucrurile merg bine. Soția mă ajută enorm, ea se ocupă de iconografie, tehnologia picturii, de cursurile pe care le ține ucenicilor, cu alte cuvinte, se ocupă cu tot ce ține de tehnologia picturii.

I. L.: Ați vorbit mai sus despre ierarhia (canonul) picturii bizantine în biserică. Mai insistați, vă rog, asupra tehnicii realizării acestui tip de pictură. Cum se realizează o icoană în stil bizantin?

Șt. P.: Icoana se pictează destul de complicat. Se începe de la lemn, care trebuie să fie neapărat un lemn de tei, uscat pe cale naturală, și cu o vechime de 4–5 ani de când a fost tăiat. Trebuie să știm cum se usucă acest lemn. Într-un an reușește să se usuce doar un centimetru grosime. Acest lemn slujește drept suport, cu traverse în coadă de rândunică. După aceea, pe suprafața lui se aplică un strat de clei din oase de pește de nisetru diluat, pentru ca să pătrundă cât mai adânc în lemn. Apoi se lipește un tifon. Pe această suprafață se aplică straturi de grund, preparat din praf de cretă naturală, clei și ulei de in. Acest grund preparat se șlefuieste, se face desenul pe el, se aplică foița de aur, apoi încep a se aplica primele culori, care sunt pregătite din pigmenți naturali. Tainele acestei tehnologii încep de la cele mai închise nuanțe de culori. Peste acest prim strat de culoare, chipul sfântului pictat începe să se lumineze cu alte culori, mai deschise, asemeni sufletului uman, care se luminează prin har. Se lucrează cu pigmenți naturali, amestecați cu emulsie de gălbenuș de ou. Se ia un gălbenuș de ou, se amestecă cu puțin oțet sau bere, sau vin natural, în calitate de conservant, și astfel se obține emulsia. De remarcat că la culorile deschise se folosește oul de fabrică, al cărui gălbenuș este mai deschis, iar la culorile mai închise se folosesc ouăle de țară. Altă categorie de pigmenți – cei minerali – se prepară din pietre semiprețioase și sunt foarte costisitori. Acesta este unul din secretele picturii mănăstirilor vechi din nordul Bucovinei. Când icoana este pictată, se scrie numele sfântului, realizându-se abia acum comuniunea între nume și imagine. Din acest moment, panoul pictat devine icoană. Și ultima fază a icoanei este ungerea ei cu ulei de in fiert. Asemenea poruncii date de Dumnezeu lui Moise în pustiu, atunci când s-a făcut Cortul Mărturie: „După aceea să iei mir de ungere și să ungi cortul și toate cele din el și să-l sfințești pe el și toate lucrurile lui și va fi sfânt“. (*Ieșirea*, 40, 9.)

I. L.: Până acuma ați vorbit despre prepararea și realizarea unei icoane în stil bizantin. Vă rog să ne spuneți câteva cuvinte despre pictura murală, despre fresca bizantină.

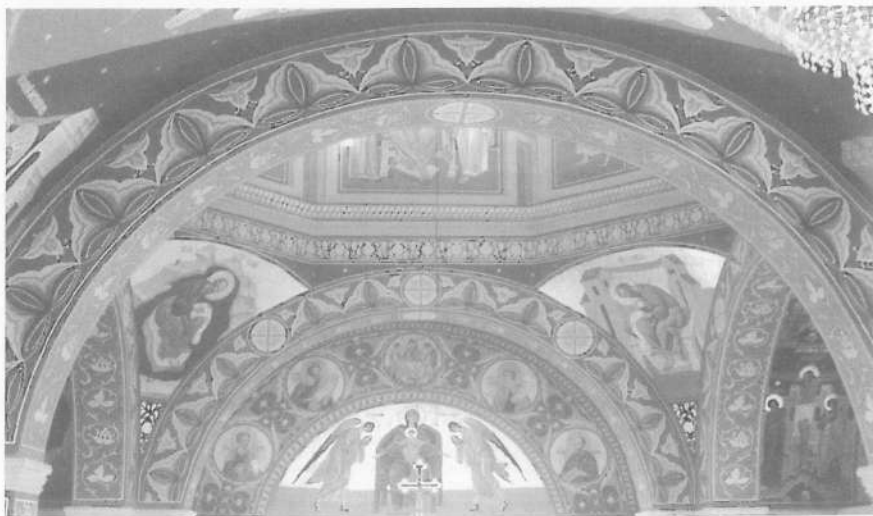
Altarul mănăstirii *Sfântul Spiridon* din comuna *Vârful Dealului*, județul *Suceava* (fragment).

Șt. P.: Sunt două feluri de pictură murală bisericească. Cea mai prețioasă este fresca, care se realizează pe tencuiala umedă, tencuială din var și câlți. Și cea de a doua este pictura al secco. Se prepară un glet din cretă cu cleiuri anumite, se șlefuieste și se aplică din nou un strat de clei. E o tehnologie mai complicată la această pictură murală. Apoi se trec desenele, se aplică foiața și apoi încep toate etapele picturii artistice.

I. L.: Și acuma, vă mărturisesc un lucru care ne impresionează. Nu cred că mai există mulți oameni în Bucovina care să-și pună la dispoziție casa proprie pentru a întreține și a lucra cu tinerii care au talent și care vor să devină zugravi de biserici. Întâlnim pentru prima dată un asemenea curaj și dragoste pentru adevărata artă. O școală de felul acesta este un laborator de creație. Activitatea dumneavoastră întrece imaginația. Am înțeles că tinerii sunt nu numai instruiți, dar și întreținuți. Și apoi, afară de grupul celor mai avansați în tainele picturii, am înțeles că mai instruiți un grup de copii.

Șt. P.: Da, mai primim un grup de copii, de 13–14 ani, care învață desen, pictură, compoziție. Aceste ore se țin sâmbăta. O parte din ceilalți ucenici locuiesc chiar în atelier și învață tehnologia picturii icoanei, iar alții lucrează în biserici sub îndrumarea noastră, însușind pictura murală. Bineînțeles că ei se schimbă, dorind fiecare să învețe și cealaltă specialitate. Tehnologiile acestor picturi sunt puțin diferite, cu toate că au foarte multe elemente comune, după cum am amintit mai sus. Am transformat atelierul de acasă într-o adevărată școală. Realizăm desen, pictură, compoziție, tinerii învață să prepare lemnul pentru icoane, învață să așeze culorile pe un panou. Astfel, învățând 4–5 ani, ei pot deja picta o icoană.

I. L.: Maestre Ștefan, știu că ați lucrat pictura interioară a bisericii *Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil* din Cernauca, care a fost ctitorită de Doxachi Hurmuzaki și construită pe fosta moșie a Hurmuzăkeștilor de la Cernauca. Istoricul Teodor Balan susține că „la 1825 zidirea bisericii și a castelului era terminată”. Sfințirea lor a avut loc de hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil, în prezența episcopului Bucovinei Isaia Baloșescul, invitat personal de către boierul Doxachi Hurmuzaki. Vă rog să ne spuneți câteva cuvinte despre această lucrare, deoarece este foarte importantă conservarea și păstrarea unui asemenea monument istoric, care la timpul său a slujit drept o „Mecca” pentru menținerea identității românilor din Bucovina. Vara aceasta am avut ocazia să vizităm împreună cu un grup de istorici biserica și locul unde a fost cândva curtea de la Cernauca. Ne-am convins de frumusețea picturii pe care ați realizat-o și vă rugăm să ne spuneți mai detaliat despre această lucrare. Este interesant, în ce stare ați găsit pereții naosului și, în general, toată pictura veche, în altar, pe tavan? Cât privește mormintele ctitorilor, atât a Hurmuzăkeștilor, cât și a rudelor acestora, Murguleții și Petrinii, ele necesită deopotrivă o îngrijire aparte și o conservare cum se cuvine. E strigător la cer dacă vor dispărea și aceste morminte!

Fragment din interiorul bisericii *Sfinții Apostoli Petru și Pavel* de la Hrușeuți, regiunea Cernăuți.

Șt. P.: Vreau să încep de la faptul că până la pictura care am executat-o la Cernauca am mai pictat două biserici care îmi sunt foarte dragi. Este vorba despre biserica *Sfinții Apostoli Petru și Pavel* de la Voloca (Hrușeuți), pe care am pictat-o între 2000–2002, cât și biserica *Adormirea Maicii Domnului* din Boianul lui Neculce, pe care am pictat-o în 2003. Iar în 2004, la rugămintea părintelui Veaceslav, ne-am apucat de pictura pereților interiori ai bisericii de la Cernauca. Am găsit un dezastru total la Cernauca. Biserica era într-o stare de degradare foarte avansată. Pereții erau umezi din cauza construcției. Temelia și pereții din piatră veche au prins igrasie. Pictură, ca atare, acolo n-am găsit. Erau niște tipare (modele), cum se făceau mai înainte, un soi de clișee vechi, ceva foarte primitiv. Pictură veche nu am găsit. Și mă mir de ce? Cu siguranță că pictura veche s-a distrus mai târziu.

I. L.: S-ar putea să fie așa, fiindcă în Arhiva Hurmuzaki se găsesc informații despre biserica lui Doxachi Hurmuzaki de la Cernauca. Istoricul Teodor Balan amintește în treacăt despre amenajarea bisericii din Cernauca, menționând că în timpul cât a pictat Carol Iobst la Catedrala Ortodoxă din Cernăuți, apoi mai târziu, când a pictat și profesorul Johann Klein de la Viena, cică cineva dintre ei sau dintre meșterii care au pictat cu ei să fi dat cu pensula și pe la Cernauca, la invitația unuia dintre Hurmuzăkești, nu cunoaștem exact cine. Deci, se presupune că ar fi fost o pictură veche acolo, dar care, probabil, a fost distrusă mai târziu. Cu atât mai mult că și dumneavoastră mărturișiți că nu ați mai descoperit-o.

Șt. P.: Eu cred că prin anii '80 ai secolului al XX-lea sau un pic mai înainte se mai pictau biserici pe la noi. Nu este exclus ca atunci să se fi nimicit toată pictura veche. A fost înlăturată și s-a făcut kitsch-ul pe care l-am găsit eu în 2004. Tencuiala veche era degradată, umezeala își făcuse efectul, iar în biserică s-au depozitat diferite substanțe chimice, amoniacuri diferite, ca, de altfel, și în alte așezăminte de cult, încât mă și mir cum a rezistat în genere tencuiala. N-am găsit nimic din pictura veche. Eu am căutat să pot să descopăr ceva, însă nu am găsit nimic. În Boian, de exemplu, am descoperit ceva interesant. E vorba de o piatră frumoasă, cred că are niște inscripții de pe vremea lui Ioan Neculce. Urmează să mai vedem, dar e ceva foarte interesant. Pe când în Cernauca, după cum vă spuneam, n-am găsit nimic, decât un soi de șabloane stereotipe fără nici un gust. Așadar, am dat totul jos, am făcut o tencuială nouă, am preparat pereții din nou, cu niște materiale calitative din Germania și am făcut pictura pe care ați văzut-o. Am pictat-o în stil bizantin, după canonul lui Dionisie din Furna. Pictura arată bine, e frumoasă. S-a făcut tot ce s-a putut face acolo, dar să știți că pereții bisericii necesită o conservare serioasă pe exterior, chiar de la fundament în sus. Tavanul – deoarece în această biserică nu este o cupolă – l-am realizat după pictura lui Teofan Cretanul. Cred că am reușit să fac tot ce se putea face. Însă, repet, ceea ce vrea să facă astăzi părintele Veaceslav la biserica din Cernauca, costă foarte scump. Pentru a izola fundamentul de perete, cu scopul de a opri umezeala, este nevoie de o investiție serioasă, de specialiști restauratori, pe care nu-i găsești atât de repede și care în plan material nu sunt atât de accesibili.

I. L.: Cât timp ați lucrat la biserica din Cernauca?

În timpul lucrului la pictura bisericii *Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil din Cernauca*: Ștefan Purici (al treilea din stânga), Alexandru Timciuc (al doilea din stânga), Vitalie Cocea (al treilea din dreapta).

Șt. P.: Am pictat un an și jumătate la biserica de pe fosta moșie a Hurmuzăkeștilor. Am lucrat la această biserică cu multă pasiune și tragere de inimă. Nu cred că trebuie să vă explic de ce.

I. L.: Cum lucrați de obicei? Începeți un proiect și pictați numai la el sau lucrați și în paralel?

Șt. P.: Atunci când începem să pictăm o biserică, lucrăm la ea până terminăm pictura, îmbinând această activitate cu pictura icoanelor în atelier. Dacă este o biserică mare, sigur că volumul de muncă este tot atât de mare și nu ieșim din ea până nu terminăm pictura.

I. L.: Ați lucrat multe biserici aici, în nordul Bucovinei. Este bine cunoscut faptul că orice creator ține la lucrările pe care le-a realizat ca la niște copii ai săi. Vreau să vă întreb care lucrare de aici, de la noi, vă este mai aproape de suflet?

Șt. P.: Cea mai dragă-mi este biserica de la Hrușeuți, pe care am început s-o pictez în anul 2000. Mi se pare cea mai reușită. Este o lucrare la care țin foarte mult. Am lucrat la ea doi ani și ceva, biserica fiind foarte mare. Am pictat circa două mii de metri pătrați de pictură. Sigur că am executat această lucrare împreună cu ucenicii mei.

I. L.: Care este timpul în care se poate realiza o asemenea lucrare de anvergură? Cred că și biserica din Hrușeuți ați pictat-o în stil bizantin.

Șt. P.: Lucrăm în fiecare zi. Ne aflăm pe schele de dimineață până seara târziu. Bineînțeles în afara zilelor de sărbătoare. Acuma puteți socoti cam cât de repede înaintază o asemenea lucrare, dacă am pictat în doi ani de zile aproximativ două mii de metri pătrați.

I. L.: Ați pictat multe biserici în stil bizantin, puteți vorbi despre o evoluție a acestui stil în comparație cu cel vechi, original?

Șt. P.: Sigur că putem vorbi despre o evoluție a acestui stil. Chiar și din punct de vedere tehnic. Culorile de astăzi diferă de cele vechi, de cele din Evul Mediu târziu. Putem să vorbim, bunăoară, despre mai multe școli. Cunoaștem pictura bizantină grecească, pictura bizantină rusească, pictura bizantină românească (bisericele mănăstirilor Sucevița, Moldovița, Voronețul, Cozia și altele), pictura bizantină sârbească, macedoneană. Diferite școli după cum vedeți. Un început poate fi școala lui Teofan Cretanul din Grecia. Mai târziu s-a dezvoltat școala lui Teofan Grecul din Rusia. A apărut marele Andrei Rubliov, care a rămas un fenomen în pictura bizantină universală. Această pictură, unică în felul ei, a avut la bază pictura bizantină grecească, canonul bizantin. Mai târziu se dezvoltă și celelalte școli.

I. L.: Dintre toate școlile pe care le-ați numit, care este cea mai aproape de sufletul uman, care este receptată cel mai bine de către creștinii ortodocși? Care este cea mai reușită școală care apropie mai mult sufletul credinciosului de Dumnezeu?

Șt. P.: Cred că o pictură bună, adevărată, caldă și receptivă este cea promovată de școala lui Teofan Cretanul, școala lui Panselinos. Gândiți-vă și la *Troița* lui Rubliov, *Sfânta Treime* de Andrei Rubliov, la chipul lui Iisus Hristos în viziunea lui Rubliov. Lucruri extrem de profunde și răscolitoare. Aceștia sunt titanii picturii bizantine. De la ei încoace orice pictură bizantină n-a putut să facă abstracție de lucrările lor, de aceste concepții.

Astăzi, când există o pictură neobizantină, o pictură mai apropiată de cea realistă, nu putem să facem abstracție nici de ea. Aceasta este o pictură frumoasă, o întâlnim din ce în ce mai des, însă eu sunt de părere că nu trebuie să uităm de tradiția bizantină curată, de pictura pură bizantină, care trebuie să înfrumusețeze o biserică.

I. L.: Ce se întâmplă în Bucovina cu respectarea acestor tradiții? Dumneavoastră sunteți îndreptățit să spuneți lucrurilor pe nume, deoarece sunteți în domeniu și cunoașteți, fără îndoială, cel mai bine situația. Și apoi sunteți unul dintre primii pictori care ați promovat aici stilul bizantin.

Șt. P.: În nordul Bucovinei lucrurile sunt mai complicate în acest domeniu. Aici avem multe influențe sau confluente ale școlilor. Pictura realistă, pictura rusească, pictura românească și-au găsit puncte de interferență. În ceea ce mă privește, am reușit o combinație dintre pictura bizantină și trăsăturile caracteristice locului și oamenilor. O pictură bizantină bucovineană, frumoasă, receptivă, cu chipuri vii și chiar uneori dinamice. Eu cred că ea va rămâne și se va impune ca ceva al nostru, aproape de sufletul nostru. Este o cheie de boltă a activității noastre de până acum. Folosind elemente din școala grecească, școala rusească, sper că am reușit să obținem ceva original, care să ne caracterizeze, dar fără să ieșim din tipic. Râvnim

În atelierul pictorului Ștefan Purici.

la o pictură care să se apropie de sufletul nostru. Am visat de ani de zile la acest lucru. Bucovina nu a avut această pictură bizantină în zonă, nu a cunoscut-o până acum aici. La început am pictat mai moale, mai dulce, pentru ca, în ultimul timp, să ajungem la o pictură bizantină care înclină spre tipicul clasic. Și lumea o înțelege. Acest fapt mă bucură cel mai mult.

I. L.: Într-adevăr, pictura de la Cernauca, de la Hrușeuți, ca și alte lucrări, din alte biserici, realizate în stil bizantin, sunt expresive, frumoase. Chipurile sfinților și ale ierarhilor sunt luminoase și evlavioase. Este o combinație fericită a picturii tradiționale cu cea veche bizantină – acesta este momentul-cheie pe care l-ați reușit în pictura bisericilor din Bucovina. Și e spre lauda dumneavoastră și a ucenicilor pe care îi îndrumați în tainele acestei arte.

Șt. P.: A fost o muncă titanică, în primul rând pentru mine. Și ea nu s-a terminat, nu cred că se va termina vreodată. Am trecut prin foarte multe încercări de creație, am îndurat multe decepții până am ajuns să se cristalizeze lucrurile.

I. L.: Câte biserici ați pictat, aplicând stilul bizantin?

Șt. P.: În jur de vreo cincisprezece biserici.

I. L.: Se pare că ați pictat și în România. Vă rog să spuneți câte biserici și în ce localități ați lucrat acolo? Și cred că nu ați numit nici toate bisericile de aici, din nordul Bucovinei, pe care le-ați lucrat.

Șt. P.: Cred că nu v-am numit vreo trei biserici pe care le-am mai pictat la noi, în Bucovina. În 2005–2006 am pictat interiorul bisericii *Sfântul Ierarh Nicolae* din

Sadagura (Cernăuți), a bisericii *Sfânta Treime* de la mănăstirea de maici din Cernăuți și biserica cu hramul *Sfinții Împărați Constantin și Elena* din Tânteni (Herța). Iar în România am pictat, în 2004, mănăstirea *Nașterea Maicii Domnului* din Marghita, județul Oradea. În 2007, am lucrat la schitul de maici *Adormirea Maicii Domnului* din comuna Petru-Vodă, județul Neamț, nu departe de Casa memorială „Jon Creangă“. Acolo ne-am apropiat sufletește de părintele arhimandrit Iustin Pârveu, cunoscut în lumea monastică din România ca un mare duhovnic. Anul acesta, în 2008, am început să lucrez la mănăstirea *Sfântul Ierarh Spiridon* din comuna Vârful Dealului, lângă Cacica, județul Suceavă. Deci vreo patru biserici în total, lucrate în stil bizantin.

I. L.: Ați mai lucrat și în alt stil? Pictură laică, portretistică sau lucrări de alt gen?

Șt. P.: După absolvirea facultății, altceva n-am mai pictat, decât pictură bisericească. Am mai realizat și câteva catapetesme. La mănăstirea Hreșcatik, la mănăstirea de maici *Înălțarea Maicii Domnului* de la Briceni (nordul Basarabiei), la biserica din Colincăuți. Iconostasul bisericii din Zastavna și al celei din Rostoki (raionul Vijnîța). La Călărașii Vechi din România. La o biserică din Eforie Nord (România) și altele.

La schitul de maici din comuna Petru-Vodă, admirând chipul *Sfintei Treimi*.
În centru – părintele duhovnic Iustin Pârveu.

I. L.: Ați amintit de părintele Iustin Pârțu de la Mănăstirea Petru-Vodă din județul Neamț. Am citit nu demult despre acest mare duhovnic contemporan și aș vrea să vă rog să spuneți câteva cuvinte despre sfinția sa, de vreme ce l-ați cunoscut personal.

Șt. P.: Părintele Iustin Pârțu este un duhovnic al românilor de pretutindeni. A trecut de vârsta de 90 ani. Sfinția sa demult nu-și mai măsoară timpul în ani, ci în fapte și vorbe bune. Acest lucru l-am simțit și noi, întotdeauna, cât am fost în preajma lui. E ca un sfânt, cu ochi albaștri, de culoarea cerului. Te îndeamnă, îți spune de ce anume ai nevoie ca să mergi mai departe, într-un început bun, și-ți însuflă speranță și încredere în tine. Când pictam la mănăstirea Petru-Vodă, într-un moment de inspirație meditativă, aruncându-și privirea asupra *Sfintei Treimi*, pe care am lucrat-o acolo, mi-a spus: „Ștefane, ești frate cu Rubliov, trebuie să mergi înainte, să lucrezi, aceasta este mântuirea ta!”. M-au copleșit aceste cuvinte și m-au smerit.

I. L.: La ce lucrați în momentul de față și ce gânduri vă încearcă pentru viitor?

Șt. P.: Anul 2008 e pe sfârșite. Aș dori să închei cu bine pictura la care am lucrat un an întreg. E vorba de mănăstirea *Sfântul Spiridon* din comuna Vârful Dealului, lângă Cacica, județul Suceava, despre care vă vorbeam mai înainte. Mi-a mai rămas să pictez pronaosul și câteva detalii din naos. Dacă mi-ajută Bunul Dumnezeu, în timpul cel mai apropiat trebuie să încep lucrul la o catapeteasmă de la mănăstirea de maici *Izvorul Tămăduirii*, din comuna Icoana, de lângă Constanța (România). Iar pentru viitor, ce să vă spun, de-am fi sănătoși! În primăvara anului ce vine intenționez să încep lucrările la mănăstirea de călugări din satul Urecheni, lângă Cristești, nu departe de Târgu Neamț (România).

Pictorul Ștefan Purici lucrând la altarul mănăstirii *Adormira Maicii Domnului* din comuna Petru-Vodă.

*
* *

Pictorul Ștefan Purici, un om foarte modest din fire, care a făcut școală la morala creștin-ortodoxă, atunci când l-am întrebat dacă nu are lucrări împrăștiate prin colecții particulare, ne-a relatat următoarele lucruri:

„O parte din icoanele mele se află în colecții particulare în Statele Unite ale Americii, iar altele – în Moscova, Grecia, Italia, Franța, Anglia și, bineînțeles, în România“.

Îl ascultam și mi se părea că vorbele lui domoale treceau prin fereastra sufletului, urcând acolo sus, lângă chipurile sfinților pictați, amestecându-se cu frumusețea culorilor sau intersectându-se în zborul lor cu direcția privirilor smerite ale sfinților, îndreptate spre cer. Copleșit de frumusețea culorilor și de sufletul tandru al maestrului, care a știut să le potrivească atât de fericit, mi-am amintit de cuvintele cronicarului, parafrazându-le, fără să vreau, în gândul meu: Nasc și astăzi în Bucovina pictori!...

SUMMARY

Ștefan Purici, who studied at the N. Grigorescu Academy of Fine Arts in Bucharest, is today one of the few artists from northern Bucovina who has managed to apply ecclesiastical painting in the Byzantine style to the mural painting of churches in the Cernăuți area and other places of worship. Born in 1965, in the village of Mahala, near Cernăuți, he graduated from the Academy of Fine Arts in 1996, where he was taught by professors Ștefan Câlțea, Grigore Popescu and others, from whom he learned the secrets of both mural and easel painting. In parallel with his studies at the Academy of Fine Arts, Ștefan Purici graduated from the School of Ecclesiastical Painting, part of the Romanian Orthodox Patriarchate in Bucharest. This, together with the experience he accumulated at the summer building sites of various monasteries and churches, has given him the right and the authority to paint churches, icon screens and icons, which have ended up in various private collections at home and abroad. Ștefan Purici has to his credit the murals of fifteen separate churches, and a number of icon screens. While still a student, he gave a number of exhibitions of icons in Bucharest, and has given other exhibitions at the School of Painting he runs.

His predilection for old Byzantine painting and, in particular, for the old schools of Byzantine painting, such as the Greek, Russian, Romanian and Serbian, have provided painter Ștefan Purici with an opportunity to renew ecclesiastical painting in northern Bucovina, wonderfully combining the school of Theophanes the Cretan from Greece and that of Theophanes the Greek from Russia with elements of local painting. This breath of renewal in the ecclesiastical painting of Bucovina represents the pure Byzantine tradition, inasmuch as we are dealing with painting that is closer to the human soul. The young painter has very well understood the influences and confluences of the schools of painting, but nor has he neglected in his works the points of intersection between the Russian and Romanian schools of painting, which we meet in the monasteries and churches of northern Bucovina.

One very important thing that painter Ștefan Purici has achieved for our region is the painting school for talented youngsters, which he holds at home, where he works with beginners and advanced students, the latter painting churches and icons with him as his apprentices.

PERSONIFICARE POLITICĂ ȘI RĂZBOAIE INFORMAȚIONALE

MONITORING-UL PRESEI
(25 iunie – 1 noiembrie 2008)

Marin Gherman

Cernăuți

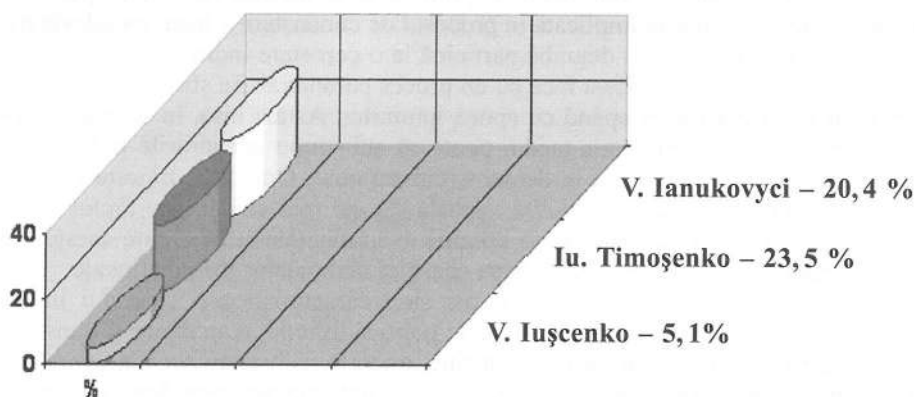
În secolul al XXI-lea informația devine un factor esențial în viața publică a societății. Evenimentele politice, economice, culturale sunt reflectate de către mass-media într-un flux continuu. Mass-media joacă un rol deosebit în crearea opiniei publice. Aceasta înseamnă că viața socială e determinată de o mulțime de mesaje informaționale, care nu sunt create de „producătorii evenimentelor“, ci de instituțiile care pot relata fapte despre adevărata natură a vieții social-politice. De exemplu, majoritatea covârșitoare a membrilor societății nu-l cunoaște personal pe președintele statului, în schimb, societatea știe totul ce se scrie despre președinte în presă și consideră că această informație reprezintă adevărul politic. În felul acesta, mass-media participă la crearea însăși a evenimentelor politice și la modelarea opiniei publice. Societatea, de fapt, nu este implicată în procesul de cunoaștere a fațetelor adevărate ale sistemului politic, ci mai degrabă participă la o cercetare indirectă a evenimentelor. În cazul de față avem de-a face cu un proces paradoxal. Se știe că ideea raționalismului funcționează începând cu epoca luminilor. Astăzi însă, în scopul explicării false a unor lucruri, mass-media poate să substituie adevărurile politice cu adevăruri inventate și poate să le demonstreze rațional. Omenirea trăiește de fapt două vieți paralele – una reală și alta virtuală. Și cel mai ciudat este faptul că în ultimul timp, viața virtuală începe să domine evenimentele reale. Toate aceste lucruri materializează și susțin posibilitatea apariției războaielor informaționale.

Tendențele globale amintite mai sus sunt caracteristice și spațiului informațional ucrainean. Ucraina parcurge o cale politică dificilă, marcată de o transformare socială profundă, chiar radicală. În fine, orice transformare socială conține o mulțime de elemente politice semnificative, care sunt caracteristice doar sistemului politic de tranziție și nu pot fi regăsite în alte macrostructuri sociale. De aceea, experții din domeniul politic și social din Ucraina declară că evenimentele social-politice care au loc în statul ucrainean seamănă foarte mult cu procesele similare din alte state europene, în același timp ele se deosebesc apriori, fiind determinate de psihologia populară și spiritul național. Pe de altă parte, fiecare sistem politic e influențat și de o elită politică propriu-zisă. Pentru a analiza evenimentele politice din țară trebuie să cunoaștem particularitățile psihologiei naționale și stilul de activitate al elitelor politice. Aceste elite personifică politica și o fac mai clară, mai simplă și

mai ușor de înțeles. Dar aceasta nu înseamnă că politica e cu adevărat un lucru simplu. Simplitatea la prima vedere dovedește contrariul. Forțele politice sunt nevoite să explice procesele sociale folosind argumente simple și neștiințifice. De altfel, ele își pot pierde susținerea din partea maselor populare, care au început să domine epicentrele deciziilor politice. Dar riscăm să ne expunem unui eventual pericol dacă vom ignora adevărul rostit de marele sociolog francez Gustave Le Bon: „Forța unei națiuni nu se măsoară în cifra populației, ci în valoarea elitelor sale“.

EVOLUȚIA CRIZELOR ARTIFICIALE

Revista republicană „Kommentarii“ (Comentarii) din 11 iulie 2008 critică activitatea șefului Secretariatului prezidențial, Viktor Baloga. Publicația scrie că începând cu anul 2006, Viktor Baloga provoacă fără încetare crize în spațiul politic ucrainean. De aceste crize are nevoie însuși președintele statului, Viktor Iușcenko. În momentul de față, Iușcenko are o mare încredere în șeful Secretariatului și consideră că Baloga va reuși să realizeze intențiile președintelui. Secretariatul prezidențial face tot posibilul pentru a ridica popularitatea lui Iușcenko. În afară de aceasta, Iușcenko trebuie să devină candidatul nr.1 în postul de președinte la viitoarele alegeri. Rezultatele cercetărilor sociologice demonstrează că Viktor Iușcenko are șanse minime pentru a fi reales în postul suprem de stat. În vara anului 2008, Fundația „Opinia publică – Ucraina“ a organizat un sondaj sociologic național. Rezultatele sondajului sunt următoarele¹:

În felul acesta, nivelul popularității președintelui e foarte mic. Dacă comparăm procentajul de popularitate al lui Iușcenko cu procentajul liderului Partidului Comunist al Ucrainei, Petro Simonenko (4,3%), care se consideră a fi un partid fără viitor politic, atunci observăm că situația președintelui este una alarmantă. De aceea, președintele este nevoit să acționeze prompt, să-și demonstreze caracterul politic și

să schimbe propria atitudine față de opinia publică. În cele din urmă, unele schimbări au avut loc, însă ele au fost dirijate de către Viktor Baloga. Cu alte cuvinte, Viktor Iușcenko dorește să inițieze o modificare politică radicală cu ajutorul oamenilor care l-au și împins în această „groapă politică“. În anul 2008, șeful Secretariatului a folosit diferite metode de reclamă politică. Aceste metode, în fine, au fost insuficiente pentru a ridica rating-ul președintelui. Viktor Baloga n-a reușit să propună nimic nou opiniei publice și a încercat să folosească antireclama. În lunile iulie–august 2008, Secretariatul prezidențial a inițiat o renaștere a conflictului în interiorul forțelor politice diriguitoare. De data aceasta, Secretariatul a început să critice orice activitate întreprinsă de către Iulia Tymoșenko. A devenit un lucru înțeles că Viktor Baloga tinde să diminueze influența premierului ucrainean asupra societății și să demonstreze, că anume Viktor Iușenko este garantul Constituției, el, șeful statului este unica persoană de încredere de pe scena marii politici din statul ucrainean. În presa ucraineană au început să apară diferite mesaje informaționale distructive. Ele demonstau că Iulia Tymoșenko este un premier irresponsabil și egoist, iar președintele țării este un politician democratic și o persoană care își respectă cuvântul. De exemplu, publicația regională „Zorile Bucovinei“ din 6 august 2008 scrie despre președintele țării că ar fi petrecut un grup de elevi la odihnă în „Artek“ și că ar fi vizitat orașul Cernăuți și raioanele regiunii care au avut cel mai mult de suferit în urma inundațiilor din vara anului 2008. Publicația amintită menționează, printre altele: „...Cortegiul de mașini se apropie de mulțimea adunată și de la volanul primului automobil coboară V. Iușcenko, care se apropie de copii, discută cu ei. Bucuroși de această onoare, elevii răspund la întrebări. Devine clar că majoritatea dintre ei nu se așteptau la o asemenea ofertă – să se odihnească pe gratis trei săptămâni la «Artek», unde vor mai uita de greutățile recente“². În felul acesta, Viktor Iușcenko tinde să-și creeze o imagine pozitivă în ochii electoratului potențial. În a doua jumătate a anului 2008, președintele a preferat să fie adeptul practicilor ideologice populiste. El a intenționat să demonstreze că poate soluționa problemele create și că este politicianul care corespunde cel mai bine spiritului vremii și cerințelor electoratului. Însă, această imagine politică era una artificială și nesigură, iar Viktor Baloga a încercat să o corecteze. La mijlocul lunii iulie, șeful Secretariatului a început realizarea unui proiect politic nou, numit „Edynyi țentr“ (Centrul unic). În urma realizării acestui proiect, a fost creat un nou partid politic care avea ca scop susținerea președintelui și formarea unor structuri politice mai dure. În legătură cu aceasta, revista „Kommentarii“ scrie: „Centrul unic ține cont de aproximativ trei idealuri politice, și anume, PND (Partidul Național-Democratic), PSD(u)U (Partidul Social-Democrat [unit] al Ucrainei) și alianța «Za edynu Ukrainu» (Pentru o Ucraină unită). De fapt, aceste idealuri sunt de sorginte kucimistă (regimul politic de pe vremea lui Leonid Kucima). Se pare că tehnologii politicii de astăzi au uitat că Leonid Kucima avea un aparat administrativ foarte puternic. Viktor Iușcenko, însă, este un președinte nou și are de a face cu o administrație instabilă“³.

La 24 iulie 2008, Viktor Iușcenko a organizat o conferință de presă pentru mass-media, de tip regional. Președintele Ucrainei a vorbit cu ziaristii despre problemele actuale ale statului și societății. Nu este pentru prima dată când Iușcenko a încercat să influențeze spațiul informațional și să canalizeze evoluția evenimentelor pronosticate. Șeful statului a acordat o mare atenție securității informaționale a

Ucrainei. El a constatat că doar 75% din teritoriul Ucrainei e acoperit de undele radio și TV în rază națională. Iușcenko a spus: „Eu nu sunt de acord cu faptul că posturile de televiziune de peste hotare învață copiii noștri cum să gândească despre istorie și cultură. Aceste posturi TV propagă în societate valori politice străine mentalității naționale“⁴. Viktor Iușcenko a vorbit și despre securitatea energetică a statului, dezvoltarea sectoarelor industrial și agrar, despre politica externă și relațiile cu Federația Rusă. Dacă analizăm discursul rostit de președinte, atunci observăm faptul că discuția a fost organizată cu scopul de a renaște popularitatea șefului statului la nivel local și de a stabili niște relații de încredere reciprocă dintre președinte și mass-media. Cu alte cuvinte, a fost folosită o metodă foarte simplă, numită *public relations* (PR) cu formula „atenție pentru merite neimportante“. Astfel, politicienii ucraineni acordă din ce în ce mai multă atenție colaborării cu oamenii de presă, fiindcă aceștia din urmă pot influența opinia publică. Președintele țării, premierul, spikerul Parlamentului, deputații poporului și alți politicieni au înțeles că evenimentul „se naște“ informațional doar în cazul când despre el s-a vorbit sau s-a scris ceva în mass-media. Dar nu trebuie să uităm că societatea ucraineană parcurge o cale politică de tranziție. De aceea, unele procese informaționale uneori ajung la extremitățile raționamentului politic. De exemplu, publicația republicană „Argumenty i fakty“ (Argumente și fapte) din august 2008 scrie despre lupta dintre posturile de televiziune pentru a-l coopta pe ziaristul Savik Shuster. Acesta a părăsit compania „Inter“ și a semnat un contract de colaborare cu compania „Ukraina“. În afară de aceasta, el a creat o agenție informațională proprie, numită „Savik Shuster Studios“. La prima vedere s-ar părea că acest eveniment n-are nici o importanță politică și socială. Însă, Savik Shuster și-a făcut o popularitate colosală în Ucraina. În ochii opiniei publice el este cel mai mare expert politic și social. Publicația amintită scrie că „Inter“-ul dorea ca Savik Shuster să discrediteze pozițiile și interesele oponenților președintelui statului. De fapt, el trebuia să devină un paznic informațional al lui Iușcenko. Savik Shuster n-a fost de acord cu acest rol și s-a transferat la compania „Ukraina“. Pe de altă parte, compania „Ukraina“ este puternic influențată de către Rinat Ahmetov, care este membru al Partidului Regiunilor. Cu alte cuvinte, „ziariștii cumiști și noutățile corecte devin marfă, care poate fi vândută candidaților în postul de președinte“⁵, iar ziariștii cei mai populari devin cei mai buni agitatori latenți.

Vara anului 2008 a fost marcată de un conflict militar de arie locală. Este vorba de conflictul din Osetia de Sud. Relațiile tensionate dintre Federația Rusă și Georgia au avut un impact contradictoriu asupra ariei informaționale ucrainene. În sistemul politic ucrainean deseori evenimentele politicii externe sunt folosite pentru justificarea acțiunilor politice în plan intern. În august 2008, Viktor Iușcenko l-a susținut pe președintele georgian Mihail Saakașvili în acțiunile sale întreprinse în Osetia de Sud. Iulia Tymoșenko nu a declarat în public susținerea președintelui georgian, ci a acționat într-un mod diplomatic. Ea a oferit Georgiei un ajutor guvernamental și a hotărât să nu-și exprime opinia personală în vederea conflictului amintit. În publicația „Svoboda slova“ (Libertatea Cuvântului), în articolul *Tymoșenko nu și-a arătat emoțiile și a acționat ca un bărbat adevărat?*, Gh. Pușkaș scrie că premierul ucrainean este criticat de către Secretariatul prezidențial. Administrația prezidențială consideră că Tymoșenko „nu vrea să susțină poporul și elita din Georgia“. În felul acesta, Secretariatul intenționează să diminueze influența premierului asupra societății,

declarând că Tymošenko „nu susține forțele democratice georgiene“ și se abține de la comentarii. Premierul ucrainean, însă, a ieșit cu abilitate din situația dificilă, declarând că politica externă a statului ucrainean este dirijată de către Viktor Iușcenko. De aceea, premierul n-are nici un reper constituțional în baza căruia să poată comenta politica externă. „Și chiar dacă Tymošenko ar fi comentat politica externă a statului ucrainean – se subliniază în același articol citat mai sus – ea ar fi fost criticată în aceeași măsură, și aceasta din motivul că se amestecă în deciziile politice, ce țin de competența președintelui“⁶. Pe de altă parte, Tymošenko a fost susținută de ministrul Nemyrea, care a declarat că planul OSCE de rezolvare a crizei georgiene conține un punct care prevede abținerea de la retorică și comentarii, ceea ce înseamnă că Secretariatul a fost înfrânt în lupta sa contra premierului. Ziaristul Gh. Pușkaș rezumază: „Saakașvili s-a comportat foarte urât cu opoziția georgiană, însă, în momentul critic, elita georgiană s-a consolidat. Viktor Iușcenko simte că Ucraina poate fi următoarea țară implicată într-un conflict cu Federația Rusă, dar nu face nimic pentru a consolida elitele țării, ci vrea să distrugă propria elită guvernamentală“⁷.

Publicația „Dzerkalo tyjne“ (Oglinda săptămânii) din 23 august 2008 scrie că Secretariatul prezidențial a acuzat premierul ucrainean de corupție, colaborare cu diferite forțe politice din Federația Rusă și de trădare a intereselor statului ucrainean. Viktor Baloga consideră că Tymošenko s-a înțeles cu Vladimir Putin și a inițiat o colaborare bilaterală secretă. Publicația scrie că Baloga dorește să strice imaginea pozitivă a premierului în ochii electoratului din vestul și centrul Ucrainei. Mărul discordiei, de data aceasta, a fost procesul neterminat de privatizare în masă. Baloga consideră că Tymošenko a promis oamenilor de business din Rusia că o mare parte din obiectivele privatizate le vor reveni lor, iar ei, la rândul lor, vor acorda premierului un mare capital politic.

În felul acesta, Secretariatul demonstrează că Iușcenko e un luptător pentru independența statului. Publicația amintită scrie că Viktor Iușcenko poate aplica tehnologia politică folosită de către Viktor Ianukovyci în anul 2004. Această tehnologie politică este numită „divizarea Ucrainei“. Ea provoacă diferite procese național-politice și divizează statul în două zone mari de influență. Prima zonă este cea național-ucraineană, iar a doua – este una rusă și postsovietică. Această tehnologie politică este efectivă. Politologul ucrainean Vadim Karasiov scria într-o serie de articole că la alegerile prezidențiale cetățenii vor avea de ales nu numai un candidat, ci și o politică externă stabilă, ceea ce înseamnă că șansele președintelui nu sunt minime. Această opinie ziaristică n-a avut nici o șansă de a fi dominantă. Conform rezultatelor unui sondaj de opinie, organizat de centrul Razumkov, 60% dintre cetățenii Ucrainei consideră că Iușcenko nu este un politician democratic.

În consecință, șeful statului a încercat să influențeze procesele politice nefavorabile și să inițieze o evoluție politică aparte. În august 2008, în orașul Kiev au sosit doi patriarhi ai Bisericii Ortodoxe, și anume patriarhul Bartolomeu din Constantinopol și patriarhul Alexei al II-lea al Rusiei. Supremii exarhi au fost ambii invitați în Ucraina, dar au fost întâlniți în mod diferit. Ei au declarat că sunt dispuși să unească ortodoxia ucraineană și să lichideze schisma ortodoxă existentă. În momentul de față, în Ucraina, nu există o biserică ortodoxă unică, în schimb există Biserica Ortodoxă ucraineană ce ține de Patriarhia Kievului, care se subordonează Moscovei, și Biserica Ortodoxă ucraineană autocefală. În fine, președintele Ucrainei

aștepta momentul când patriarhul Bartolomeu va declara unirea ortodoxiei ucrainene și va propune subordonarea bisericii ucrainene celei universale de la Constantinopol. Însă, acest lucru n-a avut loc, fiindcă patriarhul Alexei al II-lea susține o altă cale de soluționare a problemei, și anume, unirea tuturor bisericilor în cadrul Patriarhiei de la Moscova. Despre acest eveniment au scris o mulțime de publicații republicane. De exemplu, publicația „Argumenty i fakty“ scrie că vizita amintită a fost un eveniment spiritual. Pe de altă parte, această vizită a avut și o mare însemnătate politică, fiindcă „unirea ortodoxiei ucrainene poate determina procesul de formare a statului național ucrainean“⁸. O posibilă unire bisericească ar majora procentajul de încredere în Viktor Iușenko și echipa sa politică. Politologul ucrainean Volodymyr Fesenko consideră că vizita celor doi patriarhi a avut loc într-un context politic dificil. Elita politică ucraineană se aștepta la acțiuni concrete din partea patriarhului Bartolomeu, dar acesta a declarat doar că intențiile numite sunt posibile poate în viitorul apropiat. Cu alte cuvinte, patriarhul de la Constantinopol consideră că religia trebuie să existe în afara legităților politice, astfel forțele politice au avut foarte puțin de câștigat în urma vizitei la Kiev a capilor celor două patriarhii ortodoxe.

EXTINDEREA CONFLICTULUI

Procesele analizate mai sus au avut loc în vara anului 2008. În această perioadă Parlamentul ucrainean era în vacanță. Sesiunea parlamentară a reînceput în luna septembrie. Odată cu apariția discuțiilor legislative, procesele politice contradictorii au fost expuse în sala de ședințe parlamentare. Reprezentanții poporului au demonstrat societății că „Olimpul“ politic este influențat de o mulțime de probleme nesoluționate. Publicația „Libertatea Cuvântului“, din 5 septembrie 2008, scrie că în istoria parlamentarismului ucrainean n-au fost cazuri când în prima zi a noii sesiuni să se întreprindă pași radicali cu urmări imprevizibile. Deputații fracțiunii „Ucraina Noastră – Autoapărarea Populară“ și-au anunțat ieșirea din componența coaliției. Pasul pripit întreprins de ei a fost un răspuns la comportarea partenerilor de coaliție, și anume, a reprezentanților Blocului „Iuliei Tymoșenko“. Aceștia au votat alături de regionali și comuniști proiecte de legi, care simplifică procedura impeachment-ului președintelui. Arseni Iațeniuk, președintele Parlamentului, în semn de protest, a ieșit din sala de ședințe, declarând că nu dorește să destrame coaliția democratică. „Libertatea Cuvântului“ a constatat că bomba cu acțiune întârziată a explodat chiar în momentul când a debutat noul sezon politic⁹.

Viktor Iușenko a reacționat rapid la evenimentele critice de pe scena politică ucraineană. La începutul lui septembrie, în presa regională și centrală a fost publicată declarația președintelui în legătură cu situația din Rada Supremă. Șeful statului consideră că Blocul „Iuliei Tymoșenko“ a acceptat o alianță cu Partidul Regiunilor, iar la baza acestei formațiuni stau interese „nestabile și neucrainene“. El a relatat că majoritatea democratică a fost trădată de această alianță. Președintele Ucrainei a spus: „Fără îndoială, destrămarea coaliției a fost un eveniment bine planificat... Înțeleg foarte bine că această alianță nu va aduce nimic bun țării...Din punct de

vedere juridic, eu calific evenimentele din parlamentul ucrainean drept un început formal pentru crearea unei noi coaliții parlamentare. Dacă în termenul prevăzut de legea fundamentală a Ucrainei nu se va constitui o nouă coaliție, eu voi folosi dreptul meu de a dizolva Rada Supremă și a anunța alegeri anticipate¹⁰.

La ședința Parlamentului din 17 septembrie 2008, Arseni Iașeniuk a depus cerere de demisie din postul de președinte al Parlamentului, spunând că, din punct de vedere juridic, încetarea activității coaliției forțelor democratice a avut loc, iar „din punct de vedere politic procedura nu s-a încheiat“. El a declarat următoarele: „Eu am venit exclusiv cu valori și idealuri democratice. La putere trebuie să vii cu demnitate și să pleci tot cu demnitate“¹¹. Toate aceste lucruri l-au făcut să demisioneze. Astfel, procedura politică a fost încheiată de însuși spicherul parlamentar. În legătură cu aceste evenimente, publicația regională „Libertatea cuvântului“ scrie că, în anul 2007, alianța politică, numită coaliția anticriză, a încetat să existe înainte de termen din cauza aspirațiilor sale la o formă parlamentară „largă“, iar președintele țării s-a folosit de dreptul său constituțional de a dizolva Parlamentul și a iniția un nou ciclu electoral. Coaliția anului 2008, formată din forțe care se declară democratice, a avut o prioritate doar cu câteva voturi față de puternica opoziție din Parlament. „Noile alegeri anticipate bat la ușa Parlamentului și în sala de ședințe se simte din nou fiorul lor“¹².

Publicația regională „Zorile Bucovinei“ din 10 octombrie 2008 scrie că președintele Ucrainei Viktor Iușcenko a semnat Decretul privind încetarea înainte de termen a împuternicirilor Radei Supreme de legislatura a șasea și a stabilit pentru 7 decembrie 2008 noi alegeri extraordinare. Șeful statului a ajuns la concluzia că haosul politic din țară poate fi diminuat doar în acest mod. Cu alte cuvinte, sistemul politic ucrainean nu conține alte mecanisme de soluționare a problemelor social-politice decât alegerile anticipate. Acestea pot ameliora situația critică, dar pot crea și probleme colosale de ordin instituțional. Partidele politice, organizațiile obștești, organul legislativ și grupurile sociale devin niște actori politici efemeri. Acești actori nu dovedesc să-și execute funcțiile politice în întregime, ceea ce înseamnă că procesul de consolidare a instituțiilor și tradițiilor democratice în societatea ucraineană nu poate avea loc.

În luna octombrie 2008, politologii ucraineni considerau că alegerile anticipate nu vor avea loc la 7 decembrie, ci la finele lui februarie sau în prima decadă a lunii martie 2009. Mykola Onyshciuk, ministrul justiției, susține ideea că alegerile anticipate sunt legitime și legale. El consideră că președintele Ucrainei a fost nevoit să semneze Decretul despre sistarea înainte de termen a împuternicirilor Radei Supreme și nici o instituție politică nu poate anula această decizie. Publicația regională „Libertatea Cuvântului“, din 24 octombrie 2008, scrie că procesul politic inițiat de către Viktor Iușcenko a pășit cu stângul, chiar din start. Pregătirile pentru alegeri se tergiversează, iar Iușcenko, printr-un alt decret al său, a schimbat data desfășurării scrutinului de la 7 la 14 decembrie, dând de înțeles că acesta este ultimul termen. Tot garantul Constituției a „reanimat“, pe o perioadă scurtă de timp, activitatea Radei Supreme, pentru a fi adoptate legile necesare și modificările la Bugetul de stat pe anul 2008. Formațiunile politice, însă, nu s-au consolidat și au blocat toate inițiativele prezidențiale posibile. În felul acesta, situația politică critică devine neînțeleasă, chiar paradoxală.

REVERSUL EVENIMENTELOR

În toamna anului 2008, criza politică a trecut de la o fază la alta. Presa ucraineană a scris foarte mult despre acțiunile președintelui statului îndreptate împotriva premierului Tymošenko. Această opinie domina spațiul informațional. De fapt, publicațiile nu preferau să scrie despre acțiunile premierului, îndreptate împotriva președintelui statului. În schimb, o serie de publicații din Federația Rusă au scris despre așa-zisa orientare a premierului ucrainean către politica de la Kremlin. Revista „Rusia în politica externă“ scrie că interesele strategice pe care le au Putin și Tymošenko sunt identice. Ei au un adversar comun, și anume, Viktor Iușcenko. În toamna anului 2008, Moscova a început să dea semne că nu-l mai sprijină pe Viktor Ianukovyci. Kremlinul este dispus să investească un mare capital politic în Iulia Tymošenko, fiindcă ea are șanse reale de a deveni președinte.

Revista „Argumenty i fakty“ din octombrie 2008 scrie că Tymošenko și Putin au semnat o înțelegere juridică în privința colaborării în domeniul energiei dintre Ucraina și Rusia. Tymošenko s-a înțeles cu premierul rus că prețurile la gazul natural importat din Federația Rusă se vor majora nu deodată, ci pe parcursul câtorva ani. În momentul de față este vorba de un termen de trei ani. În acești trei ani Ucraina trebuie să se acomodeze la noile condiții economice și să inițieze o modernizare accelerată a sferei energetice. Pe de altă parte, Iulia Tymošenko a reușit să scape de intermediari, în relațiile sale cu Rusia. Corporația „RosUkrEnerg“ nu va mai fi intermediar în domeniul energiei. Tymošenko l-a convins pe Vladimir Putin că pentru alți destinatari trebuie să existe o dependență logică dintre prețul la gaz și costul transportării gazului rusesc prin teritoriul statului ucrainean. Reamintim că experții pronosticau pentru anul 2009 prețul de 400 de dolari americani pentru un metru cub de gaz natural. Tymošenko, însă, a reușit să amâne această majorare de prețuri.

Revista republicană „Fokus“ (Focarul), din octombrie 2008, publică rating-ul celor mai influente femei din societatea ucraineană. Ziariștii revistei, alături de o mulțime de experți politici și economici, au analizat societatea ucraineană din mai multe puncte de vedere, și au ajuns la concluzia că cea mai influentă ucraineană este Iulia Tymošenko. Pe locul doi s-a plasat șeful Consiliului Securității și Apărării Naționale, Raisa Bogatyriova, iar pe locul trei – soția președintelui Ucrainei, Ekaterina Iușcenko. Revista amintită a tras niște concluzii interesante. Vârsta medie a femeilor influente din Ucraina este de 47 de ani. 39% din cele mai influente femei din societatea ucraineană lucrează în structurile politice inferioare ale statului, 27% reprezintă sferele sportului și culturii, 20% – elitele politice și doar 12% – businessul. Redacția revistei „Fokus“ e convinsă că Iulia Tymošenko se va menține ca lider și pe parcursul anului 2009.

PILONII INFORMAȚIONALI DIN CADRUL POLITICII EXTERNE

În Ucraina, problemele relațiilor internaționale și politica externă a statului ocupă o arie informațională majoră. Aceste relații influențează nu numai climatul politic din statul ucrainean, ci și anumite medii sociale, care tind să-și mobilizeze toate resursele pentru a umple vacuum-urile informaționale neprielnice din punct de vedere politic. Deseori, aceste medii creează o mulțime de mituri politice, care tind să modifice opinia publică existentă.

În monitoring-ul de față s-a amintit deja despre efectele politice provocate de către conflictul militar din Osetia de Sud. În afară de aceste efecte de ordin politic, au avut loc și o mulțime de procese de ordin informațional. În presa ucraineană, de exemplu, au apărut o mulțime de opinii privind conflictul ruso-georgian. Publicația regională „Svoboda slova” scria că „agresiunea contra Georgiei” l-a demascat pe Putin, „iar sub costumul și cravata de la «Valentino» pe care le poartă se ascunde un adevărat imperialism rusesc”¹³. Cu alte cuvinte, publicația subliniază că problema Osetiei de Sud a fost creată de Rusia. Acest punct de vedere a fost foarte răspândit în publicațiile regionale din vestul Ucrainei.

În publicațiile republicane domina un alt punct de vedere. De exemplu, publicația „Dzerkalo tynea” scria că experții centrului „Teylor Nelson Sofrez Ucraina” au organizat un sondaj de opinie în orașele Ucrainei care au o populație mai mare de 20 de mii de locuitori. 44,4% dintre cei interogați consideră logic că problema Osetiei de Sud e o consecință a agresiunii ruse, iar 41,4% consideră că acțiunile Moscovei sunt pacifiste. Aceasta înseamnă că în societatea ucraineană există un echilibru informațional. De fapt, populația din estul țării susține ideea că Federația Rusă este un stat pașnic. Generația ucraineană tânără (cetățenii de 18–19 ani) se pronunță contra acțiunilor întreprinse de către Rusia. Pe de altă parte, cetățenii care au mai mult de 60 de ani susțin ideea că vinovatul conflictului e Georgia, iar Rusia a vrut doar să liniștească conflictul. Astfel, noua generație manifestă o atitudine mai puțin tolerantă față de Rusia. Această tendință socială e în creștere continuă. Concluzia la care ajunge Serhii Rahmanin, autorul materialului analitic, este una neobișnuită și paradoxală, și anume: „Populația Ucrainei susține integritatea teritorială a Georgiei, dar nu este de acord cu acțiunile întreprinse de către Mihail Saakashvili”¹⁴, ceea ce înseamnă că uneori elita politică și societatea sunt apreciate în mod diferit de către comunitatea mondială.

La sfârșitul lunii august, fostul președinte al Ucrainei, Leonid Kravciuk, a declarat că Ucraina are mult de suferit în urma războiului informațional purtat contra Rusiei. El consideră că în țările cu o administrație prezidențială puternică, șeful statului ține sub control mass-media și garantează securitatea informațională. De aici rezultă că societățile moderne care au declarat cum că susțin drepturile omului și libertatea presei sunt foarte gingașe din punct de vedere informațional. Această declarație a provocat o adevărată discuție în presa ucraineană. Expertul Nikolai Nedopytanskyi, de exemplu, a comentat cuvintele fostului președinte, declarând că războaiele informaționale și libertatea cuvântului sunt două lucruri absolut diferite. Statele tind să influențeze societățile lor, folosind atât reclama politică, cât și filmele. În ziua de astăzi, filmele au o menire politică deosebită. Astfel, serialul *Soldații*, care a fost foarte popular în Ucraina, reprezintă de fapt o reclamă politică latentă.

Oleksandr Oļşanskyi, membrul Asociației de internet a Ucrainei, consideră că libertatea cuvântului este o armă ce poate diminua consecințele nefaste ale războaielor informaționale. El argumentează aceasta prin faptul că libertatea cuvântului formează un mod de gândire critic. Cititorul își creează o atitudine critică față de mesajele informaționale radicale și poate deosebi informația adevărată de cea falsă. Statul, în acest context, trebuie doar să coordoneze procesul de transmitere a mesajelor informaționale. Aceasta înseamnă că atacurile informaționale n-au nici o influență asupra societății cu o gândire critică formată și care se consideră a fi o comunitate politică independentă.

„Argumenty i fakty“ scrie că Rusia a creat o strategie informațională excelentă. În perioada 8 august – 15 septembrie 2008, Dmitrii Medvedev a efectuat circa douăzeci de vizite oficiale în alte state. Scopul acestor vizite a fost expunerea poziției oficiale a Federației Ruse în privința problemei Osetiei de Sud. Medvedev s-a întâlnit de unsprezece ori cu președintele Republicii franceze, N. Sarkozy, și de două ori cu premierul englez, G. Brown, și președintele finlandez, T. Halonen. O mulțime de vizite au fost efectuate și de către premierul rus Vladimir Putin. V. Putin și D. Medvedev (epicentrul deciziilor politice din Federația Rusă) au contactat o mulțime de ziare, reviste, posturi de televiziune, agenții de presă cu scopul de a fi primii comentatori ai evenimentelor politice și militare din Georgia. Ei au ținut cont de efectele social-politice posibile și au încercat să determine fluxurile și refluxurile informaționale din apele oceanului mării politici. În consecință, presa europeană a început să scrie despre liderii ruși și Federația Rusă ca despre o societate politică nouă, care știe ce vrea, deținând un potențial economic și politic enorm. De exemplu, publicația franceză „Le Figaro“ scrie: „Vectorul politicii externe ales de către Federația Rusă lasă de dorit, dar a devenit un lucru înțeles, că noi, statele din vestul Europei, facem ca ea să caute prietenie cu China și Iranul. Acest lucru ne sperie. Cu alte cuvinte, noi avem nevoie de o colaborare fructuoasă cu Rusia. Ea nu este un stat gigantic și agresiv, din punct de vedere militar, ci pur și simplu un mare popor...“¹⁵.

Astfel, o politică informațională inovatoare poate aduce foloase sociale și financiare colosale. „Libertatea Cuvântului“ din 19 septembrie 2008 scrie: „Chiar dacă astăzi, în diferite colțuri ale lumii, mai continuă să moară oameni, putem spune că omenirea a pășit într-o nouă fază a războaielor, numită faza războiului mediatic sau informațional. Se pare că în zilele noastre numai proștii mai luptă cu tancuri, mitraliere, rachete și bombe atomice... În ceea ce privește conflictul din Osetia de Sud și Abhazia, dacă te informezi din surse rusești, îi vei considera pe georgieni drept niște monștri, iar dacă te vei informa din cotidienele occidentale, vei începe să-i acuzi pe ruși de toată această teroare“¹⁶.

Federația Rusă a fost implicată și în alte procese politice globale. Publicația regională „Concordia“ scrie că Fidel Castro a declarat că țara sa (Cuba) nu e datoare să dea explicații Statelor Unite ale Americii în legătură cu „eventuala“ instalare de arme strategice ruse pe insula comunistă. O mulțime de publicații ruse anunțau de această instalare de arme strategice. În acest context, Fidel Castro comentează: „Dacă spui da, te omor. Dacă spui nu, e același lucru, te omor oricum. Aceasta este strategia lui Machiavelli, pe care imperiul o aplică în Cuba“¹⁷. Aceste mesaje informaționale amintesc de criza din anul 1962, când SUA și URSS erau în pragul unui

război atomic. Potrivit presei ruse, Moscova ar putea folosi Cuba, situată nu departe de coastele americane, ca răspuns la dislocarea scutului antirachetă american în Europa.

Aceeași publicație scrie că ministrul de externe al Federației Ruse se pronunță contra amplasării scutului antirachetă în Europa. El a declarat că scutul strategic nu este necesar, fiindcă statul islamic Iran „nu are capacitatea militară să lovească Europa“. Washington-ul, însă, insistă că sistemul militar american este menit să apere Europa și SUA de eventualele rachete lansate de Iran. Publicația scrie: „Ministrul de externe de la Moscova a amenințat că țara sa va lăsa la o parte diplomația și va reacționa prin mijloace militare la o eventuală amplasare a elementelor scutului în apropierea granițelor sale“¹⁸. Toate aceste lucruri formează o imagine clară despre politica externă a Rusiei și importanța mesajelor informaționale în viața politică a societății în genere.

SCENARIILE DE LA HAGA: REFLECTAREA PROBLEMEI INSULEI ȘERPILOR DE CĂTRE PRESA UCRAINEANĂ ȘI CEA ROMÂNĂ

În luna septembrie 2008 a avut loc procesul intentat Ucrainei de către România la Curtea Internațională de Justiție de la Haga în vederea delimitării platoului continental și a zonelor economice exclusive din Marea Neagră. Publicațiile regionale și mai ales cele republicane au fost foarte active din punct de vedere informațional. În afară de aceasta, putea fi observat un dialog ziaristic dintre presa ucraineană și cea română. De exemplu, ziarul „România liberă“ scrie că o publicație de la Kiev susține, cum că orice pretenții ale României asupra Insulei Șerpilor „vor antrena recunoașterea imediată de către Kiev a independenței Transnistriei, acest adevărat călcâi al lui Ahile al diplomației românești“¹⁹. Potrivit publicației electronice „Segodnea“, consultate de Hotnews, pretențiile României „sunt inventate“, iar autoritățile române, cică, au pus ochii pe uriașele rezerve de petrol aflate sub insulă. „Segodnea“ scrie că în fața Ucrainei se ridică o problemă teritorială cât se poate de reală. România, în opinia publicației, ar fi pus ochii pe platoul continental din jurul Insulei Șerpilor. Conducerea de la Kiev neagă faptul că „insula este insulă“, iar conducerea de la București o vede stâncă, „deși pe această insulă trăiesc oameni“. Și chiar dacă nu ar trăi, care este diferența? Mai sunt și insule nelocuite, precum cea pe care a ajuns Robinson Crusoe. Dar nimeni până la popularea ei nu a pus la îndoială forma respectivului petec de uscat: că este o insulă, o simplă limbă de pământ sau doar o ridicătură.

Cuvintele politologului ucrainean Andrei Ermolaev au fost cel mai des citate de către presa ucraineană și mai ales de către cea română. Potrivit spuselor lui Ermolaev „totul se va derula cu acordul tacit al tuturor alianțelor politice și militare. Faptul că nici NATO, nici UE nu au adoptat o poziție publică în privința politicii României, înseamnă că avem de a face cu o acțiune conștientă, bine gândită, îmbrăcată în haine diplomatice împotriva Ucrainei. Iar Ucraina este tot un avanpost cum au fost, la timpul lor, practicile militare în Iugoslavia, când acolo au apărut câte-

va mici state naționale. Cazul Kosovo a creat un precedent pentru apariția statelor teritoriale nenaționale. Abhazia și Osetia de Sud au preluat această tendință. Dacă reacția Rusiei la evenimentele din Caucaz este una standard și a fost privită ca atentat la principiile acordurilor de la Helsinki, în cazul Insulei Șerpilor vorbim de o tehnică mai modernă și mai complexă de dărâmare a acordurilor de la Helsinki și de la Yalta²⁰. Andrei Ermolaev l-a acuzat pe președintele Viktor Iușcenko de faptul că „păstrează o tăcere suspectă“ și că acesta știe deja că Ucraina luptă la Haga pentru o bătălie pierdută din start în fața argumentelor susținute de reprezentantul României la Haga, Bogdan Aurescu și echipa sa de juriști experți. Ermolaev a afirmat: „Conflictul cu România legat de platoul continental al Insulei Șerpilor ar trebui să le fie de învățătură oamenilor politici ucraineni“²¹.

Experții consideră că în platoul continental din jurul Insulei Șerpilor se află circa 100 de milioane de tone de țiței și 100 de miliarde de metri cubi de gaze naturale. După cum citează Agerpres, potrivit estimărilor experților români, aceste resurse energetice pot asigura independența energetică a României față de gazul rusesc timp de douăzeci de ani.

Publicația românească „Gardianul“ scrie despre trei scenarii posibile pentru delimitarea platoului continental și a zonelor economice exclusive:

1. Insula Șerpilor va primi statutul de insulă și, în consecință, 12 mile de ape teritoriale – „variante sovietică“ optimă pentru Ucraina.
2. Împărțirea egală a spațiului maritim, „compromis“, convenabil pentru Ucraina, dar pe care România nu-l poate accepta.
3. Trasarea frontierei, fără a lua în considerare Insula Șerpilor, care ar putea primi o jumătate de milă maritimă – varianta optimă și normală pentru România²².

O altă publicație românească, „Ziua“, în articolul *Maskirovka pe Insula Șerpilor*, scrie că autoritățile de la Kiev au desfășurat în cursul verii anului 2008 o amplă operațiune de dezinformare, prin intermediul presei, în legătură cu problema Insulei Șerpilor. Publicația scrie că oficialii ucraineni au depus eforturi deosebite pentru a demonstra că Insula Șerpilor poate fi locuită – în mai puțin de un an, președintele Viktor Iușcenko a vizitat petecul de pământ din Marea Neagră de două ori, încercând să o transforme într-un subiect de presă național. Ucraina a moștenit toate raporturile teritoriale ale URSS-ului, iar negocierile pentru delimitarea platoului continental cu România nu au ajuns la nici un rezultat, au ajuns doar la Curtea Internațională de Justiție de la Haga. Conform publicației „Gazeta po Kievski“, verdictul ce urmează a fi pronunțat de Curtea Internațională de Justiție va avea nu doar o valoare strict juridică, ci și una politică. „În contextul recentelor evenimente din Georgia, se va actualiza problema raporturilor dintre Ucraina și România, aceasta din urmă eliberând de mai mulți ani pașapoarte românești pentru locuitorii satelor ucrainene de graniță, în condițiile în care legislația ucraineană interzice dubla cetățenie“, relatează același cotidian. La rândul său, Oxana Bilozir, deputat din partea Blocului proprezidențial „Ucraina Noastră“, a declarat că „acordarea unui număr mare de pașapoarte rusești și românești reprezintă în esență calea directă către o posibilă anexare a teritoriului Ucrainei de către alte state“. Ea a subliniat că Bucureștiul eliberează pașapoarte românești cetățenilor Ucrainei, mai ales celor din regiunea Cernăuți, precum și celor din sudul regiunii Odesa²³. Cu alte cuvinte, problema Insulei Șerpilor nu este o

problemă pur juridică. Este vorba și de un anumit act politic dificil. Curtea Internațională de Justiție de la Haga planifică să adopte decizia finală al acestui litigiu în anul 2009, poate și mai târziu. Credem că până atunci vor fi inventate și alte scenarii ziaristice sau diverse variante politice.

NOTE

- 1 Vasyl Baziv, *Iușcenko e al treilea*, în „Svoboda slova“, nr. 32, 21 august 2008, p.4.
- 2 *Președintele țării i-a petrecut pe elevi la odihnă în „Artek“*, în „Zorile Bucovinei“, nr. 57, 6 august 2008, p. 1.
- 3 Oleg Polișciuk, *Criza globală a managementului de criză*, în „Kommentarii“, nr. 26, 11 iulie 2008, p. 3.
- 4 Serhii Sulyma, *Președintele Ucrainei: despre buget, securitatea energetică și politică, Patriarhul Bartolomeu, avers și revers*, în „Svoboda slova“, nr. 29, 31 iulie 2008, p. 4.
- 5 Petr Rynnyi, *Lupta pentru Shuster*, în „Argumenty i fakty“, nr. 32, august 2008, p. 2.
- 6 Gheorghii Pușkaș, *Tymoșenko nu și-a arătat emoțiile și a acționat ca un bărbat adevărat?*, în „Svoboda slova“, 15 august 2008, p. 5.
- 7 *Ibidem*.
- 8 *Să ne jucăm de-a spiritualitatea*, în „Argumenty i fakty“, nr. 31, august 2008, p. 5.
- 9 V. Rusnac, *Bomba cu acțiune întârziată a explodat chiar în debutul noului sezon politic*, în „Libertatea Cuvântului“, nr. 26, 5 septembrie 2008, p. 3.
- 10 *Declarația președintelui Ucrainei în legătură cu situația din Rada Supremă*, în „Zorile Bucovinei“, nr. 65, 5 septembrie 2008, p. 1.
- 11 *Iașeniuk a semnat cererea de demisie*, în „Zorile Bucovinei“, nr. 69, 19 septembrie 2008, p. 1.
- 12 V. Rusnac, *Remaniere politică sau alegeri anticipate?*, în „Libertatea Cuvântului“, nr. 28, 19 septembrie 2008, p. 1.
- 13 *Agresiunea contra Rusiei l-a demascat pe Putin...*, în „Svoboda slova“, nr. 31, 14 august 2008, p. 6.
- 14 Serhii Rahmanin, *Dacă mâine e război?*, în „Dzerkalo tyjne“, nr. 31, 23 august 2008, p. 2.
- 15 Viktor Nevolin, *Schimbarea culorilor. Cum au ieșit învingători Medvedev și Putin în războiul informațional*, în „Argumenty i fakty“, nr. 38, septembrie 2008, p. 4.
- 16 Vlad Dumitru, *Războiul informațional – cea mai puternică armă*, în „Libertatea Cuvântului“, nr. 28, 19 septembrie 2008, p.10.
- 17 *Insula libertății nu comentează*, în „Concordia“, nr. 31, 1 august 2008, p. 8.
- 18 *Împotriva scutului antirachetă*, în „Concordia“, nr. 29, 18 iulie 2008, p. 12.
- 19 *Pretențiile României asupra Insulei Șerpilor vor antrena recunoașterea de către Kiev a independenței Transnistriei*, în „România liberă“, 23 septembrie 2008.
- 20 *Ibidem*.
- 21 M. Necsutu, *Experții ucraineni îl acuză pe președintele Iușcenko că a mizat pe o carte greșită în cazul Insulei Șerpilor*, în „Ziua“, 10 septembrie 2008.
- 22 Viorel Patrichi, *Scenariile de la Haga: dacă pierdem procesul, frontiera Ucrainei va trece pe lângă Sulina*, în „Gardianul“, 18 septembrie 2008.
- 23 Mihai Isac, *Kievul linșează mediatic Ucraina*, în „Ziua“, 9 septembrie 2008.

SUMMARY

In 2008, the Ukrainian press wrote that Viktor Baloga, the Head of the Presidential Secretariat, employed various methods of political advertising. Ultimately, these methods were not sufficient to increase the rating of the President. Viktor Baloga did not manage to impress anything new upon public opinion. The Secretariat then began to criticise any activity undertaken by Yulya Tymoshenko. In the Ukrainian press there began to appear various destructive messages and information. In September, there was a massive extension of the political conflict. The press reported in detail all the events linked to the evolution of these artificial crises and to the renaissance of electoral intrigues.

Ukrainian politicians have been paying more and more attention to collaboration with the press, since it is journalists who influence public opinion. The President, Premier, Parliamentary Speaker, People's Deputies and other politicians have understood that an event "is born" in terms of information only when it has been spoken of or written about in the mass-media.

In September 2008, Romania instituted proceedings against Ukraine at the International Court of Justice in The Hague, with a view to delimiting the continental shelf and exclusive economic zones in the Black Sea. Regional and above all republican publications were highly active in terms of press coverage. Ultimately, there was a dialogue between the Ukrainian and the Romanian press.

Recently, the Ukrainian mass media has been dominated by certain political figures. In the circumstances of an acute political crisis, there has been an accelerated personalisation of the political system, inasmuch as various social myths have arisen. However, this does not provide any guarantees for the informational security of the Ukrainian State.

Teorie, critică și istorie literară

TREI PROZATORI BUCOVINENI

Ion Filipciuc

Câmpulung Moldovenesc

Întâmplarea face să citesc *Ecluza* de Radu Mareș, transfug la „funarioții” din Cluj, în aceeași săptămână cu lectura altor două cărți de proză semnate de bucovineni: *Ucenicul vinului*, dăscălit de Constantin Blănaru, hodinind pe țărmlul înmiresmat al Cîricului, și *Dactilografa și diavolul* de Mircea Filip, bejenit pe malul stâng al Dâmboviței, în acel mare târg al ciobanului Bucur, înzestrat cu toate bucuriile modernității în care cei mai viteji dintre traci, nu sunt dacii, costobocii, pileati ori tarabostes cu tarabele lor audiovizuale, ci aurolacii! Drept pentru care cel mai țapăn bucovinean în proza românească, Vasile Andru, se ascunde într-un ashram din Himalaya sau se dă huța în hamacul unei gheișe din Indonezia. Singurul povestaș care privește cu ochi de vultur de pe meterezele cetății de scaun a Moldovei rămâne Dumitru Brădățeanu, cu o scriitură absolut deșuceată, ceva pe apetitul postmodern a băgăilor fără frontiere erotice & grama-atâtica, ușor cumpănit pe proprie manieră stilistică, prea multe „repețiri” ale acelorăși picanterii licențioase și nu prea – dar, scriind o proză „cu toate poalele sus”, are șanse de a fi cetit și procetit. Premii sau academii să nu aștepte pentru că mîrgica gloriei literare se fierbe între balaurii din învolburata băltoacă strâmbovițană.

Riscăm titlul de mai sus prin faptul că autorii cărților pomenite, apărute nu cu multă vreme în urmă, trăiesc fiecare pe la casa cui îl are, dar au ceva comun și anume că s-au născut în Bucovina, și-au făcut mare parte din studiile secundare în acest ținut de margine a României reîntregite și chiar au trăit, muncind fiecare cum s-a priceput într-un domeniu sau altul, în multiple împrejurări prin Suceava și împrejurimi. Și problema pe care ar trebui să și-o pună un cititor hobotnic ar fi dacă în textele celor trei s-ar găsi niște constante narative sau poetice care să-i departajeze de ceilalți truiditori ai condeiului. Apoi, deasupra acestor amănunte biografice ale împričinaților, important ar fi în ce măsură Bucovina, cu ce are specific sau pretinde a se diferenția de alte ținuturi românești, mai cu seamă sub aspect cultural, întră în sângele literar al textelor în care bate inima prozatorilor pomeniți. Altfel spus, ideatic, structural și stilistic, ce au „bucovinean” cei trei bine diferiți prozatori bucovineni?

*

Mai întâi că Radu Mareș (născut în 1940, în satul Frasin, județul Suceava) are un dosar dolofan sub raport literar, întrucât a publicat deocamdată vreo șapte volume de proză – *Ana sau pasărea Paradisului*, roman, 1972; *Cel iubit*, proze, 1975; *Caii*

sălbatici, roman, 1981; *Pe cont propriu*, reportaje, 1985; *Anul trecut în Calabria*, eseuri, 2002; *Manual de sinucidere*, eseu, 2003, și *Ecluza*, roman, 2006 (Editura Aula, Brașov, 444 p.) – și a fost încununat cu premii ale Uniunii Scriitorilor din România, în 1972, pentru *debut*; în 1981, pentru *roman*, din partea Filialei Cluj a aceleiași uniuni scriitoricești; în 2002, pentru *proză*, tot din partea clujană și premiul „Octav Șuluțiu” al revistei „Familia” din Oradea în 2002 –, ceea ce pune cititorul în gardă.

Cu studii liceale în Rădăuți și de filologie la Universitatea din Cluj, electrician și profesor, consilier cultural în Suceava, redactor la revista „Tribuna” din Cluj (1971–1990) și director al Editurii Dacia (1997–2001) din același perimetru cultural-civic, Radu Mareș are un vărtos apetit epic în culegerea și prelucrarea prozaisică a faptului cotidian pentru a-l strunji în forme apte să pătrundă sub coaja imaginii literare, astfel încât mai că stârnește iluzia unei vieți lămurite din canonada idealurilor și necazurilor românașului tranzitând veacul din cuhnia iglului-beton prefabricat spre slujbă într-un buncăr industrializat.

Din prima pagină a romanului *Ecluza* ne întâmpină un bărbat, Victor Dabija – ceea ce ne-ar avertiza că spre sfârșit va repurta o victorie! –, care gândește la un grup informal de prieteni, pescari pe râul Someș, libaționiști de tărie, într-o cinstită crâșmă ecologică ... „Flora”, și la o poveste despre „fericire”: „Însă ca și cum mâna invizibilă ar fi șters un desen de pe geamul aburit, uitase imediat această poveste”. Și în continuare: „Ei bine, spune un prieten, această flacără de magneziu, această strălucire în același timp oarbă și orbitoare și cu o durată infimă e – fii atent, bătrâne Dabija – fericirea, pe care de asemenea o consumăm inconștienți, grăbiți, nepăsători ețetera” (p.11). După care vine altul cu o concluzie mai consistentă: „Și totuși, dacă mă gândesc bine, fericire e să nu ai nimic, absolut nimic: abia atunci ești liber. [...] Numai că libertatea nu înseamnă obligatoriu și fericire...” (p. 253).

Urmează să reconstituim noi desenul șters și să aflăm când a fulgerat flama acestui „blitz cosmic”, dar până una alta citim că Victor Dabija e pictor, profesor la Institutul de Arte – și sub pensula oricărui pictor stă pitit... condeiul unui romancier! –, el are și-o nevastă, fată de nomenclaturist, de care se va descotorosi printr-un divorț civilizat; pictorul are și studenți, cu care discută și pictează, o fată tunătoare se mărită și apoi se sinucide, și, cum studenții ascultă chiar în atelier radio „Europa Liberă”, un colonel Moș cearcă să-l descoase „profesionist” pe profesor. Brusc, scânteie ...flama pericolului.

Victor Dabija a fost crescut de un unchi, părinții i-au murit pe când avea trei ani și asta explică senzația constantă de orfan: refugiat din Bucovina, adăpostit în Moldova, stabilit în Transilvania, pictorul trăiește drama orfanului de părinți, de țară, de copilărie, de iubită, de prieteni, într-o societate în care doar securistul are grijă de om iar omul doar grija grijei de mâine. Viitorul nu se întrevede și trecutul a devenit istorie tocmai când „Clasa muncitoare se cacă pe istorie, ăsta-i adevărul. Iar clasa muncitoare e cea care ne conduce...!” (p. 239) – constatare cu prilejul unor săpături pentru a se turna soclul unei statui, amânate din pricina unui mormânt cu oseminte antice. Drept pentru care Iulian Oncică scrie eseul *Moartea în socialism* (p.72).

De fapt, întâmplările povestite despre Avram Iancu sunt ilustrative pentru „moartea în istorie”, căci o sursă „descrie o scenă la care asistă neputincios și Papiu

și când Iancu, legat de gard, e bătut cu biciul de propria mamă...! Motivul: o face de râs umblând zdrențaros“ (p. 346).

Prietenii discută apoi despre lucruri esențiale ca: „Bucureștiul e singurul loc din România unde se fac lucrurile care contează“ (p. 55); „Pentru că ce e provincia? O bășină uscată, scuză-mă! ...“ (p. 56). Or, în realitate, „trenul foamei“, de la Timișoara la Iași, fluctuează ca un carpatin Orinoco, pentru care munții sunt un fel de *ecluză naturală*, echilibrând nivelul apei pentru a trece cargoul-fantomă al românismului dintr-o parte în alta a țării. Și structura moleculară a acestui fluid e dată de țăranul contemporan redat în chip diferit față de cel dinainte de război: „Procesul de acum e în esență identic numai că pășind pe asfalt țăranul își schimbă instantaneu și pielea: el vine în calitate de cuceritor. După ce aristocrația românească și burghezia s-au dovedit impotente, ca și clase sociale și și-au ratat misiunea istorică, a venit rândul acestor hoarde cu marea lor invazie din a doua jumătate a secolului al XX-lea. Omul nou al lui Ceaușescu nu e vorbă goală, el e o realitate efectivă pe seama căreia degeaba ne amuzăm. Foștii țărani sunt noi barbari, noii stăpâni care disimulează perfect că au firea robustă, de oțel, de fapt incasabilă, originea, baștina, sângele, gena, dar și cutumele și interesele, nemiloasa ferocitate a tuturor invadatorilor autentici, aroganța, lipsa de scrupule, duritatea și, în fine, o morală articulată strict pentru a proteja solidaritatea intereselor...“ (p. 323).

Teoria lui Radu Mareș stă în picioare și argumentul hotărâtor îl constituie „hoarda“ țărănilor români care au invadat după 1990 câmpul roditor sau asfaltul primitiv din Europa, numai că prozatorul nu-și ilustrează viziunea decât cu aspecte din vremea... regretatului împușcat!

Cum trenul foamei se oprește la un semnal, departe de gară, personajul retrăiește momentul: „După liniștea scânteietoare a nopții mi-am dat însă seama că intrasem în Bucovina care începe cu pădurile ei fără capăt. Doar în zona terasamentului și a șinelor fusese curățată zăpada, probabil cu plugurile, după care urma un strat gros și imaculat sau cele câteva straturi suprapuse, ca o plapomă cosmică. Am visat totdeauna să cobor aici, s-o iau la fugă și să dispar. Să fac câțiva pași și să mă autodizolv, dacă se poate spune așa. Nu știu ce m-a oprit s-o fac acum. Poate mirosul iute de pădure de brad infinită care-mi evocă un atelier de sicrie, la țară“ (p. 272). Este un pasaj, unde îmi permit câteva observații stilistice: cuvântul „zăpada“, inadecvat pentru Bucovina, corect molatecul „omătul“; mai mult ca perfectul „fusesse“ supărător; cacofonii „însă seama“ și „câțiva pași și“. La care trebuie să adaug amănuntul că „pădurea bucovineană“ apare obsesiv și la Mircea Eliade, în cel puțin două texte: *Nouăsprezece trandafiri*, chiar cu sugestia că pădurea magică (dintr-o carte, *Bucovina pitorească*), în care dispăre Anghel D. Pandele, și cea în care va sfârși Ștefan Viziru în *Noaptea de Sânziene*.

Dar acest parfum de brad din romanul lui Radu Mareș ascunde altă tragedie istorică: „În vara lui 1940, România și-a abandonat teritoriile de la est de Prut care au fost ocupate de armata rusească. Părinții mei fac parte din cele aproape două milioane de persoane, dacă nu și mai multe, care atunci au trecut dincoace unde au și rămas până azi. Am și insistat: eu vin de dincolo...! Vin, cum se zice în basme, de pe celălalt tărâm și am foarte multe de spus. Însă și cu acest avertisment promițător, sunt foarte puțini cei care au răbdarea să te asculte, pentru că de interes nu poate fi vorba“ (p. 415). Și cine ar mai avea interesul să afle că Leonea cel Roșu, dintre

cunoștii orașului Cernăuți, după cum povestește mama – „Fuseseră toți, ca și ea, cetățeni ai Regatului României, desigur. Brasardele roșii – dar și altceva, despre care nu-i bine să vorbim – trebuiau să atragă atenția că nu mai sunt români“ (p. 420) – a trimis la execuție sute de mii de români („câteva zeci uciși chiar cu mâna sa“ (p. 426), iar după moartea lui Dej chipul i se vedea clar așezat între cei șapte magnifici din fotografiile diriguitorilor RPR.

Dintre prietenii pictorului, biologul universitar Romulus Medar are însă un cine, vrea să spună prozatorul, și singurul prieten al omului, pe numele *Nero*, de la care Victor Dabija învață să urla de disperare și, ca prin minune, se trezește acompaniat de tot mai multe glasuri canine, singura formă de solidaritate și de protest într-o lume acoperită de „jegul istoric“ al epocii de lumină pe sponci, căldură beton, gaze fâs, mâncare pâs!

În sfârșit, câinele Nero dă chiar sugestii pentru lectura cititorului: „Linia dreaptă, urmată ca o săgeată, cotea adesea brusc, după o geometrie misterioasă. Pe neașteptate, se oprea și amușina încordat în iarbă: exact acolo un alt animal își lăsase amprenta sa invizibilă.[...]. Cu o anume grație afectată, pentru că întorcea privirea în sus sau într-o parte, Nero ridica piciorul din spate ca să acopere și să șteargă cu alt jet de urină caldă și proaspătă. Locul va fi desemnat de aici înainte ca aparținându-i. În felul lui special, Nero citea astfel un text, întorcând în viteză, expert, o foaie după alta: amorurile sălbătăciunilor mari și mici, încăierările lor prin tufișuri, un culcuș de o noapte în iarba bătucită, o fugărire disperată și tot în zig-zag sau o pândă îndelungată în întuneric. Câinele se oprea și parcurgea în diagonală această pagină...“ (p. 330–331). Numai că acest câine e și el de tip nou: „Doi din acești câini fabricați de Romulus Medar îl păzesc în clipa de față pe Ceaușescu și pe nevastă-sa“ (p. 364).

Cum lui Victor Dabija, care urlă ca un câine – „Suntem de același sânge“, apoi „forțând un pic vocea“, i se răspunde cu „tânguitul nehotărât, explorator al unuia din cei doi câni lupi“ și, „după ceva liniște, tot mai multe glasuri distincte, din locuri diferite... Reușise.“ (p. 443) –, am putea trage concluzia că răscolul din noaptea cu „teroarea istoriei“ contemporane a fost produs de câinii... de tip nou?

Totuși, pentru o editură care se respectă, precum Aula, parcă prea multe greșeli de redactare computerizată – dâmbovișosul „streașină“ – chiar și în rândurile cu „ștromeleagul“ Marelui Măcelar (p. 31–32), încât cititorul poate intra și el în corul ... câinos de la sfârșitul cărții! Și n-ar strica, întrucât romanul e „singurul mijloc prin care luăm cunoștință de insesizabilul nostru drum spre moarte“ (p. 317). Iar dacă așa scrie Radu Mares, musai că trebuie să-l credem sau măcar să-l citim cu atenție. Pentru că *Echuză* este un roman care a fost prea multă vreme ținut în lesă și botniță...

*

Constantin Blănaru s-a născut la 14 februarie 1940, în Cornu Luncii, județul Suceava; a făcut clasele primare în satul natal și prin vecinătate, în Băișești, după care a urmat Liceul „Nicu Gane“ din Fălticeni și studii superioare (1959–1964) la Facultatea de Filologie de la Universitatea „Al. I. Cuza“ din Iași. Profesiunea l-a purtat prin Școala generală din Ipotești (Suceava), prin redacția ziarului „Zori noi“ din Suceava, prin Consiliul Județean al Organizației Pionierilor Suceava, prin Liceul

„Dragoș Vodă“ și Grupul Școlar nr. 1 (cu funcția de director adjunct) din Câmpulung Moldovenesc sau prin Inspectoratul Școlar al județului Suceava (1976–1987 și 1990–2002).

Într-un cuvânt, cu asemenea experiență dascălească, prof. Constantin Blănaru ar trebui să fie un prozator de mare talent. Mai cu seamă că volumul proaspăt apărut, *Ucenicul vinului*, Editura Mușatinii, Suceava, 2006, 284 p., nu e singura dumisală carte: a debutat în ziarul „Zori noi“ din Suceava, a scris o mulțime de cronici și recenzii la diferite cărți apărute în perimetrul cultural sucevean, a colaborat cu materiale didactico-pedagogice în câteva reviste din țară și, mai cu seamă, a redactat o publicație periodică de profil „Preocupări didactice“, respectiv „Școala“, unde și-a pus condeii în slujba ocrotirii diferitelor texte metodice, unele cu tehnologii didactice destul de avansate de către profesorii din județul Suceava. Fac astfel de precizări cu reproș, căci prozatorul s-a cam risipit în pagini altruiste și, după un debut promițător – cu romanul *La lumina zilei*, Editura Junimea, Iași, 1981 (premiul pentru debut!!!) –, s-a tot ascuns în umbra „crinilor“ colegilor și colegilor în floarea perfecționărilor didactice. O ediție îngrijită, *Vasile Andru – un scriitor la sfârșit de mileniu*, Chișinău, 1995, atestă acribia filologică a prof. Constantin Blănaru și o nemărginită meștehnie de a pune umărul în slujba aproapelui oricât ar fi de îndepărtat.

Am citit însă *Ucenicul vinului* cu o întreită bucurie: 1. pentru că autorul a tipărit, în sfârșit, încă o carte de proză, după multă vreme de tăcere și de risipire, mai exact spus pe articole și pagini ale altora, unde a trudit ani la rând fără altă mulțumire interioară decât că și-a ajutat colegii „să iasă cu fața curată“ în lumina tiparului; 2. întrucât *Ucenicul vinului* este o carte gândită, scrisă și editată în Bucovina; 3. deoarece, în pofida faptului de a fi o carte cu proză bună, eu, cârcotaș fără simbrie, am să scriu tocmai rău despre ea, în speranța că următoarea prestație a prozatorului va ieși într-un spațiu tipografic mai fast.

C. Blănaru povestește despre o xerografiță din reclamele ciocolatei Milca, apetisantă super-foc de-ți vine pofta să mergi cu ea în căruța cu fân printre obcinile elvețiene (*Operatoarea „de ciocolată“*, p. 26–30); cu un căutător de amfiteatru „B. P. Hasdeu“ la Universitatea „Al. I. Cuza“, când ar trebui făcute investigații culturale la Biblioteca „M. Eminescu“, însă până se dumirește personajul kafkian, lumea iese mântuită la aer ecologic (*Carousel*, p. 108–115); c-un stand by prelung la tradiționala coadă pentru medicamente la o farmacie (*Sanitas*, p. 17–25), unde lumea se plânge că viața e grea și amarnică, de unde întrebarea subtextuală că, dacă-i așa de parșivă această jîzni*, de ce mai luăm medicamente cheltuind fărăma de pensie, ca să ne expandăm chinul și vaiul? Gata, nu mai ingurgităm compensate, ne descotorosim de griji, dăm ortul convenit popii din capul satului, iar guvernării trăiesc bine și fericiți până crapă tunelul la capătul căruia nu se mai vede nici o lubeniță.

Povestirea care dă titlul volumului este un scurt tratat de poetică a prozei: „Se adună faptele de viață, mustind de soare, de snaga pământului și de zvâcnetul lunii bântuite de libovie, se răstoarnă într-un hârdău mare de stejar, se zdrobește cu macahăul ori se trec printr-un storcător cu valțuri oțelite în... lupta de clasă – ai grijă de lopățică, să nu intre fragmente gherconice, altfel zis, ferească Dumnezeu de limbajul de lemn –, se străfirează zama printr-o pânză fină, se varsă licoarea plină de

* *Jizni* – viață (rus.).

bulbuci aromitori într-un botoiu tradițional și se lasă la fermentare editorială până găsești un sponsor să-ți ducă povara din pivnița răcoroasă a celui mai întunecat și silențios anonim către masa aristocratică a degustătorului specializat în gălgăituri textuale dintr-un pahăruț de structură cristalină bine glazurat cu înțelepciune leaturalnică“ (p. 56–76).

Finalul unei revederi (*Întâlnire de promoție*) după treizeci de ani de la absolvirea Facultății de Filologie, cu discuții interminabile, indivizi fără profil cultural, clișee dintr-o epocă defunctă, este absolut ridicol: „Ce se viza în povestiri «distractive» nu mi se asociază, sensuri din răni de suflet în mine planează, numai pe câțiva flăcările lor mi-i interiorizează, acestea îmi scânteiază și mă redresează. Din ele crescând, un glob incandescent îi nimbează, nimbul încet se difuzează și de el toți beneficiază. Sclipiri de îngeri se furișează în ochii ce nu dormitează sau conversează. Și numai astfel în același destin dat tuturor se armonizează...” (p.169). Parcă merit să probeze că tot ce-au învățat băieții în cei cinci ani de literatură și alți treizeci de ... puericultură i-a întors de iznov la biberonul versurilor preșcolare.

Din păcate, procedeul este constanta stilistică a întregii cărți: „Judecând bine, mă corectez: la ea nu e visare, privirea-i e proiectare, preexecutare, prefinalizare, finalizare, permanentă reeditare, armonioasă operare, elegantă finanțare, energizantă evoluare... / Voi fi în stare? .../ Fără ezitare! .../ Ca o chemare...” (p. 30); „O idee: o ipoteză-i ca o proteză. Gând în viteză... Gând de salvare la o strâmtoare. Un adevăr în zare...” (p.51); „Dar să fiu drept: la un om serios, riguros, totul trebuie să fie de folos, nu de prisos...” (p. 60).

Dar până când? aud întrebarea scrâșnită a cititorului. Dacă ar fi numai îndurări încă n-ar fi nimic. Dar e vorba de o rânduială. Adică și autorul *narator* și personajul *naratar* (personaj în personaj – măști prozoase), un matroșcar, la urma urmei, falic dictator! Ceea ce nu-i corect și puțină discriminare între registrele narative n-ar fi stricat. Așa, cum stă povestea, strică iluzia autenticității sau mai corect, stilistica rimelor se ține de autor ca râia de caprele Irinucăi.

Bucata *Un rost al băilor* povestește cu minuție modalitățile prin care se recondiționează terapeutic un bărbat până la performanța „*dragoste chioară și amor ghebos*“ într-un crâng, unde doctorița și pacientul vor fi temperați de forțele naturii: „*un tunet îndepărtat*“... „m-a fulgerat teama că o pierd“, fără a stopa și o repriză de *sumo erotic*: „Am prins-o cu amândouă mâinile de mijloc, am ridicat-o deasupra capului, făcând-o să țipe de uimire, apoi am coborât-o pe frunte, pe piept și, înainte de a atinge pământul cu picioarele, am sărutat-o lacom. Nu efortul, ci extazul comuniunii s-a reverberat în văzduh și în pământ, văzduhul, pământul sau eu m-am clătinat ca de amețală și, după câteva secunde, mână-n mână, am urmat drumeagul știut din copilărie pentru a nu ne întâlni cu nimeni“ (p. 201).

Cea mai frumoasă pagină din cartea lui Constantin Blănaru este „curățirea grajdului, lăsat neîngrijit mulți ani“ (p. 261), unde ginerele venit la înmormântarea fostei soacre (*Un martor de onoare*) prestează una din muncile lui Heracles, adică aruncă „un strat de aproape jumătate de metru“ de gunoi fojgăind cu viermi de sub o podea uitată de veacuri: „Mai jos, bălegarul își pierduse «identitatea», devenise un aluat foarte dens și mai greșos, relativ mai ușor de tăiat. În acesta se lăfăiau viermi mai puțin numeroși, dar mai mari, mai grași, mai leneși și solzoși, făcându-l să creadă că făceau parte, tot după modelul uman, dintr-o castă privilegiată: aveau hrană con-

centrată, depozitată la îndemână, nu se zbăteau s-o găsească, să supraviețuiască precum plevușca de mai sus, ba se și îmbrățosaseră cu îmbrăcăminte de protecție, poate cu ceva din viitoare sarcofage“. Spre deosebire de umanoizi, care „se izolează și pe orizontală și pe verticală“ cu palate, ziduri, mașini blindate, elicoptere și avioane, „viermăraia grande se izola în adâncime, nu mișuna în amestec cu prostimea și nu-și arăta blindajele nici sfidător sau avertizator, nici amenințător și răzbunător. Comportamentul «castei» de aici își onora și «domnia» și libertatea“ (p. 264). Corvoada va dura două zile și vor urma alte pagini cu o descriție formidabilă, ca un fel de publicitate ilicită, între cele două nopți de priveghi și, după mântuirea din „raiul“ cu viermuială, Constantin se simte purificat de toate păcatele lumești.

Păcat că autorul nu se leapădă hotărât de prețiozități educativ-lemnoase precum: „De la bărbatul de treizeci și cinci de ani cunoscut la Săveniști până la bărbatul de acum [dar de câți ... anișori la pensie?] se întruchipa evoluția unei substanțe umane, o substanță în care atâtea științe, unificate prin menirea unui singur om, își altoiseră treptat și coerent ramuri, captaseră sevele întineritoare ale artelor și erau în simbioză într-o ființă elevată“, ornamentate cu sloganuri postdecembriste: „Este vorba de o evoluție de la prototip la tip în top-topul celor mai valoroși capitaliști luminați de la noi“ și cu o descoperire: „că întâlnirea lor era nu doar situațională, ci substanțială și vocațională de noi auguri modelatori“ (p. 280–281).

La cele de mai sus, prof. univ. dr. Constantin Dram scrie o prefață de toată frumusețea. Dar, ca în mai toate prefețele, rostul nu i se înțelege, e vagă și vagabondină. Apoi, cele trei moto-uri, mobilizatoare, așezate bogat pe aceeași pagină sunt de prisos în deschiderea unei cărți de proză care trebuie să-și câștige cititorul cu de la sine putere. Or, vigoarea prozatorului Constantin Blănaru se cheltuie în acest volum pe lucruri mărunte și încâlcite. Dar și această încâlcitură alcătuiește un chip al aceluia *homo bucovinensis*...

*

Mircea Filip are și el în ranița de prozator câteva bastonașe fluorescente precum volumele de proză *Prințul nisipurilor*, debut editorial din 1969; *Visând în California*, povestiri fantastice, 1977; *Audiență de noapte*, roman, 1983, și proaspătul op fantastic *Dactilografa și diavolul*, supraintitulat „narațiuni imposibile“ și înfraintitulat „ruinele unui roman din studenție“, Universitas, Iași, 2006. Printr-o întâmplare, Mircea Filip se naște la Ismail, însă revine cu familia în Suceava, unde absolvă liceul și de unde se îndreaptă spre Facultatea de Filologie de la Universitatea din Iași (1966), angajat apoi, la absolvire, ca secretar literar al Teatrului „V. Alecsandri“ din dulcele târg bahluiian (1966–1984). Cum orice funcție obligă, tânărul literat (debutează încă de prin 1956) dramatizează *Istoria ieroglică* de D. Cantemir (1973) și *Povestea vorbii* de Anton Pann (1975), scrie texte pentru teatrul radiofonic, *Neuitata restanță* (1979) și *Planeta Sadoveanu*, ca și două librete de operă: *Arcade peste timp*, oratoriu pentru Filarmonica Moldova (1977), și *Horia – vulturul răzbunării* (1980). Întocmește cu sârg scenarii de teatru pentru *Marea Unire* (1983) sau spectacole: *Dobrovăț – o pogorâre în istorie*, jucat la Mănăstirea Dobrovăț (1982) și *Mircești – grădina poetului*, pus în scenă la Casa „Vasile Alecsandri“ de la Mircești (1983). Traduce piese de teatru: *Celestina* de Fernando de Rojas (premieră în 1972), *Amfitrion* de Petre Hacks (1975) și *Căpitanul din*

Köpenick de K. Zuckmayer (1979) pentru uzul scenei ieșene și îngrijește edițiile *Arhitectura apelor* de Dorin Pavel (1976), *Scrieri despre teatru* de Petru Comarnescu (1977), *O'Neill și renașterea tragediei* de Petru Comarnescu (1986) și *Pagini de jurnal* de Petru Comarnescu, vol. I–III (în colaborare), 2003. Se înțelege că pentru asemenea prestație literară agonisește și câteva premii: Premiul III al revistei „Amfiteatru“ pentru proză (1966), Premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru teatru, *Istoria ieroglifică* (1975), și Premiul revistei „Tribuna“ din Cluj pentru cultură teatrală (1984).

Drept să spun, încă nu știu cum pornește *Dactilografa și diavolul*, pentru că prima pagină (7) a rămas albă, ceea ce nu pare a fi lucrarea celui de-al doilea personaj din titlu decât în cazul unui drac polar. Oricum, peste povestitor dă buzna o fostă colegă de facultate, juruită *in illo tempore* ca nevastă, ajunsă acum de izbeliște, dar încă apetisantă, zveltă, elegantă, plină de prospețime și revoluționară cât cuprinde: „Să bem pentru viitorul neguros și nesigur. Jos guvernul!“ (p. 9). Dar vai, povestitorul e un șomer în prag de An Nou, fără casă, fără masă, fără nevastă, doar cu năpastă și autorului nu-i rămâne decât să ne ofere spre lectură niște *Note dintr-un caiet uitat*, „Dora“ (p. 19).

În partea *Evadarea*, deținutul, fost ziarist, Berza reușește să sară gardul închisorii, să se ascundă într-o mină părăsită și să fie recrutat de un oarecare Azber [alter ego inversat!!!] pentru o misiune specială. Mai întâi, printre patrule, ajung la Zărteni, unde înfulecă un pui fript și ceva băuturică iar capitolul se finește cu alte *Note dintr-un carnet*, „Fănel“ (p. 33).

Concret, personajul principal Ștefan OGREZEANU, zis Fănel, zis Berza, este un incoruptibil și fățâna acestei virtuți e din Bucovina: „Dacă tu asta ai învățat în țigănia Olteniței, unde-ai copilărit, să-ți fie de bine. În grădina mea, Bucovina, așa ceva e o moarte civilă definitivă pentru un întreg șir de generații!“ – zice ziaristul Fănel soartei care-l muștră că alții vin cu sarsanaua plină (p. 37).

Capitolul *Tinerețea pleca* recapitulează trei tentative de conviețuire cu câte o femeie și sfârșește cu alte *Note dintr-un carnet*, „Fănel“, din vremea când personajul era militar în termen și făcea de gardă în apărarea patriei (p. 58). Partea cu *Directorul bine temperat* exploatează efectul caragealean din *Căldură mare* și Vizireanu, vizir al opiniei publice provinciale, timorat de un subaltern – „își dădea seama că atacurile sale perfide împotriva lui Fănel erau sancționate de o instanță necruțătoare și omniprezentă“ – are halucinații teroriste chiar asupra mașinii poliției și în fața sediului unde încerca să obțină protecția „organului“ care îl lasă „ca prost, bătut în cap de căldura cumplită, în poziția aceea de Gânditor de la Hamangia, ușor magic, pe marginea șanțului“. Spațiu ideal pentru ascultarea unei suite de reproșuri din partea diavolului ... interior, garnisite la fiecare set cu câte o pereche de palme. Astfel că, până la urmă, „cazul Fănel“ – concediat de consiliul redacției printr-o „hotărâre irevocabilă“ – se rezolvă prin ridicarea sancțiunii și primirea unui „grad profesional superior“ (p. 65). Iar din același carnet al oșteanului Fănel spicium un pasaj din tratatul lui Al-Gahiz: „Îmi ceri să te lămuresc de ce e uneori bună minciuna și nu adevărul amar... Fiindcă oamenii ceartă minciuna și îi uită virtuțile – și pun mai presus adevărul, uitând câte pagube aduce!“

Vizireanu, ca orice șef, lucrează peste program la un eseu-fluviu, *Presă, o istorie a clipei sociale, în serviciile Puterii*, și pentru asemenea lucrare are nevoie de

ajutorul dactilografei Dora, care, înspăimântată de un bărbat jerpelit și adăpostit în subsolul arhivei, ițit la fereastra garsonierei de la etajul 10, o obligă pe „singuratica domnișoară” să-l îmbrobodească pe șef. Spre a-l pregăti pe cititorul hapsân de scene erotice, din carnetul „*Fănel*” se decupează cea dintâi descărcare ... cosmică a băiatului (p.80).

În episodul următor, *Fănel* este găsit de Dora dormind pe dușumeaua biroului și textul sare pârleazul de la persoana a III-a – „*Fănel* murmură un descântec” – la persoana I-a – „Ca un val fierbinte mă străbătu, într-o clipă, iar acea înfrigurare nestăpânită” –, parcă sugerând apropierea morții – „o enormă foarfece de grădinarie” [corect „foarfece” sau „un foarfece”] – nu altceva decât figura mitologică a celei de-a treia Moire, Parcae sau Ursitoare. Proba celuilalt tărâm e dată de apariția șoferului Grișa, mort de când hău și parău (!!!), la volanul vechii mașini cu care redactorii făceau cândva terenul. Acum *Fănel* străbate „gând purtat de dor” noaptea, ca să ajungă la minister cu memoriul pregătit de Dora. Iar dintr-un carnet „*Dora*” desprindem o pagină cu rășluirea cimitirului în care era îngropat profesorul lui *Fănel*, și strămoșescul blestem – „Mânca-l-ar viermii cei neadormiți...” este îndreptat împotriva dictatorului ușor cosmetizat ca guvernator (p. 96–97).

Sesizată de portar, Marga, nevasta lui Vizireanu, își surprinde bărbatul beat turtă – în urma protocolului și minutei cu „străinul” –, la birou, în plină noapte, după care îl lasă cu Vocea care nu-l slăbește din ochi. Drept pentru care, în următoarele pagini duduia Marga va fi sufocată cu perna de către soț. Dar notele din carnetul lui *Fănel* sunt lipite ca nuca-n perete de povestea acestei crime conjugale (p.116-117).

Cum Ștefan Berza capătă din senin o patalama pentru inspecția penitenciarelor, ceea ce iscă furtună organizatorică la stabilimentul în care „amărății de politicieni zăceau trântiți cu fața lipită de podeaua de ciment” și spre „marea satisfacție” a directorului, „după ce-i stropea din belșug cu furtunul, hohotind și urlând demențial, lăsa în urma lui o pojghiță de gheață peste oamenii chinuiți, mușcați de ger” (p. 126). Alerta de grad Zero stărnită de „*Împuțernicilă...*” dă prilej ministrului pentru un recital către comandantul penitențelor: „Te bag în fundul pușcăriei tale împuțite dacă-ți scapă vreo căcănărie. Te știu în stare de «bâlbe» nenorocite. Fii atent: să-i execuți dispozițiile la sânge, fără crâcneală și poticneli. Poți fi și cârpă de șters pe jos, ca mă-ta; ...Acționezi repede și cu pricepere, execuți ordinele, fie ele și tâmpite, spontan, ori crăpați cu toții. Așa ar mai scăpa lumea de ticăloși. Repet: nu încape nici o bălmăjeală, nici o contrazicere, oricât v-am mânca gândirea de moco-fani să umblați cu sugestii. Să n-ajungeți să pomeniți și laptele supt de la maicele voastre... Și ordine la sânge, că ăsta-i maniac rău”.

Căci e vorba de „«Drepturile omului!»! parcă deținuții ar fi oameni” (p. 128).

Dar, ca în telenovele, după așezarea delegatului în fotoliul colonelului Ciortan (etimon slav pentru Diavol), Mircea Filip mai dă un calup de publicitate... dintr-un carnet „*Fănel*” (p.130).

Torționarii închisorii sunt bătuți măr de un deținut politic sfrijit, iar *Guvernatorul* (p. 239–244), alias prim-secretar la județeană de partid, conform premoniției juste debitate *political corectness* de o țigancă. Din peisajul unui iarmaroc în fața bisericii Sf. Ion din Suceava, chiar de Sânziene (una dintre puținele icoane bucovinene în toată cartea), ajunge la pârnaie prin uneltirile deviaționiste ale organelor de la Centru și, după mardeala din meniul cunoscut, va fi reabilitat „sub narcoză pu-

ternică“, reînstatat în jilțul de *nomenklaturist* cu motive naționale, băgat de iznov la „academie“ și apoi „emanat“ de revoluționarii decembriști. Dar pentru asemenea năzbâtii era chiar nevoie de concursul dezinteresat al diavolului?

Insertul folcloric din *Cercul de citit comunal* (unde formularea potrivită ar fi „de lectură comunală“) scapă din vedere etnologică varianta uzinală: „Câte stele e pe cer / Pân-la ziuă toate piere; / Numai pă uzina noastră / Arde una ca o proastă!“, pentru care merita orice creator popular să intre la zdup.

Romanul își încheie aventurile paranormale, dar nu „imposibile“ cu alte note dintr-un carnet „*Fănel*“ despre amintiri amoroase din garsoniera confort III, unde „susură, timid, o speranță de viață nouă“ (p. 264). Cum autorul notează că a scris toate cele despre care a fost vorba în propoziția *Dactilografa și diavolul* vreme de 20 de ani, 1985–2006, cititorul sceptic nu mai are curajul să-și închipuie că ar mai putea exista undeva și viață nouă. N-a fost cea veche îndestul de parșivă?

Câteva alunecări de condei ar fi de semnalat și la Mircea Filip, între care pleonasm precum „o șoaptă ca o fulguală vânturată de vânt“ (p.87), „adâncuri de abis, înfricoșătoare în nesfârșirea lor“ (p.95) sau glumița de adolescent: „Dragă Dora, am luat micul dejun: două ochiuri. Acum, deci, privesc cu patru ochi realitatea ilustrată a vremii“ (p. 106). Așa, Mircea Filip, chiar stimulat de codița celui cu cornițe, ne-a oferit un roman prea cuminte...

*

Firește că pentru analiza la obiect asupra aspectelor lexicale ar trebui să facem o statistică a raportului dintre substantive și verbe sau dintre adjective și adverbe spre a conveni dacă textele au dinamică sau descriptivitate; între neologisme și arhaisme sau regionalisme pentru culoare modernă sau locală; între frecvența unor termeni sau a sufixării excesive, ca să nu mai vorbim de alte trucuri lingvistice pe care un autor le mănăie spre a da chip sau mișcare personajelor.

Fluxul epic în romanul lui Radu Mareș este mai leneș, parcă latino-american, cu toate că lipsa unui abur mitologic stârnește nostalgii; în textul lui Mircea Filip ritmul e alert, ca în orice act în care colaborarea diavolului este implicată, dar sincopat cu citatele din carnetul lui Fănel sau al Dorei; în prozele lui Constantin Blănaru, deși în spațiul îngust al unei schițe sau al nuvelei, avem un ritm încâlcit, întocmai ca și viața noastră de toate zilele.

Necazul comun al celor trei protagoniști este o căsătorie eșuată într-un divorț, altfel spus, tentativa de a căuta fericirea în ochii unei femei neînțelegătoare. Citite prin triumfiul „fericire-pășanie-spaimă“, cele trei cărți se așază departe una de alta: personajul lui Radu Mareș are spaima în sânge, încă din vremea lui Leonea cel Roșu, pe când profesorul lui Constantin Blănaru n-are nici o frică de nimic, dincolo de spectrul fostei neveste, iar Fănel din narațiunile scrise de Mircea Filip și-a făcut un aliat de nădejde și cam... atât.

„Obiectiv în toată puterea cuvântului“ – după cum glosa G. Coșbuc în urmă cu peste un veac – este acel autor care încearcă și reușește să-și ascundă cât mai bine subiectivitatea sub spuza necazurilor impersonale. A căuta un personaj anume care îl întruchiează pe prozator rămâne o iluzie, căci orice om normal are mai multe fețe ori câte o față de unică folosință pentru câte o clipă din veșnica existență.

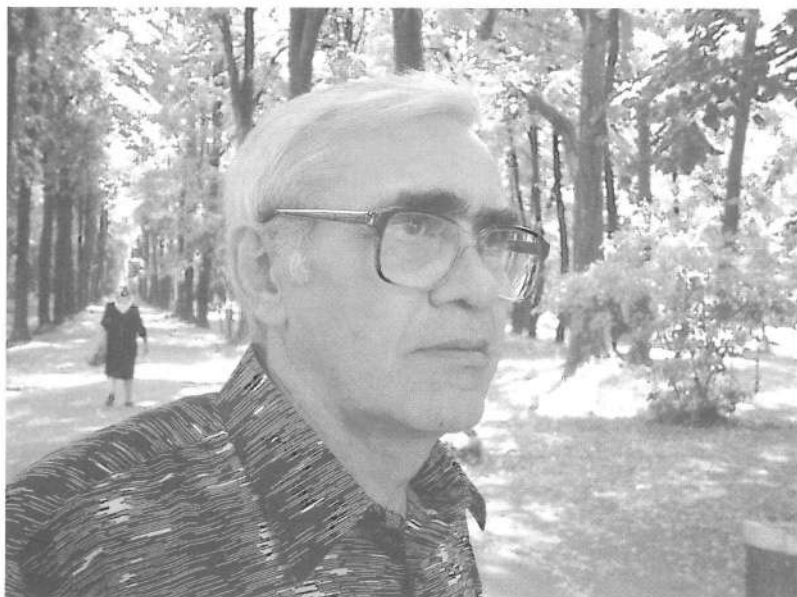
SUMMARY

The author provides a critical analysis of three works of prose by writers from Bucovina: *The Sluice Gate* by Radu Mareş, *Wine's Apprentice* by Constantin Blănaru, and *Typewriting and the Devil* by Mircea Filip. The authors of the books, published recently, were born in Bucovina and largely completed their secondary schooling in this outlying region of the country.

Poezie

SIMION GOCIU LA 60 DE ANI

Cernăuți

TABEL CRONOLOGIC

1948, septembrie 1. Se naște Simion Gociu, în satul Molnița, raionul Herța, regiunea Cernăuți, din părinți: Simion și Victoria Gociu, țărani români.

1955–1963. Învăță la școala de opt ani din satul de baștină.

1963–1966. Își continuă studiile la Școala medie din satul Horbova, același raion.

1964. Debutează cu poezii în ziarul regional „Bucovina sovietică“.

1966. Se angajează zidar într-o echipă de construcții.

1967–1972. Student la Facultatea de Filologie, Secția limba și literatura română, a Universității de Stat din Cernăuți.

1968–1972. Președinte al Cenaclului Literar Studentesc „Luceafărul“.

1970. Participă la Seminarul de creație al tinerilor, organizat de Uniunea Scriitorilor din Moldova. Apare cu un grupaj de versuri în culegerea colectivă *Glasuri tinere* (Editura Carpați).

1972. Se angajează corespondent la ziarul regional „Zorile Bucovinei“. Depune la redacția românească a Editurii Carpați manuscrisul de versuri *Piatra de încercare*, respins pe motive că nu corespunde metodei de creație a realismului socialist, nu cântă patria sovietică și partidul comunist.

1973. Este concediat de la ziar ca „element nesigur“, este învinuit de naționalism. Se angajează la Școala medie din Cupca, raionul Hliboca.

1974. Fiind internat în spital, organizația primară de partid, sub presiunea securității sovietice, încearcă să-l înlăture din învățământ. Este salvat de către colegii de serviciu, nemembri de partid.

1975. Cu riscul de a fi concediat, pleacă la Seminarul de creație al tinerilor din Chișinău.

1978. La invitația domnului Victor Liliac, directorul ȘM Molnița, se transferă cu serviciul în satul de baștină.

1980. Depune la Editura Carpați al doilea manuscris de versuri *Modestul pelerin*, care a fost discutat la o ședință a Cenaclului literar regional, fiind însoțit de trei recenzii pozitive semnate de scriitorii Vasile Levițchi, Ion Chilaru și Ilie T. Zegrea.

1982. Participă la un Seminar zonal al tinerilor scriitori din Ucraina apuseană, la Ujgorod. Versurile prezentate la acest seminar s-au bucurat de succes. Scriitorii Ivan Bilous, Tamara Kolomieț și Victor Baranov, aflând că manuscrisul „zace“ în sertarele editurii timp de trei ani, cer urgentarea editării lui pentru anul 1983. Abia în 1984, sub presiunea scriitorilor kieveeni, apare placheta de versuri *Sărutul spicelor*. Mai bine de jumătate din poeziile incluse în manuscris au fost respinse pe motivul că nu au „un conținut ideologic sănătos“.

1985. Organizează la ȘM Molnița un Seminar raional în probleme de educație, un seminar regional la limba și literatura română și unul republican în problemele relațiilor de patronaj, seminar la care au participat reprezentanți ai Ministerului Învățământului din Ucraina, Ministerului Ameliorării și Apelor, toți șefii direcțiilor regionale de învățământ, directorii școlilor tehnico-profesionale din Ucraina. Toate trei seminarele s-au bucurat de un succes răsunător. Cu toate acestea, la finele anului școlar, Simion Gociu a fost bruscat de către reprezentanții comitetelor raionale ale comsomolului și de partid. Dezamăgit, părăsește învățământul. Revine la ziarul regional „Zorile Bucovinei“.

1989. După șase ani de „armată“, în sertarele Editurii Carpați, în cele din urmă vede lumina tiparului a doua culegere de versuri, anume *La țărzure de suflet*. Tot în acest an este printre membrii fondatori ai Societății pentru cultură românească „Mihai Eminescu“. Este responsabil al secției pentru învățământ național în prezidiu, rezolvă pozitiv deschiderea școlii medii românești în centrul orașului Cernăuți, redeschiderea școlii românești la Herța, cât și a claselor românești în localitățile deznaționalizate.

1990. Rezolvă problema trimerterii absolvenților la studii în România.

1992. Se reînființează raionul Herța. Se ocupă de lansarea publicației raionale „Gazeta de Herța“, al cărei redactor-șef este până în 1995.

1995. În baza hotărârii Radei Supreme a Ucrainei se ocupă de lansarea unui supliment în limba română al ziarului Parlamentului, „Golos Ukrainy“. Din iulie a aceluiași an este numit redactor-șef al ziarului „Concordia“, care din 2003 devine ziar al minorității naționale românești din Ucraina. În același an se înregistrează revista pentru copii „Făgurel“.

1996–2002. În două legislaturi la rând este deputat în Consiliul Regional Cernăuți. În această perioadă obține fondul necesar de bani pentru înălțarea statuii

lui Eminescu la Cernăuți. Sub presiunea lui, sindicaliștii obțin „undă verde“ din partea autorităților regionale pentru construirea școlii la Poieni, raionul Herța. Împreună cu deputații Gheorghe Pampureac și Gheorghe Apetri obține fonduri bănești pentru construcția Spitalului raional din Herța.

1998. La Editurile Alexandru cel Bun și Ruta îi apare culegerea de epigrame și fabule *Oul gastronomic*.

1999. La Editura Augusta din Timișoara apare culegerea de versuri *Lacrima toamnei*, cu o prefață de Vasile Tărășeanu. Este menționat cu Premiul pentru poezie al Societății Scriitorilor Bucovineni din Suceava. Tot în același an la Editura Misto din Cernăuți vede lumina tiparului prima cărțuie de povești pentru copii, *Dar cine ești tu?*

2000. La Editura Misto din Cernăuți apare cartea de schițe, tablete și eseuri *Sincer vorbind*, cu o postfață de Mircea Lutic. Este distins cu „Medalia Eminescu“, București, România.

2004. La Editura Bukrek din Cernăuți, apare culegerea de versuri pentru copii, *Ambasadorul luminii*. În același an, la Editura Zoloti Lytavry din Cernăuți, apare culegerea de versuri *Bună dimineața, septembrie*, menționată cu Premiul pentru poezie al Uniunii Scriitorilor din Moldova. La aceeași editură îi apare și cartea de povești pentru copii *Simt-a-vară*.

2005. La Editura Zoloti Lytavry îi apare cartea pentru copii *Visul lui Pătrunjel*.

2006. La Editura Zoloti Lytavry îi apare culegerea de versuri pentru copii *Culoarea vacanței*.

2007. La Editura Zoloti Lytavry îi apare povestea pentru copii *Pretextul ministrului Cuco*.

2008. La Editura Zoloti Lytavry îi apare culegerea de povestiri *Priporul căprioarelor*.

Este membru al Uniunii Naționale a Scriitorilor din Ucraina, al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova și al Uniunii Scriitorilor din România.

SIMION GOCIU

Poezii

DIN CICLUL DE VERSURI *CÂNTAREA LUMINII*

CÂNTARE LUMINII

lebăda se naște acum

în liniști superbe
din sfera oului primordial
întinderea albă descântă
cu fâlfâiri de aripă

și vocale se sparg
în neantul plutind
pe o floare de lotus
în sfere să crească
albe cântări

din care împărți-va
glorios
sămânța luminii
celor dornici să învețe
plutirea-n cuvânt...

STRĂLUCIREA ANILOR TINERI

nimic nu va rămâne
din ceea ce suntem

doar lumina
se va închina dimineții
vestind-o
ca pe un vis auroral
din care iubito
vor coborî

sufletele noastre
în formă de rouă
amintind strălucirea
anilor tineri

ca lumina din ceruri...

ÎNTRU IERTAREA PĂCATELOR

iată fructul
din pomul ceresc

îl port în suflet
ca pe un templu
zidit din smirnă
și mireasmă de busuioc

și eu sunt preotul
acestui oracol
în care mă închin
de sănătatea neamului
și de iertarea păcatelor
celor coborâți
din însuși Adam
și până în strănepoții
care mă vor urma...

FEMEIE CU PRUNC

nesperatele vise
sperate de orice bărbat
aeru-n jur migdalează

prin care vestale coboară
înspre altar
câlcând pe gânduri
ca pe niște
fire de iarbă
coasa visând

plinul tău lăudând
rotunjimea lui
dătătoare de viață

în care lumina
s-a împlinit
sub formă de fruct
al iubirii

tu mamă fiind
cu pruncul sub inimă...

ADEVĂR OCROTIT

nu știu din care parte
lumină tămăduitoare
îngerul a izvorât

drumul întoarcerii
eu rătăcind
departe de virtuala
țară a speranței

din care-am pornit
spre un punct oarecare
crezând că ar fi
adevăr ocrotit
de cântecul meu...

MAICĂ VICTORIA

între noi și moarte
maică Victoria
ai rămas singură
ocrotindu-ți copiii
ce te înconjoară
din toate părțile
ca niște ramuri
prea mult îndepărtate
de tulpina ta
dătătoare de vieți
rătăcite în lume

acum
ai rămas singură
ocrotindu-ne hotarele
de coasa ei...

și numai Dumnezeu
are grijă de tine...

OCROTITOARE INOCENȚĂ...

copilăriile sunt necesare
chiar și atunci

când osia vieții trece
prin punctul fix
al stelei polare
urcând dincolo
de simplele pietre
pierdute

sub călcâiul roților
gata să prăfuiască
măslinul

din care am vrut
să ne facem coroane
pentru glorie și vanități
ce ne împresoară pretutindeni

chiar și atunci peste noi
copilăriile își ning
ocrotitoarea lor inocență...

VIS ASFINȚIT

de unde și cum să știu
când asfințește visul
în cel mai nemernic
dintre călăi

dacă nu am făcut anticameră
și nu am văzut eșafodul
și nici securea
mușcată de sânge nevinovat

cum zace uitată
în preajma celui detrunchiat
fără pic de remușcări
sau regrete
ruginindu-și tăișul

cum aș putea afirma
că anume securea aceasta
decapitează visele
și strivește corola dorințelor
până să ajungă acestea
în muguri

iar primăvara
nu sună din surle
și trâmbițe
ca să-și vestească prezența
aici

în anticamera de la eșafodul
pe care zace securea
alături de cel detrunchiat
și nimeni nu mai adună
la un loc
jertfă și călău
călău și secure
secure și eșafod
eșafod și spectatori
spectatori și sânge nevinovat
de prunci nenăscuți vreodată...

POST-FACTUM

vinul a fiert

în teascuri au rămas
doar amintirile despre
struguri
iar tescovina
a plâns demult rachiul

spumoasa
în pocale joacă
urări de bine și de sănătate
cu gene aburite
și zvonuri de cobuz

cu cetele ce vin
neconținut potop
ca fulgii ninși
sub geamuri
și bățătoriți de pași
când intră
și când părăsesc
ograda...

CONTUL INSOMNIILOR

cineva ar trebui
să mă întrebe
dacă am ajuns
la tărâmul râvnit
cu sufletul plin
de rodire cuminte

și dacă acolo
m-au primit cum se cuvine
unui rătăcit
pe orbita cuvântului
descătușat de cenzuri
și de alte opreliști

ale timpului
în care am trăit
arzându-mi gândurile
până la ultima vocală
chiar nerostită
până acum

să le spun
că mai am ceva
în sufletu-mi
neostoit

un cont
la banca insomniilor
pe care nu-l pot achita...

ULTIMUL STÂRV

n-am fost acolo
și nici umbra mea
n-a fâlfâit ca o zdreanță
peste noroiul zilei
ce nărăvea să înghită
ultimul stârv
descompus în vocale...

PUSTIUL DEVORATOR

eram cel care
nu găsea nici o ieșire
din „o“
pentru că nu avea
nici început
și nici sfârșitul
nu se vedea

că nici măcar
nu suferea de viciul
celorlalte vocale

unele zburând
altele scurmând pământul

dar nu se rostogoleau
ca vocala „o“
în care pustiul
se aciua cu încetul
s-o transforme
într-un „zero“-u
din care nu se mai
putea evada

eu rătăcindu-mă la marginea
dintre vocală și pustiul
devorator...

TRIUMFUL CRIMEI

fulgii se prefac în lacrimi
lacrimile-n muguri
mugurii în frunze

cronos laolaltă
ninge
plânge
-nmugurește
trece-n frunze

zeii chefuiesc

olimpul cântă iar titanii
umbrele-și agață de aerul

în crime sângerând

îngerul de spaimă
în mâini cu o lumânare
privește cum zeii chefuind
triumful lor înalță
pe sânge de părinți

SPERIIND LINIȘTEA

aerul se îmbată
de mireasma zilei în care
scriu aceste rânduri
fără să știu cine mi-a pus
condeiul în mână

și fără să-mi dau seama
că timpul curge pe alături
potopindu-mă cu aripile sale

din care cuvintele plonjează
ca niște pești străvezii
cu solzi de vocale strălucind
între cele două maluri

în care-mi trăiesc viața
de scrib tot mai mult
speriind liniștea ce se subție
ca flacăra lumânării

până se stinge

eu devenind o catedrală
gândul să tragă de limbă
clopotul cuvintelor
mai rare ca aerul din care
acum te desprinzi

SĂPTĂMÂNA VIEȚII

luni învățăm creșterea ierbii
verdele ei frăgezindu-ne anii

marți ascultăm cucii cum se scutură
de cântece pe roua frunzelor

miercuri căutăm urmele ciutelor
cu glezne mirezmate de dor

joi ne scoatem pruncii la porți
să deprindă chemarea drumului

vineri căutăm nepoții prin pomii
din care culeg fărâme de soare

sâmbătă ne amintim de părinții
care au înverzit porțile cu așteptări

duminică ne ducem la biserica
în care ne cheamă străbunii.

CE-AM DESCOPERIT

număram stelele de pe fruntea ta
fără să știu că ele nici nu
sunt acolo de vreme ce Domnul
a uitat să le binecuvinteze
cu har

și numai pletele tale
fluturau în vânt ca o zdreanță
dizgrațioasă crezând că ar fi
un fâlfăit de flamură

pe care ți-o doreai și care
lipsea cu desăvârșire

ca și stelele de pe fruntea
cea asemănătoare cu semeția
spicului sterp

că numai atâta mi-a fost dat
să descopăr din povestea
cu numărul a ceea
ce nu poate fi acolo
unde Domnul a refuzat
să binecuvânteze
cu harul său
trufiile sterpe

MARIN GHERMAN

Născut la 1 octombrie 1987, în satul Buda Mare, raionul Herța, regiunea Cernăuți, fostul județ Dorohoi (Bucovina). Din 1994 până în 2005 urmează școala primară, apoi cea medie generală din satul natal. În anul 2005 devine student la Facultatea de Istorie, Politologie și Relații Internaționale din cadrul Universității Naționale „Yuri Fedkovyci” din Cernăuți.

Pasionat de istorie, geopolitică, comparativistică, economie politică, tranzitologie, Marin Gherman monitorizează presa ucraineană republicană și regională pentru revista „Glasul Bucovinei”. Publică articole analitice în revista studențească „Pered faktom” (În fața faptului). În anul 2008 a obținut locul trei la Olimpiada studențească republicană de politologie, care a avut loc în orașul Ivano-Frankivsk (Ucraina).

Scrie poezii. Este membru al Cenaclului literar „Mircea Streinul” din Cernăuți. În

anul 2005, a obținut locul trei la Festivalul de poezie „Ilie Motrescu” (or. Cernăuți). În anul 2007, a obținut locul întâi la Festivalul internațional de creație literară „Grigore Bostan” (or. Cernăuți). În anul 2008, a obținut locul întâi la a doua ediție a Festivalului de poezie „Ilie Motrescu”.

Publică versuri în „Glasul Bucovinei”, „Convorbiri literare” (Iași), în ziarurile regionale „Concordia”, „Zorile Bucovinei”, „Libertatea Cuvântului”, „Țara Fagilor”.

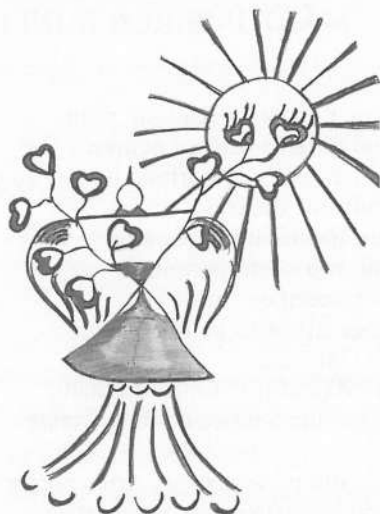
MARIN GHERMAN

Poezii

MITUL UNEI MĂȘTI

Masca ce o port prin lume
îmi aparține doar mie,
este o mască inedită, la prima vedere deranjantă,
cu un set de zâmbete ironice
și mimică stranie de sorginte dacică,
eventual romană...
Când ies în stradă mă simt
ca un actor de pe scena din Acropolis,
un actor al istoriei laice,
și fac niște lucruri banale,
încât nici regele teatrului Grengoir de pe lângă catedralele evului mediu
nu mi-ar putea aprecia absurditatea ideilor.
De fapt, eu port o mască moartă,
una veche, quasitemporală,
purtată de bunicii mei, de străbunici,
de împăratul Traian – violatorul miturilor solare,
de zeul Pan, plimbându-se cu ea prin pădurile dacice,
de Adam, izgonit din rai și purificat prin păcat
și chiar de Cuvântul însuși al creației universale...

Dar asta mă pune pe gânduri –
masca mea moartă a participat la crearea lumii,
a văzut Raiul și a fost izgonită de acolo pe veci,
a văzut Sarmizegetusa în ruini –
și aceasta nu înseamnă oare
că eu n-am nici o șansă să mă întorc acasă,
la origini, înainte de păcat, în Paradis?

Masca mea e infidelă,
îmi trădează emoțiile
și interiorul meu își pierde autonomia:
singurătatea, tăcerea, liniștea.
Toate se deslușesc pe ea,
e-un fel de mască a lui Ianus,
o port totuși,
până când vreun alt actor al timpului agonizant
n-o să mi-o smulgă,
tăindu-mi totodată și sufletu-n bucăți.
Sufletul meu – o coală de hârtie,
pe care vreun inventator francez fără culoare și lipsit de morală
desenează prima ghilotină.

Masca ce o port prin lume
mă ghidează-n alter ego, cu alt suflet, cu alt vers
și de câte ori încerc să detronez arhetipul vizual,
să arunc masca cât mai departe
și să spun ceea ce vreau, ceea ce simt,
de-atâtea ori mă descopăr scriind câte o poezie...

Poemul devine cu timpul absurd, fals,
contradictoriu, ca și masca neînțeleasă.
O dâră de lumină
ce moare-n drumul său spre suflet.
Și atunci încerc să-mi scot această mască
și văd că nu mai pot,
și simt că ea se transformă într-o cămașă a lui Nesus.

MĂRTURISIREA TAINEI

Cât n-ar fi ars sufletul din mine
trupul rămâne oricum neînvins.
Și chiar dacă s-ar aprinde lumina ce poartă
în întinsuri deșarte
culori mestecate cu moarte
trupul n-o să-mi permită
să simt ceea ce simt!
Fiecare zi e arsă pe rug,
ca și Galileo...
murind pentru absoluta dreptate.
Așadar duc o cruce de foc în spate.

Focul din mine distruge orice noapte
și apropie extremități îndepărtate
de tăcere.
I-ar fi de ajuns să capete libertate,
să se plimbe cu zeul Ra pe coate
prin catacombe creștine
și printre lumi poetice străine.

Dar, cătușele din mine
nu-i permit să se prelingă aiurea prin vine.

Nu vreau să ascund taine.
Sunt nevoit, însă, să îmbrac haina
din care m-am dezbrăcat de păcat

Mai mult nimic. Eu iarăși tac...

FILOSOFIA ÎN CARE LIPSEȘTE FILOSOFIE

din toate lumile siderale
timpul pare cel mai dinamic
atunci când mă gândesc
că n-o să mai văd o zi de ieri
de alaltăieri, de-o săptămână-n urmă
imaginar
când părăsisem cerul pe-o floare de lumină
care-am schimbat-o printre oameni
pe-o clipă de rugină

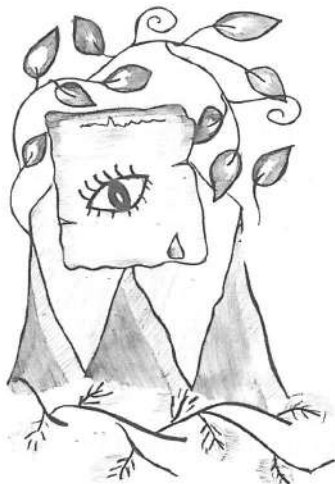
de când în sufletul absolut
al acestui edificiu greoi și mare de poezie
a nimerit rugina
norilor li s-au rupt lanțurile
de-atunci ei cad pe pământ în formă de ploaie;
pământul a dat în crăpături
slobozind râurile pline de apă să curgă la vale
și numai pe harta geografică spre nord
așa s-au născut oceanele și mările
și atunci când s-au născut
Columb care-aștepta de unul singur la mal
s-a dus să-și dea în vileag descoperirea,
Iluminiștii s-au retras în lumini,
statele s-au dus să facă comerț
construind mașini și mecanisme din fier...

însă și fierul până la urmă a prins rugină
fără să știe că ea (rugină)
poate fi schimbată pe-o floare de lumină

de-atâta rugină soarele s-a desprins de pe cer
și se rostogolește până-n ziua de astăzi
ca un măr pe farfuria planetară
și a venit prima oară noaptea
în chip de lună
în timpul căreia au fost asediate cetăți,
distruse case, scrise poezii,
furate imagini de pe masa de lucru Windows,
ale cărui microscheme conțin fier
care cu timpul iarăși capătă rugină

rugina rupe lanțuri
eliberând în lume câțiva oameni aleși –

poeți ai nemuririi –
care nu au nimic comun cu aceste microscheme
și cu nemiloasa rugină

DIN TRANȘEELE POEZIILOR

din tranșeele poeziilor nou-născute
își scot capetele ostașii vremurile trecute.
Într-un gorun – ostașul Blaga
aude crescând în trunchiul copacului propriul sicriu,
iar într-o noapte de iunie Macedonski
a întâlnit o metaforă din Arghezi
plimbându-se la braț cu un testament râvnit
prin verdeța grădinii de la Mărțișor
așteptând cu răbdare vremea florilor de plumb.
Și atunci creatorul lumii patimilor, generalul Shakespeare
s-a dus să moară puțin,
lăsându-i vorbă lui Marin Sorescu
să nu o mai caute pe Ileana Cosânzeana în drum,
în ajutor i-a venit prompt ostașul Barbu
din coasta bărbătească a Evei ca un val de fum.
Între timp Sărmanul Dionis
tresărind dintr-un somn atipic
spune că nu înțelege nimic.

În jurul rugului cu chipul lui Eminescu
toți ostașii convocați la judecata de apoi
retransformă Miorița-n stea albastră

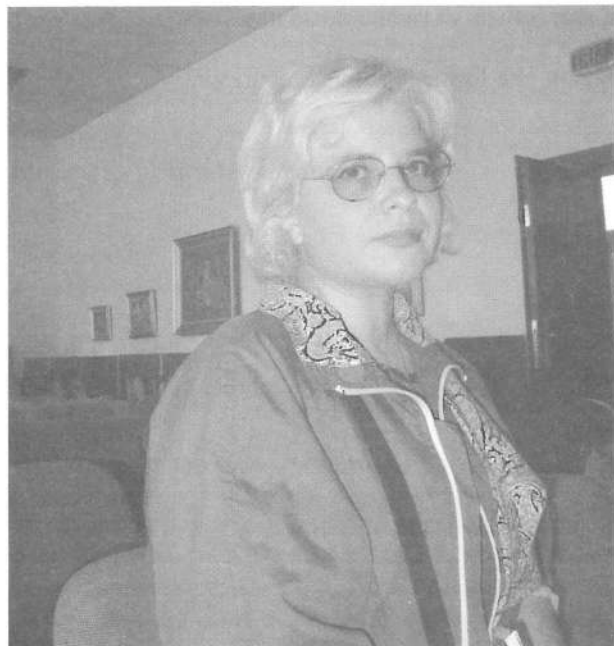
și nu mai pot surpa nicicum coloana unei vieți
din zâmbete și lacrimi.

Și așa printre tranșee – o istorie întreagă:
poezii, idei și oameni înfășurați în mantii,
stafii ce nu mor, ci vor să vadă cum se nasc
noile poezii,
care păstrează-n alte forme și ritmuri focuri vii.

(Grafică de Marinela Gherman)

CARMEN VERONICA STEICIUC

Suceava

S-a născut în ziua de 25 octombrie 1968 în municipiul Suceava. După absolvirea Liceului „Ștefan cel Mare“ (Secția chimie-biologie) a urmat Facultatea de Inginerie Electrică (Secția automatizări și calculatoare) a Universității „Ștefan cel Mare“ din Suceava.

În perioada anilor 1994–1997 s-a format ca specialist în domeniul asistenței sociale în cadrul programului TEMPUS, Universitatea „Al. I. Cuza“, Iași – Universitatea „Ștefan cel Mare“, Suceava – USTL Lille Franța (cu specializare în Anglia, februarie–mai 1997, la „University of Central England“ in Birmin-

gham). În 1997 a întreprins o excursie de studii în domeniul asistenței sociale în Ayrshire, Scoția. Din 2006 până în prezent este Referent I (literatură) la Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale din Suceava.

A participat la numeroase conferințe naționale și internaționale, simpozioane, seminarii, dintre care amintim: Conferința Internațională Christian Children's Fund of Canada, Toronto, Canada (12–22 octombrie 1994); Seminar internațional: Convenția Națiunilor Unite. Drepturile Copiilor Instituționalizați. Realități în România, București–Constanța, România (20–26 iulie 1996); Programul de Protecție a Copilului. Training pentru folosirea Ghidului Metodologic pentru practicanții în Protecția Copilului în România și a Protocolului de Orientare și Evaluare pentru copilul aflat în dificultate, Piatra Neamț, România (30 iunie–1, 2 iulie 1997); Simpozioanele Internaționale ale Societății Internaționale a Poeților din Washington D.C., SUA (1998, 1999, 2000); Simpozion Internațional „Umanismul Latin în Identitatea Culturală Română“, Asociația Poesia Attiva – RO.AS.IT., Chivasso, Italia (octombrie 2005); Festivalul literar „Par Monts et Par Mots“, ediția a X-a, Villa Marguerite Yourcenar, Centrul Departamental de Rezidență a Scriitorilor Europeni, Saint Jans Cappel, Franța (iunie, 2008)

A debutat, în 1988, în „Pagini bucovinene“ cu poeme. Colaborează la diverse publicații din țară și din Occident. A publicat cinci volume de poezie, apreciate de critica literară: *Culoarea neprevăzută a orei*, Centrul de Studii Românești, Iași,

1995; *The essence of a dream*, Editura Cuvântul Nostru, Suceava, 2003; *Poeme de religii diferite*, Editura Augusta, Timișoara, 2004; *Cu o pereche de aripi noi*, Editura Augusta, Timișoara, 2005; *Cu o pereche de aripi noi / Avec une paire d' ailes nouvelles*, ediție bilingvă româno-franceză, Editura Augusta, Timișoara, 2008.

Este prezentă în diverse antologii, enciclopedii și emisiuni TV din țară și de peste hotarele ei, în special în Canada, SUA, Australia. Scrie poezii în română și în engleză. Cunoaște franceza și spaniola.

Despre lirica poetei sucevene au scris Alex Ștefănescu, Mircea A. Diaconu, Adrian Dinu Rachieru, Ștefan Ion Ghilimescu, L. D. Clement, Constantin Blănaru, Liviu Grăsoiu, Marius Chelaru, Luminița Tăran, Ion Roșioru, Emilian Marcu, Emil Satco ș.a.

Participă la diferite proiecte culturale, este membru al juriului sau președinte al mai multor festivaluri și concursuri naționale și internaționale de literatură, de poezie sau... umor.

Carmen Veronica Steiciuc este deținătoare a peste 35 de premii la concursuri naționale și internaționale de poezie. Dintre premiile mai importante amintim: Marele Premiu „Nicolae Labiș” – Suceava, 1991; Premiul I la Concursul „Moștenirea Văcăreștilor” – Târgoviște, 1991; Premiul I la Concursul „Tudor Arghezi” – Tg. Jiu, 1992; Premiile Societății Scriitorilor Bucovineni pentru Poezie, pe anii 2004–2005, pentru volumele *Poeme de religii diferite*, *Cu o pereche de aripi noi*; Premiul Fundației Culturale a Bucovinei pentru Poezie cu volumul *Poeme de religii diferite*.

Un loc aparte printre aceste mențiuni ale cărților pe care le semnează îl ocupă Premiul Ambasadei Franței în România „Arthur Rimbaud” (1992); Premiile „International Poet of Merit”, acordate de Societatea Internațională a Poeților din Washington D.C., SUA, în 1998, 1999 și 2000, și Premiul pentru poezie religioasă la Concursul „Natale Oggi” – Torino, Italia, 2007.

De remarcat este și faptul că poeta suceveană face parte din Ordinul Poeților Mantelați din cadrul Asociației Poesia Attiva – Unicorno, Torino, Italia, că a devenit deținătoare Rezidenței literare pentru iunie 2009 la Villa scriitoarei Marguerite Yourcenar, Centrul Departamental de Rezidență a Scriitorilor Europeni, Saint Jans Cappel, Departamentul de Nord, Franța.

Din aprilie 2007 este amfitrionul Cafenelei literare „Poiana lui Iocan” din Suceava.

CARMEN VERONICA STEICIUC

Poezii

DIN PATUL FLORII DE CIREȘ

euforice vise trezesc întâmplări în cercuri invizibile
călătorul solitar din singurul compartiment din
singurul vagon din singurul tren ce trece uneori
prin mijlocul universului sunt eu

nu știu să răspund mirării firului de iarbă nu știu să
desenez caii albi din imensele grădini păstrate în ochiul
păsării nu știu să pătrund în miezul unei ploii de primăvară
și să smulg fericirea din patul florii de cireș

când vântul prin nescrise adevăruri trece
se face liniște puii de acvilă contemplă pentru întâia
dată răsăritul atunci visele se-ntind somnoroase
și mă privesc cu ochii tăi

DE AICI NU SE VEDE NIMIC

de aici nu se vede nimic de acolo ceasurile
pornesc la cel dintâi foșnet de artificii de dincolo de
cuvinte oglinzile cad în genunchi

în felul ăsta te văd mai aproape mă rostogolesc
prin liniști imaginare ușor transparente din care primii
fulgi pătrund în miezul delicat al poemului

atunci insula și caii devin vizibili și aripile
se prind de umerii zilei în acorduri subțiri de jazz
asta nu este călătoria mea și nici vizorul prin care

mă privesc nu este al meu și nici eu nu sunt eu
acela care dezleagă timpul de vise din respirația aerului
fragmente decupate desculțe trec prin mine

ocolesc munții coboară prin artificiiile târzii
mai e timp strigă poemul acela euforic pentru încă o viață
din dreptul cuvântului dragoste se vede tot

CA UN ÎNGER

ca un înger să iubești îngerul
peste vreme alunecând prin vise
tăceri primordiale în care iubirea
are numele tău

DE CÂTE ORI VIVALDI

de câte ori vivaldi trece prin mine aura
zilei de mâine renaște drumul dinspre mare spre
palmele unite întru rugăciune

și acele imagini în care nu am locuit acele
momente în care nu am trăit acele contururi
în care pictorul nu ne-a regăsit

bântuie acum ciobul de lumină din care mă chemi
cu toate numele pe care le-a purtat peste vreme
sufletul obosit din flacăra lumânării

MIERLE CU TRUP DE IEDERĂ ȘI FUM

sunt întrebări albastre în fiecare dintre noi prin
trupul ierbii desculț îngerul brodează umbra amiezii
pe aripa leului cerurile cred în iubire

timpul lagunei îmbracă primăveri venețiene
din rame aurii liniști rotunde coboară visele
răsfoiesc bătrâne albume și plâng

dacă respiri înlăuntrul petalei de cireș poți
găsi contururi de corăbii pierdute vânturi albe
cucerind cetatea mierle cu trup de iederă și fum

MEMORII NEPĂMÂNTENE

luminile cred în iubire doar luminile
mai cred în iubire în diminețile în care
întâmplările albe se cern în oglindă

pe cărări adormite aripi de gheață
răscolesc memorii nepământene din care
Crăciunul pornește în lume

sufletele alunecă unul spre celălalt
timpul vede tot și ne ia în brațe
ceaslovul eliberează magii

undeva în deșert nașterea pândește
coincidențele știu totul despre noi
luminile cred în iubire

DINCOLO DE PLOAIE ȘI SINGURĂTATE

dincolo de ploaie și singurătate cresc îngeri
înăuntrul cuvântului întâmplare cresc îngeri
pe treptele din fața catedralei (singura de pe
via Garibaldi) cresc îngeri

și nimeni nu-i vede

VITRINA CU DIMINEȚI CIRCULARE

cu perechea de aripi din volumul trecut mi-am
construit un înger multă vreme l-am ținut ascuns în
vitrina cu dimineți circulare zilnic îi dăruiam

câte un poem nescris iar în loc de aură îi lipeam
răsărituri decupate din tihna primordială după prima
ninsoare s-a ridicat deasupra dimineților și-a zâmbit

din acel moment întâmplarea a inundat câmpul și
singurătățile incolore în aripa lui apare zilnic un cerc luminos
apoi o pană se desprinde și plutește peste grădini

despre poemele nescrise nu mai spune nimic
dar în fiecare dimineață găsesc pe masa de scris trei
foi străvezii o pană de înger și un iris diamantin

MAGUL

la capătul lumânării stă magul
o liniște căruntă cu brațe de rouă
dezvelește lumina din ochii lui

acolo sunt așteptările unui rege
un contur de copil tămâie și smirnă
aur și vise căzute în genunchi în iesle

steaua unui început în ierburile
uscate foșnet de aripi și îngeri
dansând prin pacea dintâi

magul cuprinde lumina în palme
adevărul se urcă pe barba lui
în univers se face dimineață

PIAZZA SAN MARCO

că ne vom reîntâlni în piazza san marco îmi spune
ploaia asta albă fără sunet ce trece desculță prin
sufletul meu și-mi răpește imaginile despre tine

pe strada îngustă din spatele unei ferestre privesc portul
și marea aștept ploaia să-mi aducă înapoi amintirile
doar atunci voi putea ști cine ești

DIN OCHIUL PICĂTURII DE ROUĂ

dintotdeauna m-a fascinat răsăritul de soare și faptul
că tu mă priveai din ochiul picăturii de rouă îmi
urmăreai pasul obosit și mișcarea lentă de aripă eu
știam că ești acolo dar nu spuneam nimănui

era o liniște din aceea subțire peste paginile albe
și tu mă priveai din ochiul păsării care trecea prin
memoria mea la fiecare început de secol îmi urmăreai
atent bătăile inimii și călătoria prin miezul existenței
eu știam că ești acolo dar nu spuneam nimănui

iar când lumina inunda câmpul tu mă priveai
întotdeauna din acele mici sfere cristaline
din ochiul aerului care mă învăluia cu un
fel de tandrețe fără să știe de ce eu
știam că ești acolo dar nu spuneam nimănui

PENTRU ÎNCĂ O VIAȚĂ

dezvelește-mă strigă ploaia din turnul cu
creneluri desuete dă-mi înapoi norii și visele
gravate în mantia ierbii dă-mi înapoi

inimile cernite să le ții revenirea și fulgerul captiv
din eprubetele creatorului deschide ferestrele
să simt din nou mirosul de mere coapte

să cad mărunț peste obrazii tăi să te dezmierd cu
frânturi de poeme proaspete să adorm în gândurile
tale pentru încă o viață

Proză

ION MUSCALU

Iași

Scriitorul ieșean, Ion Muscalu, este un continuator al romanului istoric în literatura română. Ceea ce cunoaștem din izvoarele istorice, Ion Muscalu ne redă în imagini, scrise cu talent și dragoste, într-o manieră originală, în care recunoaștem un stil de sorginte sadovenian, pe care îl continuă într-un mod strălucit prozatorul ieșean. Romanele istorice ale lui Ion Muscalu au o tematică delimitată în timp și spațiu. Recunoaștem în „mica Bucovină“ din romanele lui acel teritoriu împădurit, care se află în toată Moldova și este cunoscut sub numele de *bucovine* (păduri de fagi), teritoriu pe care Sadoveanu l-a colindat la timpul său și l-a numit „țara de dincolo de negură“. Ion Muscalu evocă un timp istoric medieval, un timp eroic, cu personalități și figuri legendare. Anul acesta a apărut volumul III din trilogia lui, intitulată *Sub sabia cu straja-n cruce*. Reproducem în cele ce urmează ultimul capitol din cel de al treilea volum, în care este evocată bătălia din Codrii Cozminului, de lângă Cernăuți.

SUB SABIA CU STRAJA-N CRUCE, III

(Bătălia din Codrii Cozminului)
Războiul de 13 ani

(fragment)

Ion Muscalu

Capitolul XXVI

Bătălie în zi sfântă. Copacii bucovinei au fost tăiați de cu vreme și sprinjiniți numai să nu cadă. Când armata regală s-a avântat în adâncul pădurii, copacii au fost prăbușiți peste vrăjmași. Lupta s-a încins cu înverșunare. Coconul domnesc, Bogdan-Vlad a fost rănit. Leșii sunt înfrânți și puși pe fugă. „Când regele Ioan Albert a stăpânit, oastea șleahțicilor a pierit“.

Joi, 26 brumărel, a anului de la Hristos 1497, iar de la Facerea lumii, 7005, zi mare pentru creștinii pravoslavnic, de prăznuire a Sfântului Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de mir.

Cerul era înalt și senin, și lucea ca plumbul, iar soarele se arăta anevoie, ridicându-se mare, rotund și aprins, ca fierul încins, din negurile dimineții.

Pământul, iarba și copacii, dealurile și văile de sub bucovină scânteiau, înveșmântate într-o brumă subțire de omăt.

Frunzele pădurii de fag, de stejar, de carpen și de mesteacăn, zugrăvite în culorile toamnei, se cerneau ușor, lipsite de vreo adiere de vânt, printre crengile goale, împodobind pământul cu un covor bogat de alesături.

Din Târgu Doamnei (Siret) oastea polonilor mari, alcătuită din nobili de vază, îmbrăcată în armuri și zale, cu prapuri, cu scutieri și slujitori bine armați, aflată în fruntea armatei regale, s-a abătut de la șleahul mare, care ducea prin câmp deschis, ținând tot apa Siretului la deal, spre Storojineț, iar de acolo, la dreapta, către Dracini și Vadul Prutului, pe unde au dat năvală în Moldova, și au apucat drumul Cernăuților, prin satele domnești, de pe valea Derehluului, *pline din belșug de proviant și nutreț, necălcate mai înainte.*

Nobilimea Poloniei apusene a trecut fără nici o primejdie pădurea mare și deasă, lată de aproape două poște, așezându-și tabăra în marginea satului Cozmin, pe vale, așteptând să îi ajungă din urmă Mult Milostivirea Sa, craiul Ioan Albert, cu mândra armată a curtenilor săi și întreaga oștire, ce se afla pe cale.

Înțelegând că nu poate străbate asemenea codri, cu toată armata și calabalâcul ei într-o singură zi, fără a fi nevoit să facă popas de noapte în mijlocul pădurii, regele a găsit de cuviință să dea poruncă de tocmire a taberei, pentru oastea care îl însoțea, dincoace de bucovină.

A fost o noapte lungă și friguroasă, lipsită de freamătul din taberele oștirii de altădată, cu focuri mărunte și puține, cu oameni triști și morocănoși, vlăguiți de lupte fără de izbândă și trudiți de drum.

În zorii zilei, scuturat de friguri și cu ochii roșii de nesomn, regele a cerut trâmbișașilor, de acolo, de sub coviltirul trăsुरii, unde se afla zgribulit și înfolfolit în blănuri și poclăzi, să dea semnalul de pornire la drum.

Mai întâi s-au afundat în pădure, după poruncă, tunurile și carele încărcate cu poveri și prăzi, căruțele cu bagaje și sculele de preț ale suveranului. Urmau tru-pele regelui, îmbrăcate în fier și ceaprazuri, cu cai ciolănoși și grei, purtând harnașamente bogate, cu pieptare și apărători groase din piele.

În mijlocul scutierilor și cavalerilor de curte se afla *careta* regală, suspendată pe chingi, ca să nu zgâlțâie, trasă de șase cai murgi, străjuită, de o parte și de alta, de nobili și de dregători călări.

Alaiul Mult Milostivirii Sale era urmat, ca de obicei, de oastea polonilor mici (din Polonia de răsărit), de Cavalerii Teutoni, înveșmântați cu totul în armuri și oțele, cu pelerinele lor albe, purtând zugrăvite, în față și în spate, cu culori de sânge, însemnul sfintei cruci, cu lăncile lungi și drepte și săbiile grele, cu două tăișuri, bă-tând în ropot larg crupa cailor mătăhăloși și leneși.

Din spatele prusacilor veneau încet și în neorânduială mercenarii, mulțimea de căruțe și harabalele oștirii, slujitorii și dârvarii, pedestrima și oastea de strân-sură, întinzând convoiul armatei leșești pe zeci de verste.

Trăsura regelui Ioan Albert era de multă vreme intrată în pădure și caii pășeau la trap întins printre fagii groși și drepti ca lumânarea, cu crengile desfrunzite, înfrățite sus, în creștetul cerului, deasupra drumeagului îngust și cotit de cară.

O liniște adâncă și apăsătoare învăluia pădurea și fiori reci îl cutremurau pe slăvitul crai, privind îngrijorat la copacii care goneau îndărăt, pe lângă caretă, de o parte și de alta.

Se auzea doar tropăitul cailor înfundat în pământul reavăn, forăitul lor prelung și îndemnurile surugiilor de pe capră, strigând răgușit și pocnind cu hărnicie din harapnice.

Un uliu mare, pasărar, răstignit pe cerul vânăt și gol, însoțea în tăcere, din înalt, coloana nesfârșită de călăreți, de căruțe grele, cu coviltir, și oșteni pedestri, care mătăhăiau alene, târșindu-și ciubotele scofălcite prin frunzișul vesteț, ștergându-și frunțile pline de nădușeală cu mânecile sariciei, cătând, osteniți și plictisiți, printre crengile copacilor la soarele palid, cocoțat sus, pe boltă, în crucea amiezii.

Când leșii cei de pe urmă s-au făcut, la Opișeni, nevăzuți în desișul codrului, cornuri răzlețe de vânătoare au prins să puhăie tainic în adâncul pădurii, vestind parcă pogorârea judecății din veac.

Leșii se priveau nedumeriți, în tăcere, iscodind cu înfrigurare hățișul de crengi și trunchiuri de copaci din jur, ridicând mirați din umeri.

Trăsura regelui Ioan Albert a scoborât anevoie un hârtop adânc și întunecos, din malul unei ape, apoi caii au prins să se opintească la deal, pe un pripor pieptiș, în strigăte, sudălmii și pocnituri de harapnice, când, deodată, un vuiet năprasnic, iscat ca din senin, a cuprins pădurea.

O zarvă cumplită, cu chiote și glas repezit de trâmbițe, cu bătăi de darabane și tumult de buciume, cu pocnete de sânețe și zăngănit ascuțit de arme, i-a trezit pe leși din amorțeală și i-a băgat în sperieți.

Mulțime de tunuri și săcălușe au prins să bubuie cu putere, detunând și răscolind adâncul codrilor de fag și, ca la poruncă, copacii uriași de pe marginea drumului au început să trosnească asurzitor și să se prăbușească de-a valma peste cai și peste călăreți, peste oameni și peste căruțe, într-o învălmășeală groaznică, de credeau leșii că asupra lor se năruie tot cerul.

Striviți de trunchiurile mari și grele de copaci, răpuși de ploaia săgeților slobozite de peste tot asupra armatei regale, caili nechezau lipsiți de putere, doborâți la pământ, oștenii gemeau, răcneau și se zvârcoleau speriați de moarte sub pădurea de bușteni și de crengi căzute asupra lor.

Buimăciți de larmă și de furia atacului, călăreții își smuceau caili speriați în toate părțile, neștiind de unde și de cine să se păzească, pe cine și cum să lovească.

Copacii trosneau și se prăbușeau din toate părțile, unul după altul, cu vuiet mare.

Puzderia de săgeți întuneca cerul, țintind cu clonțurile lor otrăvite de oțel trupurile oștenilor crăiei, care se zbăteau neputincioși, cuprinși de teama sfârșitului.

Din dosul copacilor s-au desprins, la o vreme, oștenii Măriei sale și s-au năpustit cu chiot și cu zarvă multă asupra leșilor, răsucind amenințător deasupra capetelor săbiile goale. S-au repezit buluc asupra căruțelor oștirii și le-au răsturnat de-a curmezișul drumului, tăindu-le polecilor puțința de a înainta, de a se retrage sau de a le veni careva în ajutor.

Profitând de învălmășeala creată de atacul moldovenilor, regele Ioan Albert, înconjurat și păzit de polcul său de nobili și curteni, a izbutit să scape din prinsoare, să iasă din pădure și să fugă la adăpost în tabăra polonilor mari din marginea satului Cozmin.

Grosul armatei regale, prins ca într-o capcană de oamenii Măriei sale în inima Codrilor Cozminului, nemaiaivând altă cale de scăpare, s-a văzut nevoit să lupte sau să piară.

Baricadați în dosul căruțelor răsturnate sau a trunchiurilor doborâte de copaci, leșii se băteau pe viață și pe moarte, căutând din priviri, cu disperare, un loc de refugiu în făget, dar desigur era ticsit de potrivnici.

De sus, de pe o creastă de deal, umbrită în spate de o sprânceană întunecoasă de pădure, călare pe calul său alb și ținându-se neclintit în șa, voievodul Ștefan cel Mare, înconjurat de o ceată de boieri și de sfetnici, împunea zările cu sceptrul domniei, cel cu trei peceți, poruncind grăbit:

– Vornice Boldur! Le tai fuga leșilor înspre sat și-i împiedici pe polonii mari să le vină ăstora în ajutor.

– 'țeles! rosti scurt dregătorul, avântându-se cu un stol de călăreți spre Tisovăț și Voloca.

– Mărzo! răsună graiul Domniei sale. Răspлата tătarilor tăi o găsești în căruțele polecilor, burdușite cu *plean*.

– Aferim, milostive stăpâne! se închină păgânul, repezindu-și *podgheazul* cu huiet mare în mijlocul convoiului oștirii regale.

– Nasuh beg-oglu! Ai tăi să fie Cavalerii Teutoni, cu toate câte sunt ale lor.

– Alah fie lăudat! a strigat turcul bucuros, pornind la galop spre oastea împărătească ce o avea sub ocârmuire.

– Pârcălabul Duma lovește din ceea parte, dinspre Valea Cozminului, încoace, peste deal. Jupan Iațco Hudici îi mână de la spate, de către Dimca și Tărășăni, stolnicul Frunteș se aține cu oamenii lui la Adâncată și se scoboară pe Derehului, la vale, iar domniile voastre, de aici, de față, dați navală asupra vrăjmașului cu toată nădejdea și puterea, după sfatul ce avem. Nici unul să nu scape, tună ca un vifor glasul voievodului.

– La poruncă, doamne! au rostit boierii într-un glas, scoborând cu iuțeală la steagurile lor, dosite în făget, sărind în sprijinul curtenilor Măriei sale, aflați în vâltoarea luptei.

Tunurile bubuiau, salvă după salvă, țintind pe deasupra bătăliei căruțele oștirii, încărcate cu arme, cu ghiulele și iarbă de pușcă.

Nimerite în plin, harabalele cu pulbere explodau năprasnic, într-un zgomot asurzitor, ridicând în văzduh și împrăștiind în jur trupuri sfărtecate de oameni și de animale, bucăți de scânduri, *pomostine*, roți, hamuri și coviltire, arzând în vâlvaite, răspândind pe vale un miros înecăcios de catran și pucioasă.

Săbiile se încrucișau în scrâșnet ascuțit de oțele, armurile bufneau înfundat sub izbituri de buzdugane, lăncile trosneau, halebardele și topoarele spintecau văzduhul, scânteind în soare și mușcau cu lăcomie și strigăte de moarte din trupuri vrăjmașe.

Zarva tunurilor s-a mai domolit, la o vreme. Ecoul detunăturilor se pierdea în adâncul pădurii, lăsând să răzbată din hărmălaie chiote și îndemnuri de luptă, țipete, icnete și gemete, sudălmi și blesteme.

Oastea de curteni a Măriei sale, ca la cincisprezece mii de viteji, aleși pe sprânceană și pedestrită în jăriștile din apropiere, se bătea cu însuflețire, tăind, spintecând, împungând cu lăncii și sulite dușmanul întâlnit în cale, dar mulțimea leșilor prinși fără de veste și îngroziți de moarte a început să-i copleșească, înfruntându-i cu disperare.

La o vreme, din făget s-au arătat cetele boierești și gloatele pârcălabilor de ținut, strigând cu glas mare și repezindu-se cu tărie multă asupra oștirii regale.

Nobilii cei împăunați și greoi, înveșmântați în armuri și în zale, erau prinși cu arcanul, doborâți de pe cai și bătuți cu ciomegele, cu furcile și cu topoarele, smulși de bărbi și de plete, și duși spre judecată dinaintea domniei.

Scutierii, dârvarii și leșii de rând piereau cu spada în mână pe unde îi apuca vremea, împânzind drumul codrului cu leșurile lor.

Mercenarii Mult Milostivirii sale, pricepuți în războaie, își vindeau cu greu pielea, făcând palanca în jur și sfârșind, până în cele din urmă, de furia țaranilor.

Soarele era la chindie când dinspre satul Cozmin s-a stârnit larmă mare, de trâmbițe și darabane, de strigăte și zăngănit de arme.

Oastea regală a Poloniei de apus, dimpreună cu străjerii din gardă au spart tabăra în care se adăposteau de primejdia palatinului Ștefan și au pornit în galop, pe Derehului, la deal, spre poala pădurii, în ajutorul fărtașilor care se zbăteau neputincioși în prinsoare, întunecând pajiștea arsă de brumă și cutremurând pământul în ropotul greu de copite.

Boierii cei bătrâni, din apropierea Măriei sale, Ștefan cel Mare, s-au înfiorat, neștiind ce să facă. Se uitau cu mirare la vodă și nu le vena să creadă. Domnul și-a tras cu îndemănare *sabia cu straja în cruce* de la cingătoare, ca în timpurile cele bune, de parcă nu îl mai supăra nici un beteșug și apucându-o de tăiș, cu brațul drept, înmănușat în zale, a ridicat-o în lumina soarelui de asfințit, purtându-și ochii de vultur roată, peste *moșia țării*, îndemnându-și supușii cu însuflețire la luptă.

Deodată, pe cerul siniliu, limpede și curat, s-a arătat un nor, ca de omăt, închipuind un oștean călare pe cal mare, alb, înveșmântat în zale și într-armat, cu sabie, cu scut și cu lance, plutind deasupra *bătăliei din Codrii Cozminului*, dând vâlvă, din văzduh, moldovenilor.

– Îi Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, „oșteanul lui Hristos“, ce-l prăznuim azi, rosti cu glas de taină jupan Vlaicu, făcându-și smerit semnul crucii și pornind pe urmele Măriei sale.

– Îi semn de la Bunul Dumnezeu, uncheșule, că izbânda va fi de partea noastră, îi răspunse Ștefan cel Mare peste umăr, înviorându-se în șa, apucând sabia de mânerul cu pecete, învelit în sârmă de aur, sărutând cu patimă *crucea străjii* și dând pinteni calului, strigă de răsună pădurea până hăt-departe:

– După mine, oșteni!

Lupta s-a încins cu înverșunare.

Polonii mari se buluceau de-a coasta, spre firul văii, în duruit repezit de tobe și țipete ascuțite de alămuri, unde îi așteptau, în marginea pădurii, o mulțime de călăreți, din cavaleria grea a Măriei sale, cu armurile scânteind în bătaia soarelui de asfințit și armele pregătite de atac.

Aplecați peste oblânc și cu steagurile fluturând în vânt, leșii veneau în galop întins, învăluți în colbul drumului ca într-o negură. Cu fiecare salt, cu fiecare copcă, erau tot mai aproape. Glia se cutremura de tropot și văile vuiau de zbcium, iar polecii veneau, veneau mereu, de credeai că înghit pământul, bătând în crupa cailor mătăhăloși cu latul săbiilor și țintind vrăjmașii neclintiți din calea lor cu lăncile lungi și ascuțite.

Aprinși de fugă și de osteneală, caii scoteau pe nări aburi de foc, dogorind de departe iarba pajiștii.

Ridicați în scări, cu scuturile rotunde strânse la piept și cu armele pregătite la îndemână, curtenii Măriei sale așteptau cu încordare izbitura tăvălugului de oțel, care se prăvălea asupra lor cu o tărie sălbatecă.

Deodată, pe când leșii se aflau ca la o bătaie bună de săgeată, din pădurea din spate s-au auzit buciumele sunând în ropot grăbit și, ca la poruncă, călăreții moldoveni au rupt frontul, pornind la galop spre flancuri și dezvelind în fața polonilor un câmp întins de țărăși și pari ascuțiți, înfiți pieziș în pământul reavăn.

Prinși fără de veste și nemaivând vreme să strunească bidiviii, împinși din urmă și de cavaleria regală, polonii mari și-au aflat sfârșitul în chinuri groaznice, străpunși de țepele anume pregătite pentru ei.

În aceeași clipă, arcașii Măriei sale i-au întâmpinat, de o parte și de alta, cu o ploaie deasă de săgeți scurte, cu vârfuri ascuțite, de oțel, slobozite din *arcuri cu vârtej* (arbalete), cu tăria de a sparge armurile vrăjmașului.

Printr-o manevră iscusită, călărimea curtenilor lui Ștefan cel Mare s-a strecurat, de pe flancuri, în spatele leșilor, pricinuind dușmanului pierderi grele.

Înfiorat de focul bătăliei, coconul Bogdan-Vlad, însoțit de o ceată de aprozi și slujitori domnești, s-a avântat neînfricat în luptă, lovind cu sabia în dreapta și în stânga, străpungând pe câte un potrivnic care îi ieșea în cale, creștând cu fierul vreun sleahitic buimăcit de zbuciumul încreștării.

Doi nobili polonezi, căzuți de pe cai, se luptau cu disperare, spate la spate, cu o ceată dezlănțuită de răzeși, care se căznea să-i prindă și să-i cetluiască în lanțuri, ca pe o pradă de soi ce se arăta.

Domnișorul Bogdan, nesocotind rânduiețile războiului și rangul dregătoriei sale, a sărit iute din șa, năpustindu-se ca o nălucă, cu sabia ridicată, asupra leșilor.

Răzeșii s-au ferit, lăsându-l pe coconul domnesc să împartă dreptatea.

Săbiile se izbeau cu putere, scânteind. Fierul scrâșnea. Vântul șuiera, spintecat de tăișul așer și oțelele iar se încrucișau zăngănind.

– Dă-te prins, pan Tăncenschi, strigă jupan Toader pisarul din apropiere, așinându-se cu sabia în cumpănire, recunoscând în potrivnicul coconului domnesc pe vajnicul nobil de la curtea regelui Ioan Albert, dar leahul se îndârji și mai tare.

Ispitit de mărăția vrăjmașului aflat dinaintea sa, Bogdan-Vlad a apucat sabia cu ambele mâini, pregătindu-se să lovească năprasnic. S-a răsucit pe călcâie, gemând ca un bivoli, cu sabia ridicată deasupra capului, țintind beregata panului polonez, dar Tăncenschi s-a ferit cu dibăcie, izbutind să-i creșteze feciorului domnesc fruntea de-a curmezișul și să-i atingă în cădere, cu vârful fierului, ochiul drept, năpădindu-l de sânge.

Orbit de durere, Bogdan-Vlad a lepădat sabia din mână și a dus iute palmele la frunte, în vreme ce marele dregător a înălțat fierul să-l lovească de moarte, dar Jupan Toader l-a înțepat scurt cu jungherul, pe sub armură, la subsuoara stângă.

Leahul a zăbovit o vreme cu sabia ridicată, apoi s-a prăbușit ca un bolovan, fără suflare, sub privirile fratelui său, care se zbătea neputincios în apropiere, cetluit fedeleş de răzeși.

Oblojit la repezeală și legat la ochiul vătămat cu o poală de cămașă de in, coconul domnesc a fost aburcat degrabă pe cal și scos din iureșul luptei, într-o jariște îndepărtată de pădure.

– Ce ne facem, fraților? Ce ne facem? se tânguiau cu fereală scutierii și oștenii din straja domnișorului, iscodindu-l pe furiș din priviri, rezemat, acolo, de tulpina unui fag urias, zdrobit și plin de sânge.

– Săracul de el, rămâne beteag pe viață.

– Ne ia Ștefan vodă capetele la toți, pentru trebușoara asta!

– Doar Măria sa ne-o poruncit să nu ne vărâm la luptă între dânșii.

– Așa-i, da' noi, se cădea să-i purtăm coconului Bogdan de grijă.

– Până aici ne-o fost, fraților! se căinau slujitorii cu îngrijorare.

– Ș-amu, ce facem?

– Să-l vestim pe Măria sa! își dădu cu părerea Neculai Ofileanu din Voloca.

– Amu, în timpul bătăliei?

– Da' cine răzbate prin „vâltoare“ până în preajma domniei.

– Prins în focul bătăliei, vodă nici nu te ia în seamă.

– Ș-amu, nici nu se cade să-l tulburi pe Măria sa cu vești proaste, intră în vorbă și moș Toader Zegrea din Sinăuți.

– Da' ce vă plângeți, oameni buni, ca niște babe ogârjite, se arată cu semeție un bătrânel de la Herța, din vale. Războiu-i, război și nu iartă pe nimeni. Aburcați-l pe cal și drept la Curtea Sucevei vă opriți. S-or pricepe doftorii Măriei sale să-i oblojească rana.

– Ce grăiești dumneata, moșule? Că l-o chiorât de tot! Îi atârna ochiul pe obraz ca un ou spart de găină.

– Măi, să hie! Clătină din cap cu mirare răzeșul.

– Mi-i în grijă de Doamna Vochița, ce-o zice, când ș-o vedea feciorașul vătămat? se văieta căpitanul de străjeri, poruncind oștenilor să încalce și să pornească de îndată la drum, cugetând în sine a sa: „De amu, Măria sa Bogdan-Vlad nu mai poate pune coroană domnească pe cap. Îi om însemnat, iar după pravilă, nu mai are drept“.

Ceata s-a pus fără zăbavă pe cale, iar în urma ei, pădurea fierbea ca un cazan slobozit în clocot, de zarvă și de zbuțum, de trosnet de sânețe și zăngănit asurzitor de săbii, de bufnituri și răcnete, de cai nechezând, doborâți în luptă și de chiote de îmbărbătare.

Codrii Cozminului, întregi, cât sunt ei de cuprinși, din valea Molniței și până în apa Derehluului, de la Hliboca și până la satele domnești de la Molodia și Ostrița, de pe Prut, gemeau de focul bătăliei.

Buimăciți și speriați de moarte, fără cai și cu arme puține, leșii se afluau în desișul pădurii căutând cu disperare o cale de scăpare, dar oștenii Măriei sale îi dibuiau cu ușurință, creștându-i cu ascuțitul săbiilor sau zdrobindu-i cu ciomegele și măciucile lor ghintuite, burdușindu-i, fără scăpare, în vreo răpă bine străjuită.

Atacul polonilor mari, de pe vale, a fost stăvilat anevoie, iar odată cu seara, armata regelui Ioan Albert a prins a bate în retragere, spre Cuciuru Mare și satul Cozmin, lepădând pe câmpul de luptă *floarea oștirii regale*, o sumedenie de curteni și șleahțici, prinși, morți și răniți.

Ajunși în tabăra lor, la adăpost de *aprigii oșteni ai palatinului Ștefan*, polonii au întărit marginile cu căruțele și harabalele pe care le mai aveau, au săpat de îndată șanțuri de apărare, așteptând în refacere să se retragă, câți or mai fi, leșii răzlețiți prin pădure și nădăjduind în ajutorul cnejilor mazovieni ori lituanieni, care trebuiau de mult să se arate.

Noaptea s-a lăsat pe nesimțite, ca un lițoliu negru de mătase, peste Codrii Cozminului, răscoliți din adâncurile îndepărtate de gemetele și strigătele de ajutor ale răniților și muribunzilor.

Izgoniți de tumultul bătăliei din bârlogurile lor, o haită de lupi s-a aciuat într-un bot de deal, dincolo, peste vale, dinspre Iordănești, urlând prelung și straniu.

De deasupra satului Dimca, cocoțată într-un stejar mare și rotat, de pe creastă, o bufniță a prins a da glas stingher, ascuțit și înfiorător, prevestitor de rele.

Depart, hăt, pe vale, câinii din Tisăuți lătrau a pustiu în noapte.

Luna palidă, rotundă și mare, răsărită de cu seară, peste vârful copacilor dinspre Tărășani, zugrăvea pe potecile și hățașurile din pădure umbre ciudate de oameni care se târau greoi, gemând și icnind stăpânit de durere.

Un vânt ușor, iscat ca din senin, a început să sufle din sus de satul Cozmin, pe valea Coroviei, dinspre cetatea Țefina și Roșa, culcând iarba mare și uscată la

pământ și stârnind păsările cuibărite peste noapte în stufărișul ars de brumă din lunca Derehluului.

Câțiva călăreți, cu feștilele aprinse, au străbătut în galop câmpul de la mia-zănoapte, aprinzând iarba și lăsând în urma lor o dără înaltă de foc.

Mănat de vânt, pojarul s-a întins cu repeziciune, sporind în vâlvătaie și punând în primejdie tabăra regelui Ioan Albert.

Limbi mari de foc biciuiau dogorind întunerecul, mistuind cu lăcomie tot ce întâlneau în cale, apropiindu-se vijelios de căruțele oștirii.

Îngroziți și buimăciți de somn, leșii au sărit cu coase, cu cazmale, cu sacale și ciubere, cu găleți și burdufuri de apă, să potolească focul ce îi năpădea din toate părțile.

La o vreme, de sub malul Derehluului au prins să zboare pe deasupra taberei săgeți aprinse, țintind căruțele cu coviltir și corturile căpeteniilor, stârnind un haos înfricoșător.

Oamenii strigau disperați, caii nechezau speriați de foc, smucind și rupând frâiele, galopând bezmeteci într-o parte și în alta, călcând în copite oameni și grămezile de arme, sărind peste stavilele din cale și pierzându-se zăpăciți în noapte.

În zori, tabăra leșească părea o vatră nesfârșită de cară și căruțe fumegând, de mormane de corturi și lucruri arse, de oameni părliți și negri de funingine, cu ochii roșii de fum și de nesomn.

De sus, din cumpăna apelor dintre Valea Cozminului și Voloca, din stânga șleahului mare, înălțat pe un bot golaș de deal, Ștefan vodă cerceta de călare, cu mâna streășină la ochi, satele de pe peste Derehlu și casele târgului Cernăuți, care se ghiceau în depărtare, tocmind, dimpreună cu căpitanii și pârcălabii săi, unde și cum, aveau să-i lovească iarăși pe vrăjmași.

Pe drumul Volocii se apropia în galop un călăreț, mânând la deal calul alb de spume.

Ștefan cel Mare a ridicat brațul stâng, făcându-le semn străjerilor să îl lase slobod, să treacă.

– Măria ta! a strigat călărețul de departe, cu sufletul la gură, descălecând din goana calului și culcând un genunchi în iarbă, închinându-se dinaintea voievodului, cu căciula strânsă în pumni.

– Ce-i, oștene? îl întâmpină vodă cu stăpânire în glas.

– Vin mazurii, doamne! Sunt ca la o mie de oameni. Azi-noapte au făcut popas în tabără, din jos de Colomeea. Trei *cai de olac* am schimbat până aici, ca s-ajung la vreme.

– Prea bine, voinicule. Vei fi răsplătit pentru fapta ta de ispravă, rosti Ștefan vodă, făcându-i semn vornicului Boldur să se apropie.

– Poruncă, Măria ta! se înfățișă marele dregător cu plecăciune.

– Din clipa asta te fac *voievod al domniei mele*, rosti Ștefan cel Mare, rezemându-i lama *săbiei cu straja în cruce*, pe umărul drept, și ai în samă întreaga oștire a Moldovei, își urmă Ștefan vodă vorba cu glas mare. Să o porți de-a pururi spre izbândă!

– „Jur pe sfânta cruce, pe credința mea și a părinților mei, pe apă, pe pământ, pe foc, pe văzduh, pe vin și pe pâine și pe săbiile noastre!“ rosti marele vornic cu însuflețire, culcând genunchiul drept la pământ, cu pletele lungi, descoperite, strân-

gând în stânga mânerul săbiei ostășești și ducând pumnul drept, înmănușat, cu putere la piept.

– Așa să ne ajute Dumnezeu, adăugă domnitorul, închinându-l pe jupan Boldur cu sabia, sub semnul sfintei cruci, punându-i vârful pe creștet, la piept, pe umărul drept și apoi pe cel stâng.

Slujitorul domnesc s-a închinat și el, la rândul său, sărutând straja săbiei Măriei sale, mâna slăvitului stăpân și inelul de pecete, făcând trei pași îndărăt și plecându-și ușor fruntea în dreptul boierilor cei mari din apropiere.

– Domnul fie laudat! au dat glas de răspuns sfetnicii domniei.

– Iei trei mii de oameni, porunci scurt Ștefan vodă, și le ații calea mazurilor dincolo de Prut, la Lențești. Să n-apuče lefegiii cneazului Conrad să treacă apa dincoace, în ajutorul craiului, că-i vai și amar.

– 'țeles, doamne!

– Așa. Stai! Nu pleca! Pârcălabul Dragotă...

– Aici, Măria ta!

– Stai la pândă cu oamenii tăi la celălalt vad, din sus de Lujeni, la Dubăuți, și după ce vrăjmașii or trece la vale și or intra în *fuşalăii* vornicului, le tai calea de întoarcere și intrați cu săbiile în ei. Unul să nu scape. Ați priceput?

– Priceput, Măria ta! au răspuns căpeteniile într-un glas.

– Stați! Nu plecați! Că aprigi mai sunteți de ducă, pofti domnia a șăgui.

– Stăm, Măria ta! zise marele vornic cu chip luminat de vorba Măriei sale.

– Ridicați țărani din satele de peste Prut, de la Lujeni, Șipiniți și Coțmani, iar starostele Ion Grumază să stea cu oamenii lui, gata, la poruncă.

– Am înțeles, mărite stăpâne!

– De la Lențești să slobozi un olăcar la pârcălabul Mușat, de la Hotin, să vegheze cu strășnicie vadul apei de la Nistru, dinspre partea litvanilor.

– Am priceput, doamne! a rostit vornicul Sima Boldur, încălecând sprinten, fără să pună piciorul în scară, închinându-se din mers și pornind în galop către steagurile de oșteni care îl așteptau pe Valea Cozminului.

Pârcălabul Dragotă a smucit frâul la stânga și s-a făcut nevăzut, cu polcul său de oșteni, pe valea Derehluului, în jos, pe la Cuciuru Mare, a trecut dealul Mihalcei și pe sub Roșa, în sus, pe la Draciniți a dat la Gliniți iar sâmbătă, 28 octombrie, spre seară, au oprit de popas la apa Prutului, în luncă, rânduind străjeri, după obicei, și slobozind grabnic iscoade în calea mazurilor, în sus, spre Sniatin.

Soarele pogora încet spre asfințit, pierzându-se în zarea de purpură de dincolo de culmea Ostrei, când de dincolo de ape, un oștean a adus vestea apropierii vrăjmașului.

– Fii cu ochii în patru, îl povățui cu glas de taină pârcălabul, poruncind căpitanelor să-și țină oamenii, în tăcere, cu armele la îndemână.

Mazurii s-au arătat gălăgioși și în neorânduială, călărind pe pământ străin fără habar și fără cercetași, ținând șleahul mare, tot pe apa Prutului la vale, cu o luncă mare și plină de sălcii, în dreapta, și satele Șipiniți și Lujeni, de ceea parte.

Se înserase de-a binelea. Râul făcea o buclă largă spre asfințit, dând ocol la o pajiște întinsă, numai bună de popas, străjuită de copaci bătrâni și pletoși, cu o iarbă de otavă, bună și grasă, pentru cai și apa aproape.

Satul Lențești, cu casele lui mărunte, pitite pe sub răchitele de pe luncă, de la vad, se ghicea în depărtare, o *verstă* mai la vale, cufundat în întuneric și visare.

Noii-veniți au descălecat alene, osteniți de drum, după o zi întreagă, petrecută de călare, și-au ostit foamea, cu ce mai aveau prin desagi și punându-și seile căpătâi s-au aciuat în jurul focurilor de strajă.

Caii pășteau liniștiți, forăind în apropiere, iar greierii țărâiau nestingheriți în iarbă.

Luna s-a arătat târziu, printre norii de catran, tiviți cu ciucuri de argint.

Focurile s-au potolit rând pe rând, mistuind cu repeziciune vreascurile uscate, cu jarul mocnind în spuză, iar caraulele moțâiau, rezemate în lăncile lungi și grele de frasin.

Pe la al doilea cântat al cocoșilor, înainte de schimbarea străjilor, când somnul e adânc și visele sunt plăcute, câteva bufnițe au început să țipe prelung pe vale și o boare subțire de vânt a prins să se stârneasă de pe ape.

Stelele scânteiau puzderie pe cerul vânăt, de oțel, semn că în zori avea să cadă iar brumă.

Mazurii se chirceau de frig, în jurul vetrelor stinse, trăgându-și pledurile peste cap, sforăind și bolborosind prin somn.

Deodată, o zarvă cumplită, cu chiote și împușcături, cu ropot de darabane și glas ascuțit de trâmbițe, a răbufnit înfiorător pe luncă și umbre ucigătoare s-au năpustit ca nălucile asupra oștenilor care dormeau, cu săbiile lucind în noapte, tăind și spintecând, împungând și lovind fără milă, răspândind printre mazurii buimăciți de somn, groază și moarte.

O luptă disperată s-a încins pe dată, cu zăngănit asurzitor de arme, cu strigăte și înjurături, cu icneli și gemete de durere, cu țipete și porunci, într-o învălmășeală înfiorătoare, doborând la întâmplare, orbecăind în întuneric, camarazi și vrăjmași, mazuri ori moldoveni, orice ce le ieșea în cale, într-o pornire diavolească, de parcă tot iadul s-a arătat pe pământ.

La o vreme, stogurile de fân din marginea satului și câteva case din Lențești s-au aprins, arzând cu vâlvătaie, deslușind oștenilor Măriei sale chipurile vrăjmașilor îmbrăcați în tunici roșii, purtând *chivere* cu pene și vânzolindu-se în bătălie ca peștele prins în *minciog*.

Ademeniți de pâlălaie și de vadul apei, pe care îl bănuiau aproape, lefegiii cneazului Conrad s-au bulucit cu toată tăria spre sat, dar strânși ca într-un clește pe flancuri, între călăreții vornicului Boldur și malul Prutului, mazurii s-au văzut nevoiți să bată în retragere, căutând o cale de scăpare în sus, spre Lujeni, dar pârălabul Dragotă le-a tăiat drumul la vreme, izbindu-i cu spor și împingându-i înapoi, pe locul taberei de noapte.

Lupta s-a întezit, mai aprigă ca niciodată, până spre ziuă, cu morți și răniți deopotrivă, și dintr-o parte și din cealaltă.

Cuprinși de *furia deznădejdiei*, a oșteanului care nu mai are ce pierde, mazurii se băteau până la ultima suflare, scrâșnind din dinți de durere și mușcând pământul de ciudă.

Dimineață, când soarele s-a ridicat dinspre Sadagura, deasupra răchitelor de pe luncă, pajiștea de pe malul apei, cât este ea de întinsă, era plină de leșuri omenești

și stârvuri de animale, de muribunzi și schilozi, într-o priveliște dezolantă, apocaliptică.

Nici un supus din polcul cneazului Conrad nu a scăpat cu viață, iar regele Ioan Albert, aflat de ceea parte a târgului Cernăuți, la doar câteva *verste* depărtare, nu a putut prinde de veste de oastea ce îi venea în ajutor și de bătălia năprasnică în care au pierit mazurii cu toții, luptându-se vitejește.

Noaptea întreagă, în tabăra leșească, a polonilor mari, a fost o zbatere și o zarvă nefirească, cu șleahitici care își legau desagi pe cai și își îndemnau supușii la drum, cu cete de călăreți ce umblau cu făcliile aprinse printre oșteni, cerându-le stăruitor să rămâie în bună rânduială și sub ascultare.

Nu se știe de unde, cine și cum a răspândit printre poleci vestea că regele Ioan Albert și fratele Mult Milostivirii Sale, cneazul Sigismund, dimpreună cu un stol de înalți slujitori ai Coroanei, au pus la cale să fugă din tabără, dacă nu chiar au și fugit, lăsând întreaga oștire, atât cât a mai rămas, la bunul plac al palatinului Ștefan.

Îngrijorat de întorsătura primejdioasă, care putea să o aibă, un asemenea zvon, asupra armatei regale, l-au făcut pe măritul crai să se ridice în puterea nopții din așternut, zgribulit și scuturat de friguri, să încalece și să se arate oștenilor, îmbărbătându-i cu făgăduieli și vorbe de laudă, pentru înfruntarea ce avea să vină.

Îi zi de duminică, prilej de odihnă și de rugăciune, de cercetare a armelor și de oblojire a rănilor, de refacere a puterilor de luptă, spre a răzbi cu izbândă dincolo de fruntariile țării.

Sfânta zi de sărbătoare a fost binevenită și pentru oștenii Măriei sale, care au strâns cercul în așteptare, în jurul taberei leșești, veghind asupra vrăjmașilor ca o sălbătăciune ce își pândește prada.

Voievodul Măriei sale, biv vel vornicul Boldur, a primit poruncă de la domnie să strângă rândurile oștirii, aflată sub cărmuirea sa, de ceea parte a Prutului, și să păzească, cu prețul capului, vadul apei.

Spre seară i s-au alăturat și cetele boierești de la Toporăuți, de pe valea Răchitnei și a Hucăului, în frunte cu biv paharnicul Onufrie Barnovschi, cu frații Stanciu, Ivenco și Isaico, fiii jupanului Fedco Starostici și nepoții bătrânului Mihai Starostici, cu toți oamenii lor.

De la Cernăuca și Groziți s-au arătat, stoluri, stoluri, steagurile răzășești de sub porunca boierilor Stroici și a căpitanului de plai Gheorghe Cerlinca.

Întreaga *Țară a Șipinițului*, dintre ape, de la Nistru și pân' la Prut, cu șoltuzii și pârgarii târgurilor, cu vătafii satelor și pârcălabii de ținut, cu cetele de țărani, târgoveți și slujitori, au ieșit din jos de Lujeni, la porunca Măriei sale, Ștefan cel Mare, să ațină, la vadul Prutului din Cernăuți, calea polecilor și a regelui lor, care au pângărit și obidit Țara Moldovei, ridicând sabie de moarte supra norodului și a slăvitului său voievod.

Oastea cea mare era pe urmele armatei regale, purtându-și cailor scară lângă scară, cu armele la îndemână, așteptând doar vremea prielnică și porunca Măriei sale de a da năvală asupra vrăjmașului lovit și încolțit din toate părțile.

Luni dimineată, în 30 de zile, a lunii lui brumărel, din anul Domnului 1497, cu pământul amorțit de frig și albit de un *pospai* subțire de omăt, leșii s-au pornit la drum cu tabăra legată, ocrotind, în mijlocul călăreților polonilor mari, *careta* albă, regală, spoită în aur și suspendată pe chingi groase din piele de bivol, cu perdeluțe

de horbotă la ferestre și tăbliile zugrăvite cu *herbul* Coroanei, trasă de trei perechi de cai huțuli, care îi ducea spre hotare pe Mult Milostivirea Sa, Ioan Albert și pe cneazul Sigismund Cazimirovici, fratele Serenisimii sale.

Convoiul leșesc a trecut fără incidente prin satele Corovia și Ciagor, pustiite cu câteva zile înainte de poloni, a străbătut în tihnă ulițele târgului Cernăuți, Ulița Mare, Ulița Tărbujenească, a Chervăsăriei (Vămii) iar de la Sfânta Parascheva, din deal, călăreții crăiei au coborât la pas în șesul Prutului, cătând cu îngrijorare în stânga și în dreapta și iscodind din priviri, printre răchitele de dincolo de vadul apei, vreo umbră de vrăjmaș, simțind în spate răsufierea de foc a cailor oștirii palatinului Ștefan, care se țineau pe urmele șleahțicilor la mai puțin de o bătaie de săgeată.

Duhul războiului și al răzbunării plutea peste copacii bătuți de brumă de pe luncă și peste apele învolburate, ce se rostogoleau nestăvilite la vale.

O liniște grea, apăsătoare, pusese stăpânire pe malurile Prutului, înșesate de călăreți și pedestrași, de șleahțici, de curteni, scutieri, slujitori, mercenari, câțiva Cavalieri Teutoni și căruțele regale, care au mai scăpat întregi, acum trei zile, din mâinile moldovenilor.

Oștenii voievodului Măriei sale, de dincolo de ape, nu se arătau privirilor cercetașilor armatei regelui Ioan Albert, dar se ghiceau pitiți în dosul loziilor și a stufărișului de pe malul celălalt, cu săbiile trase din teacă, așteptând doar îndemnul cărmuitorului.

Deprinși cu meșteșugul războiului, leșii simțeau că primejdia este aproape și se tocmeau în tăcere, cum să scape din prinsoare, îmbulzindu-se până în buza apei, dar neîndrăznind să intre în vârtoare.

Caii cercau unda râului cu boturile umede, forând și bătând nerăbdători prundul în copite.

Călăreții din fruntea convoiului crăiesc au schimbat priviri piezișe, cu înțeles, și au dat dintr-o dată piteni bidiviilor, năvălind în apa rece și învolburată, adâncă de aproape un stat de om, înfruntând șuvoaiele rezezi și îndemnând caii, cu săbiile goale, să iasă grabnic la mal, urmați îndeaproape de o puzderie întreagă de oșteni, întunecând luciul apei, coasta târgului, șesul vămii și lunca de pe vale, de mulțimea vrăjmașilor.

Primii șleahțici, din avangarda armatei regale, au trecut râul cu bine de partea cealaltă, cotind, fără șovăire, drumul la stânga, pe șleahul mare, spre Lențești și Lujeni, mânănd în galop către fruntarii, minunându-se că nu le-a ieșit nici un potrivnic în cale, dar bucuria le-a fost de scurtă durată.

Trăsura regelui Ioan Albert a intrat în unda Prutului în chiotele surugiilor și pocnituri de harapnice, străjuită de o parte și de alta de curteni și scutieri, care o sprijineau de călare, să nu se prăvale și să fie luată de vârtoare.

Deodată, pe când *careta* se afla în sforul apei, învăluită de șuvoaie, ce se învârteau și se răsuceau amenințător, răscolind adâncurile tulburi, pe mal a izbucnit, ca la poruncă, o zarvă și o învălmășeală aprigă, cu împușcături de sănețe și zăngănit de arme, cu strigăte și îndemnuri de luptă.

Bătălia s-a încins iute, cu o încrâncenare și cruzime nemaiîntâlnită, cu lovituri grele și ucideri năprasnice, izvodindu-se pe dată un măcel cumplit, cu trupuri spintecate și capete retezate, cu schilozii ce se zbăteau îngroziți, cuprinși de ghearele

morții, cu caii doborâți de lăncii, cu picioarele frânte sau cu *chișițele* retezate, nechezând de neputință și durere.

Din dosul loziilor și a răchitelor din calea polecilor zvâcneau asupra armatei regale stoluri-stoluri de săgeți, smulgând din piepturile potrivnicilor țipete disperate, vaiete și horcăieli.

Trâmbițele au dat glas repezit de alamă și din dumberavă s-au ridicat la luptă, cu strigăte înspăimântătoare, o mulțime de moldoveni, cu furci, cu coase, cu măciuci și topoare, lovind cu hărnicie vrăjmașii care le ieșeau în cale.

Speriați de hărmălaie și de tumultul apei, caii caleștii se vânzoleau și se zbăteau, încurcându-se în hamuri, gata-gata să răstoarne trăsura regelui sau să piară înghițiți de valuri.

Îngroziți, curtenii Mult Milostivirii Sale au tăiat ștreangurile cailor, lăsându-i slobozi, aținându-se cu săbiile răsucite deasupra capetelor dinaintea unui *ciopor* de călăreți, care înotau din greu prin apă, învăluți într-un nor alb de stropi, cu gând să îl prindă sau să îl omoare pe slăvitul crai și pe fratele măritului lor stăpân.

Lupta a fost scurtă și înverșunată, cu lovituri de moarte, leșii apărându-și regele până la ultima suflare.

Prinși de învălmășeala înțeleștii, slujitorii Coroanei nu au mai putut stăpâni trăsura, care s-a răsturnat pe o parte, surugiii au căzut înspăimântați în apă, porțițele s-au deschis în lături, smulse de furia viiturii, dar, stupoare, înlăuntru era pustiu, nici urmă de cneaz sau de rege.

Și leși și moldoveni, au încremenit pentru o clipă, privindu-se cu mirare, neștiind ce să creadă.

– Unde-s? a urlat ca un bivol înjunghiat căpitanul de plai Gheorghe Cerlinca apucându-l pe un surugiu de gulerul rubăștii și împungându-l în coaste cu vârful jungherului, gata să îl străpungă.

– Au fugit dimpreună înainte, în straie ostășești, a îngăimat fără glas leahul, leșinând de teamă și lăsându-se purtat de valuri după trăsura regală, ce sălta ușoară pe crestele valurilor, lămnată de furia apelor la vale.

– După mine! a poruncit scurt slujitorul domnesc, înotând voinicește spre mal și pornind apoi la galop pe urmele fugarilor.

Dinspre Cernăuți larma creștea, vuietul era tot mai mare. Leșii se buluceau la vad, împiedicându-se, călcându-se în picioare, căutând fiștecare să ajungă cât mai degrabă pe malul celălalt, mânați din spate ca de un vifor, ca de un pojar ori ca de o furtună năprasnică, de oastea domniei și de curtenii Măriei sale, dar dincolo de ape le stătea împotrivă, cu chiote și strigăte de moarte, steagurile de răzeși și suliași ai vornicului Boldur, cetele boierești și întreaga oaste de strânsură din binecuvântata Țară a Moldovei.

Luptele de pe ulițele târgului Cernăuți, de la vadul Prutului, de la Lențești, Lujeni și până hăt, în inima Pocuției, în urmărirea vrăjmașului pus pe fugă, a fost cea mai cruntă înfruntare dintre poloni și oastea de viteji a Măriei Sale, Ștefan cel Mare.

Leșii au plătit din greu pentru nesăbuița, viclenia, trufia și nestăpânirea de sine a visătorului lor stăpân, lăsând pentru vecie să zacă în pământul Moldovei mare parte din falnica sa oștire.

Mii și mii de nume, numai ale nobililor poloni, căzuți pe câmpul de luptă, sunt înscrise în pomelnicul Mănăstirii Husânskaia, iar un suflet de creștin a adăugat

cu tristețe pe marginea catastifului, cu slove de o șchioapă: *Când regele Ioan Albert a stăpânit, oastea șlehticilor a pierit.*

Și, într-adevăr, vreme de aproape patruzeci de ani, polonii nu au mai avut armată, turcii, tătarii și alți prădalnici hălăduind în voie pe pământurile vechiului regat, după bunul lor plac.

Cavalerii Teutoni au pierit aproape toți în prima confruntare, din Codrii Cozminului, din pădurea *Barba Butului*, rămânând doar o mână de oameni, răniți, cu armurile sparte, însoțindu-l pe drumul de întoarcere pe pan Liborius Nacker, pi-sarul Marelui Maestru al Ordinului Teutonic, Hans von Tieffen, ucis de otravă, în urmă cu patruzeci de zile.

Mazurii cneazului Conrad au murit până la ultimul oștean, fără ca regele Ioan Albert să afle până atunci că i-au venit în ajutor. Le-a văzut doar stârvurile înșirate pe câmpul de luptă de la Lențești, dar ce folos?

Corpul de oaste, de o mie de călăreți litvani, trimiși de marele duce Alexandru al Lituaniei, de la Bug, în întâmpinarea fraților săi, a ajuns cu întârziere, pricinuid Maiestății sale, Ioan Albert, o mare dezamăgire și întristare.

Umilit, înfrânt și bolnav, scuturat de friguri, dar și de mânia neputinței, regele Poloniei galopa fără conținere pe drumul Liovului, îmbrăcat cu straie de împrumut, să nu fie recunoscut de oștenii palatinului Ștefan și însoțit de o ceată de curteni credincioși.

Aflat pe urmele fugarilor, în mijlocul satului Lujeni, în dreptul sfintei biserici din dreapta drumului, Ștefan cel Mare a strunit frâul armăsarului, ridicând brațul drept în semn de oprire de popas, cerând aprozilor din apropiere să îl ajute să descalece.

– Să ne ținem după dânșii, doamne, până la capăt, se ploconi marele vornic, înfierbântat de focul bătăliei.

– Lasă-i, cinstite jupan Boldur, că li-i de-ajuns. Or pomeni și neam de neamul lor, în veac, de câte au pătimit străbunii lor pe pământul Moldovei, rosti Ștefan vodă cu chipul încrunțat de durerea pricinuită de podagră, sprijinindu-se în *sabia cu straja în cruce* ca într-un toiaș.

– Să slobozim oaste și căpitanii noștri, Măria Ta, în pradă, până în inima Poloniei, să luăm înapoi de la leși dobânda pentru paguba pricinuită, sări cu înfocare pârcălabul Duma, vârul domniei.

– Amu, spre iarnă? Să ne prindă gerurile și viscolul pe drum? Mai încolo, cinstiți boieri. La vară, pe vremea secerișului, când o da grâul în pârg, om merge și noi la cules, adăugă voievodul cu o umbră de surâs în colțul gurii.

– Ș-om ghibui „hulpea“ în ghizunie, cuteză a șăgui jupan Ioan Frunteș.

– Lingându-și rănile, ținu să întregească vorba boierul Călnău spătarul.

– Da' până atunci mai avem destule de împlinit în ograda noastră, boieri dumneavoastră, îi dojeni voievodul din priviri, cătând spre biserița de lemn din apropiere, închinându-se.

– Așa-i, Măria ta! Așa-i, au îngânat în barbă sfetnicii domniei.

– Să aducem mulțumire și slavă și închinăciune să înălțăm Bunului Dumnezeu, pentru izbânda noastră, că de la Cel de Sus toate se *chivernisesc*, rosti Ștefan vodă, făcându-și smerit semnul crucii, înmânând sabia marelui spătar și intrând în biserică să se închine.

Târziu, când Măria sa s-a arătat în pragul sfântului locaş, avea obrazul curat şi fruntea senină, cu pletele albe, căzute în bucle bogate pe umeri. Soarele blând şi cald, scăpătat la chindie, îi scâldea în lumină chipul duhovnicesc.

Părea împăcat cu sine, blând şi bun, lepădat de patima războiului, îndemnând oştenii să meargă la casele lor şi să-l laude pe Domnul Dumnezeu nostru, pentru toate câte le-a făcut şi le împlineşte pentru noi păcătoşii.

– De Sân' Nicolae, cinstiţi boieri şi oşteni ai domniei voastre, vă poftesc la Curţile de la Hârlău, să-i cinstim cum se cuvine pe vitejii ce s-au pristăvit aici şi pretutindeni, pierind pentru credinţa noastră strămoşască şi pentru Ţară.

– Dumnezeu să-i ierte!

– Şi să-i odihnească în pace, se auzeau glasuri stinse din mulţime.

Pe cei adormiţi i-om pomeni şi le-om face praznic creştinesc de patruzeci de zile, iar pe vitejii noştri rămaşi în viaţă i-om răsplăti pe fiecare după vrednicia sa, adăugă Ştefan cel Mare cu ochii mijiţi de tăria soarelui în asfinţit.

– Să trăieşti, Măria ta, a rostit norodul, închinându-se.

– Iar pe domniile voastre, cinstiţi boieri, vă mai poftesc amu, săptămâna cealaltă, de ziua Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril, a *voievozilor oştilor cereşti*, la sfinţirea bisericii de la Tazlău, cu hramul „Naşterea Maicii Domnului“, *izvodită din pajişte*, anul trecut, pe când mai era încă în viaţă răposatul Alexandrel vodă, fiul nostru.

– Dumnezeu să-l ierte, Măria ta, au murmurat în şoaptă, cu durere, mulţimea.

– Dumnezeu să-l ierte! a îngânat cu tremur în glas voievodul, urmându-şi apoi cu stăpânire vorba: la două săptămâni, de amu încolo, în ziua Lăsăturii Secului pentru Postul Crăciunului, vă poftesc la *târnosirea* bisericii de la Neamţ, cu hramul „Înălţarea Domnului“, ca şi praznicul bisericeţii de aici, de la Lujeni.

– Aşa să ne ajute Dumnezeu, şopti cu glas de taină bătrânul Vlăicu, pârcălabul, făcându-şi semnul crucii.

– În primăvară, de îndată ce s-o ridica omătu, cu ajutorul lui Dumnezeu, vom pune piatra de temelie, în dricul târgului Suceava, a bisericii Sfântului Mare Mucenic Dimitrie Izvorătorul de Mir, în semn de preţuire pentru ajutorul ce ni l-a dat, zilele trecute, în dobândirea biruinţei asupra vrăjmaşului.

– Domnul fie laudat! au rostit oştenii într-un glas. Seara s-a lăsat pe nesimţite, Ştefan vodă a slobozit oştenii la ale lor şi însoţit de slujitorii domneşti a tras la casele stărostiei din Cernăuţi, să se odihnească, rânduind din mersul calului porunci şi îndemnuri noi.

Apa Prutului, înfiorată de o boare uşoară de vânt, îşi mâna tăcută unda argintie, sub luciul lunii, pe sub copaci la vale, purtând pe crestele valurilor umbra tainică a cetăţii Ţeţina, străjerul dintotdeauna al vadului de din sus de Cernăuţi şi al fruntariilor Moldovei dinspre miazănoapte.

Oştenii Măriei sale îşi duceau caii la pas, într-un şir nesfârşit, pe şleahul mare, însoţind de pe mal sforul apei, călătorind împreună, în tihnă şi visare, bună bucată de cale; Prutul adunându-şi pâraiele Derehlu, Ostriţa şi Molniţa, ce îşi au izvoarele sus, în *bucovină*, şopotind şi istorisind în noapte despre isprăvile de arme ale unor bărbaţi viteji, iar supuşii domniei se răzleţeau încet, încet, pe drumuri de pulbere, spre locurile lor de obârşie de pe întreg cuprinsul Moldovei.

Molcom, somnoros și tainic, râul își urma nestingherit umbletul spre Dunăre și spre Marea cea Mare, povestind, celor care știu să-l asculte, întâmplări din vremuri vechi, de mult apuse.

De la Galați, tulburat de măreția bătrânului fluviu, Prutul se trage către malul stâng, scăldând Oblocița, Izmail și Chilia, contenindu-și o vreme, cu tristețe, eterna lui trecere, sub zidurile cetății Măriei sale, unde se zăresc pe metereze *caraule* cu *gugiumane* și *turbane* păgâne, iar deasupra turnului de strajă flutură cu semeție *sângeac* verde de mătase, cu semnul Semilunii, „zugrăvit cu galben de subțire“.

După *Războiul de 13 ani*, cu bătălii dobândite de voievodul Ștefan cel Mare și Sfânt la Cătlăbuga, la Șcheia și în Codrii Cozminului, *prea nobilele noastre cetăți*, țaria Moldovei și durerea de suflet a Măriei sale au rămas pentru multă vreme sub stăpânire străină.

Iași, 30 august 2008

AMINTIRI DIN ÎNCHISOARE. ESEURI AUTOBIOGRAFICE

(fragmente)

Dumitru Oniga

Suceava

BAIA-MARE

După ce am absolvit anul I, la Școala de conductori tehnici minieri și chimico-metalurghi de la Gura-Barza, jud. Hunedoara, pe la sfârșitul lui iunie 1945, nu știu ce s-a întâmplat, ce eveniment politic pe plan național sau internațional că la scurt timp, cred că pe 1 sau 2 iulie, șeful de post, din Comuna Crișcior, de lângă Gura-Barza, jud. Hunedoara, comună de care depindea și școala noastră și unde aveam domiciliu obligatoriu și semnam prezența de trei ori pe săptămână, mă anunță că pot pleca unde vreau, că mi s-a ridicat această interdicție. Se pare că atunci le-a dat drumul din lagăre și celor care erau arestați din toamna lui 1944, ba chiar a început judecarea unor procese a legionarilor din închisori și chiar eliberarea câtorva.

Mai târziu, am aflat că Nicolae Petrașcu, comandant legionar și secretarul general al Mișcării Legionare a dat o circulară prin care îndemna pe toți membrii mișcării la o retragere din viața politică și continuarea luptei cu propria persoană, în sensul formării caracterului, a cinstei, vieții creștine etc. După aceea am aflat de un „pact” cu comuniștii, „pact” foarte condamnat de toată lumea, în special de partidele istorice. Nu conta că ei se uniseră cu comuniștii, la marea trădare de la 23 august, când pur și simplu au capitulat fără condiții lăsând țara în prada hoardelor de la răsărit, nu conta că datorită țărăniștilor, legionarii au rămas în închisori după 23 august, căci delegatul lor Penescu a spus în momentul când s-a dat decretul de eliberare a deținuților politici, imediat după 23 august: „Nu ne putem lua responsabilitatea să eliberăm pe legionari din închisori”, n-a contat că au guvernat împreună cu comuniștii, cei mai vinovați erau acum legionarii, că au făcut acest „pact”. La Aiud, prin anii '50, am aflat care au fost condițiile acestui „pact”, pentru că Nicolae Petrașcu era la Zarcă în această închisoare. Eu nu am avut ocazia să stau cu el, dar au fost oameni care au fost în aceeași celulă cu el [și au relatat spusele lui]:

– Am fost luat de acasă, nu știam dacă sunt arestat, sau nu, și dus la Ministerul de Interne. Aici Teohari Georgescu cu o echipă de oameni de-ai lor mi-au spus că ei știu de circulara mea și sunt informați că au venit o serie de legionari parașutați din Apus și se ascund prin munți. Noi dorim ca acești oameni să se predea, nu le facem nimic, le dăm buletine de identitate și îi încadrăm în societate dându-le servicii. Altfel, trimitem armata, îi vânam și îi împușcăm. Mai sunt legionari în lagăre sau

chiar liberi, pe care noi putem să-i arestăm și să-i trimitem în URSS, ca pe sași. Sunt foarte mulți în închisori, pe care vrem să-i eliberăm ca să-și vadă de treabă. Trimite tuturor ordine să se liniștească, să se încadreze în societate. Nu vă puteți opune când trupele sovietice sunt în țară și vă spunem noi că nici Apusul, nici americanii n-o să vă ajute căci n-au grija voastră, din contră, sunt forțe oculte, destul de puternice, care vor să vă distrugă. Nu vă luați după propaganda de la „Vocea Americii“ sau „Europa liberă“, sunt simple vorbe. Nu sunt dispuși să mai facă un nou război și nici nu-și vor strica ei relațiile cu URSS din cauza voastră. Mi-am dat seama, mai târziu, că atunci au avut dreptate în această privință.

Noi avem nevoie de liniște, se vor face alegeri, nu vrem ca sovieticii să vadă că există probleme și că sunt oameni care se opun socialismului. Ce era să fac? Să le spun comuniștilor, mergeți și îi împușcați pe cei din munți? Știam că sunt oameni parașutați, cu acordul americanilor. De ce i-au trimis în țară? Mai târziu, mai mulți am ajuns la convingerea, că și dintre americani erau mulți care voiau să ne lichideze, probabil în bună înțelegere cu comuniștii. Să las ca să-i trimită pe legionari, în URSS, sau să nu-i elibereze pe cei din închisori? Puteam să-mi iau asemenea răspundere? Cine și-ar fi luat-o, fiind vorba, de atâtea vieți omenești? Mai ales că nu mi se cerea altceva decât ceea ce, în mare, am spus și eu în circulara mea, adică liniște. Nu mă gândeam la liniștea de care au nevoie comuniștii, pentru alegeri sau pentru consolidarea lor, ci la viețile camarazilor mei. În felul acesta am fost de acord pentru liniște și retragere din viața politică. Le-am spus că voi trimite vorbă la toți ca să intre în legalitate. Desigur că țara avea nevoie de „liniște“ când trupele sovietice erau pe capul nostru. Eram convins că până la urmă comuniștii nu se vor ține de cuvânt și ne vor oprima, dar acum se pune problema de viață și de moarte a foarte multă lume. Și apoi, ca niște naivi, n-am știut că apusenii și americanii ne-au abandonat în mâinile lui Stalin, n-am bănuțit că vor lăsa atâtea lume la discreția și barbaria comuniștilor, zeci de ani, ei susțineau, sus și tare, autodeterminarea popoarelor, alegeri libere, drepturile omului și tot atâtea idei mărețe, dar care nu erau decât simple vorbe. N-am bănuțit că ai noștri din Apus, sunt tot atât de naivi și în necunoștință de cauză, ca și noi de altfel. Nu mi-am închipuit că americanii și englezii pot fi atât de perversi încât să trimită oameni de-ai noștri, parașutați în țară, la moarte sigură, când soarta noastră era deja pecetluită. Ba au fost cazuri când cei parașutați erau așteptați la locul respectiv de securitate. Cine îi informa? E drept că începusem să mă îndoiesc de „venirea americanilor“ dar nu mă așteptam să fim abandonați chiar atâtea ani.

M-au lăsat să plec liber iar eu am dat o serie de ordine ca cei din munți să se predea, că nu li se va întâmpla nimic și se vor încadra în societate, iar lumea să se liniștească și să așteptăm evenimente internaționale mai prielnice. Într-adevăr, mulți s-au predat, au primit buletine și servicii, iar cei din lagăre au fost eliberați. La cei din închisori, la unii li s-au rejudecat procesele și au fost eliberați, dar majoritatea au rămas în continuare închiși și oricât de insistent am fost ca să continue punerea lor în libertate, m-am ales doar cu promisiuni.

Aceasta a fost „marea trădare a legionarilor“ și foarte mulți dintre cei care au colaborat cu comuniștii și au guvernat împreună și ne-au persecutat și ne-au băgat în lagăre, astăzi ne condamnă tot ei, pentru acest „pact“ de moment, căci singurul scop a fost, să scap, atunci, viața atâtor oameni. Numai că „pactul“, după cum era de așteptat, a ținut puțină vreme căci în noaptea de 14–15 mai 1948 au fost efectuate

marile arestări de legionari, aproximativ 17 000 de persoane în primul moment și apoi au continuat arestările, schingiuirile, asasinatele, regimurile de exterminare, închisorile, lagărele și domiciliile obligatorii până în 1964, când au fost eliberați deținuții politici, pușinii care au mai supraviețuit. Nimeni, nici un istoric, nu vorbește astăzi de martirajul Mișcării Legionare de-a lungul a trei dictaturi ucigașe, a lui Carol al II-lea, Antonescu și a comuniștilor. Deși s-a anunțat că nu mai sunt deținuți politici după 1964, în 1968 a început o nouă serie de arestări și procese, în special în rândul celor care s-au manifestat în scris. Din Suceava știu că au fost arestați poetul Teofil Lianu, căruia la percheziție i s-a găsit un jurnal, și poetul Vasile Pânzaru care a frecventat Cenaclul Literar „Nicolae Labiș” și a citit acolo câteva poezii care nu aveau nimic cu regimul, dar fiindcă fusese deținut politic, era un pericol potențial. După spusele lor, la Aiud, prin 1972–1974 existau aproximativ 400–500 de legionari care nu au avut de lucru și au publicat câte ceva. Acum nimeni nu vrea să spună adevărul despre acești români care au fost hăituiți, arestați, schingiuiți, mulți împușcați fără nici o judecată, iar câți au scăpat cu viață, după ce au fost puși în libertate după 1964, mereu anchetați, șantajați și urmăriți până la așa-zisa revoluție din 1989, dar și de aici încolo a continuat marginalizarea, suspectarea, urmărirea și chiar arestarea unora. Și ce este mai dureros, e că Biserica Ortodoxă Română, încă nu-și recunoaște, nici până astăzi, sfinții și martirii din perioada comunistă. Este unul din cele mai triste fapte pe care istoria noastră le va consemna. În timp ce toate țările din jur, inclusiv Rusia, au canonizat pe cei ce și-au dat viața pentru Hristos, la noi se invocă motive politice. Și avem atâția martiri și sfinți, din această neagră perioadă, cum poate, raportat la numărul populației, nu mai are nici un neam.

*

În orașul Brad, jud. Hunedoara, unde au fost refugiați la începutul anului 1944, unchiul Alexandru cu familia, care veniseră cu Liceul „Aron Pumnul” din Cernăuți și care o luase și pe mama cu el, a fost numit profesor la Liceul „Moise Nicoară” din Arad și s-a stabilit cu familia acolo. Mama a plecat la București, unde a ocupat un serviciu, ca menajeră la o familie pe strada Doctor Lister. Am mers și eu în capitală, în vacanță, numai că acolo, unde lucra dânsa, nu mă putea adăposti și pe mine și dormeam la sora ei mai mică Ileana, care era căsătorită în București și avea casă pe o stradă în Parcul Rahova. Unchiul Alexandru, la Arad, a predat până în primăvara lui 1946, când s-a stins din viață din cauza unei gripe asiatice ce a bântuit prin țară la acea vreme, curmând multe vieți. Și mama lui, Ioana (bunica mea), a murit după primul război mondial de gripă spaniolă, lăsând în urmă 6 copii, dintre care Alexandru era cel mai mic, de vreo 6 sau 7 ani. Mulți savanți sunt de părere că și atunci ca și acum a fost vorba de acea teribilă gripă aviară.

La Școala de conductori tehnici, trebuia ca în vacanța mare să facem practică. În anul I era programată practica de atelier mecanic. O cunoștință m-a sfătuit că dacă mă duc la București, să mă angajez la Societatea „Ford-Româna” de pe Floreasca, că au un atelier mecanic de întreținere foarte bun. Am luat trimiterea de la școală, carnetul de practică și m-am prezentat la „Ford-Româna”. Am fost primit fără multe formalități. Prima dată m-am lipit de forjă. Aveau un meșter fierar extraordinar care mi-a atras atenția din prima zi. Confectiona atunci niște cârlige pentru obloanele din spate, la camioane. Le făcea atât de perfect că nu mai era nevoie de nici o prelucrare

ulterioară. Zilele următoare a făcut alte demonstrații care m-au uimit. Cum putea să prelucreze fierul numai din ciocan și să-l aducă la forme perfecte?! L-am rugat pe meșter să mă lase și pe mine pe lângă el să prind și eu câte ceva. Munca meșterului fierar era o adevărată artă. Acum nu știu dacă mai găsești asemenea meșteri. Am învățat multe la forjă – cum se prelucrează fierul, cum trebuie să-l încălzești, diferite feluri de oțeluri cum le poți căli și altele care mi-au folosit în viață.

Peste o săptămână a venit un student de la Politehnică, Virgil Matei, fiul comandorului de marină Toma Matei. Amintesc de aceste nume pentru că în 1950, când eram în închisoare la Aiud și am fost scos în fabrica de pe lângă penitenciar, primul om pe care l-am văzut în curtea fabricii a fost Virgil Matei. A doua zi mi l-a adus și pe tatăl lui care lucra pe la tâmplărie. Erau condamnați amândoi la ani grei de închisoare pentru uneltire împotriva ordinii sociale. Cât am făcut practică la „Ford-Româna“, ne-am împrietenit, am făcut caietele de practică împreună, am fost pe la el pe acasă și i-am cunoscut părinții. În vacanța de Crăciun și de Paști, când veneam la București, ne întâlneam și comentam evenimentele, așteptându-i pe americani.

Desigur că reținusem și adresa colegei mele din clasa a IV-a, de la Brad, Rosemarie. I-am dat un telefon și ne-am întâlnit. Vorbind despre mine părinților ei, aceștia au vrut să mă cunoască. Tatăl ei, militar în retragere, fusese colonel de artilerie și comandantul unui regiment, mama ei era franțuzoaică, o femeie foarte cultivată, catolică, aveau două fete: pe Rosemarie și pe Nina, care era cu doi ani mai mică, urma și ea la Conservator cursuri pentru harpă. Amândouă fetele erau catolice, dacă ar fi avut și un frate acesta probabil ar fi fost ortodox. Amândoi părinții ei m-au simpatizat din primul moment. Eu făcusem până la acea dată aproape trei ani de închisoare, lagăr, fără a mai ține cont de domiciliul obligatoriu, cunoscusem mulți oameni deosebiți, învățasem multe și colonelului îi plăcea să discute cu mine, deși nu totdeauna eram de acord, dar de cele mai multe ori îl convingeam și cădeam pe aceleași idei. Cum fata pregătea liceul în particular, m-am oferit să fac cu ea ceva matematică, fizică, chimie. Atunci, în vara anului 1945, ea avea 15 ani iar eu 20, și era foarte frumoasă, așa că relația noastră era pur platonice. Îmi cânta la pian, mă ducea la câte un concert când avea bilete gratuite repartizate de la Conservator, ne plimbam seara prin Parcul Mica, unde locuia, aceasta e undeva prin Dudești, îi recitam versuri, îi cântam și eu ce mă pricepeam. Eram destul de timid, pentru că în cei aproape trei ani cât am fost închis, din punctul acesta de vedere al relațiilor cu fetele, eram ca la vârsta de 16 ani, ca atunci când am intrat în închisoare și în privința aceasta nu evoluasem deloc.

Toamna, la începerea cursurilor am plecat la Baia Mare, căci, Transilvania fiind eliberată, școala s-a reîntors acasă și s-a transformat în școală de subingineri. La examenul de admitere în școală, se primea acum numai cu 6 clase de liceu. Se călătorea foarte greu, făceam cam două-trei sau chiar patru zile. Aglomerație, întâzieri mari ale trenurilor, în sfârșit ajuns la Baia Mare m-am interesat unde este clădirea școlii. Nu era departe de gară, era o clădire mare, frumoasă. Mi-a plăcut din primul moment. Când am intrat în curtea școlii am întâlnit imediat colegii pe care-i cunoscusem la Gura-Barza, m-am instalat într-un dormitor, a doua zi m-am prezentat la secretariat, m-am înscris la cantină și imediat au început cursurile.

La ora aceea Baia Mare era un oraș unguresc. Rar azeai pe stradă vorbindu-se românește. În timpul ocupației maghiare, românii au fost marginalizați, înlăturați din servicii, persecutați, unii chiar uciși sau obligați să se evacueze în România. Orice școală românească a fost desființată și nu era bine deloc să te audă cineva că vorbești românește. Școala noastră era ca o insulă de români care nu prea era văzută cu ochi buni de unguri. Aveam colegi, oameni mai în vârstă, care au întrerupt școala din cauza armatei și mulți făcuseră și front, atât în Răsărit cât și în Apus. Am simțit nevoia să ne manifestăm și noi ca români. Am luat legătura cu profesori și elevi de la liceul românesc reînființat acum, apoi am cunoscut o serie de ofițeri de la Batalionul 7 Vânători care era încartiruit în oraș. Eu venind de la închisoare iar mama, fiind refugiată, a luat cu ea ce a putut iar eu nu prea aveam cu ce mă îmbrăca așa că mi-a dat sumanul ei ca să-l port în loc de palton. Era un suman foarte frumos. Într-o zi, pe stradă, vin la mine doi ofițeri și mă întreabă de unde sunt. Când le-am spus și le-am dat amănunte, am aflat că unul dintre ofițeri era doctorul batalionului, Șerban Voronca, bucovinean, nepot al preotului Onufrei Mironovici, fost paroh în satul meu natal Stupca. Ne-am împrietenit imediat. Noi, de la școală, căutam un dirijor ca să facem o serbare de 8 noiembrie, ziua regelui, iar doctorul Voronca mi-a recomandat să vorbesc cu majurul muzicii militare de la batalion, Horja. Am nimerit-o foarte bine căci era un muzician de primă mână. Am organizat o serbare cu o piesă de teatru, recitări și coruri cu muzică populară și coruri din opere. Școala noastră avea aproximativ 300 de elevi, așa că dirijorul a avut de unde alege. A reușit să facă un cor bărbătesc destul de bun. Sala de spectacole din centrul orașului a fost neîncăpătoare. În sfârșit vedeau și românii un spectacol ce le mergea la inimă. Seara a fost un bal în care predominau costumele naționale. Eu, la fel, eram îmbrăcat în costum național bucovinean. Până la urmă mi-am luat inima în dinți și am invitat o fată mai arătoasă la dans. După dans m-a luat de braț și m-a dus în mijlocul fetelor de la liceu și astfel am cunoscut deodată aproape toate frumusețile liceului românesc. Dintre toate acele fete m-am împrietenit, până la urmă, cu una care mi s-a părut mai deosebită, Doina. Nu era o frumusețe dar era foarte drăguță și avea în ea ceva blând și bun care m-a atras. Nu era vorba de dragoste, căci o aveam pe Rosemarie la București, dar s-a încheiat o prietenie destul de solidă. Îmi era ca o soră cu care mă sfătuiau și căreia îi spuneam păsurile. Înainte de Crăciun am dat altă serbare cu obiceiuri de sărbători, încât partidul comunist, în care predominau ungurii, a început să se intereseze mai îndeaproape de noi și să ne cenzureze, ba chiar să ne acuze de șovinism, ei care erau cei mai mari șovini. La început mai timid, dar pe măsură ce a trecut timpul au devenit tot mai impertinenți și mai agresivi. Și nu de puține ori, directorul școlii trebuia să aplaneze conflictele. Elevii și profesorii Liceului românesc „Gheorghe Șincai“ au început să se manifeste și ei prin serbări, cerc literar, defilări de zilele naționale. La cercul literar al liceului, m-am dus și eu și am citit mai multe poezii. Cum unii unguri erau foarte răi, într-o seară l-au pândit pe un elev care era mai activ la Cercul literar și la serbări, l-au lovit cu ceva în cap și l-au ucis. Elevul se chema Golgoțiu. Asasinului i s-a intentat un proces dar a scăpat repede.

Mi-am pus serios problema ca să fac și liceul în particular. Doina m-a încurajat foarte mult și mi-a promis că-mi face rost de cărțile de care aveam nevoie, așa că m-am înscris la liceu și, în primăvara anului 1946, am dat sesiunea prima din clasa a V-a. Am cunoscut mulți profesori, și pe directorul liceului, Vasile Doniga,

profesor de limba română, care m-a încurajat și m-a ajutat foarte mult. De loc era de prin Bârlad, dar se aclimatizase locului. A scos chiar o carte cu folclorul maramureșean. La un moment dat îmi propune să ocup postul de laborant, la laboratorul cate-drei de fizico-chimie al liceului. Mi-a prins foarte bine căci aveam cu ce-mi plăti taxele de la fără frecvență și mai aveam un ban de cheltuială. Cu banii de acasă m-aș fi descurcat mai greu. Practica de anul II trebuia să fie de laborator, de chimie, așa că pe vară m-am dus la Malaxa, la București. Aveau un laborator foarte bun, unde am învățat multe. Am avut ocazia într-o zi să-l văd pe Nicolae Malaxa. Era sub o copertină stând de vorbă cu încă doi inși. Am trecut pe lângă ei și i-am salutat. Malaxa era un tip înalt, slab, a ridicat pălăria și mi-a răspuns foarte respectuos, lucru ce m-a impresionat. Eu eram un tinerel oarecare care făceam practică acolo, putea să mă ignore.

Desigur că reluam întâlnirile cu Rosemarie, plimbări, concerte, cinematograful, iar acasă la ea – muzică la pian și multe discuții cu tatăl ei. În rest, o duceam destul de greu. În anul acela mama s-a recăsătorit și s-a mutat din nou în Pasajul Comedia. Lucra la bucătăria unui restaurant vegetarian din pasaj, al unei bătrâne poloneze. Tatăl meu vitreg, Mihai Fârtăiș, reușise să ocupe postul de portar, post pe care-l avusese și tatăl meu. Am avut noroc cu el căci era un om blajin și foarte cumsecade și a ajutat-o pe biata mea mamă să răzbată, ani lungi de jale și disperare, când eu am fost întemnițat.

În toamna anului 1946 am dat sesiunea a doua din clasa a V-a, pe care am luat-o cu bine. Am început anul trei la Subingineri și am făcut o cerere la minister să mi se aprobe ca să dau, la liceu, doi ani într-un an. Apăruse o lege, probabil pentru cei care pierduseră mulți ani cu frontul, ca să dea câte doi ani într-un an, lege de care am profitat și eu. Condiția era să fii mai în vârstă. Vacanțele le petreceam la București la părinți iar în ce privește relația cu Rosemarie, s-a cam răcit. Ea începuse cu: „E bine să fim numai prieteni“... adică simțeam cum îmi scapă. Desigur, ea mai crescuse, era în București la Conservator, probabil că avea alte relații. Eu eram un biet elev la o școlită în celălalt capăt de țară, veneam rar în București, condiții materiale, mai mult decât modeste, băiat de la țară, ei orășeni cu pretenții aristocratice. Un văr al mamei ei, la ora aceea, era guvernatorul Algeriei, în casă se vorbea mai mult franțuzește, deși părinții ei niciodată nu au făcut vreo discriminare, ci din contră țineau foarte mult la mine, totuși asupra fetei au fost și alte „influențe“.

Cu mare jale și strângere de inimă a trebuit să-mi impun să mă gândesc mai puțin la ea. Colegi de-ai mei, mai apropiați, care-mi cunoșteau păsul, mă consolau, mai cu sfaturi, mai cu bancuri așa că până la urmă m-am luat și eu cu lumea, deși, când veneam în vacanțe, mergeam pe la ei pe acasă. Mi-era greu s-o rup definitiv. Părinții ei erau foarte bucuroși să mă vadă. Mă confesam Doinei care și ea mă consolă: „Lasă că ai să-ți găsești altă fată pe care ai s-o iubești. Niciodată nu a pus problema ei, deși cred că ținea la mine foarte mult. La Baia Mare, începusem să învăț serios căci aveam în față examenele a trei ani de școală, clasa a VI-a și a VII-a de liceu și anul III la Școala de subingineri și nu era deloc ușor. Îi îndemnasem pe mai mulți colegi care intraseră la Școala de conductori de la Gura-Barza, cu patru clase, să facem liceul la fără frecvență dar n-au vrut nici unul să vină în primul moment, motivau că nu pot merge ei, oameni mari, cu băieți de 15 ani din clasa a V-a, dar în toamna lui 1947, când au văzut cât de repede am progresat, că am luat doi ani într-un

an și eram acum în clasa a VIII-a, vreo cinci sau șase au venit și s-au înscris la liceu. Anul acela mi-a fost foarte greu, noroc că liceul nu era departe de școala noastră. În februarie am dat sesiunea prima din clasa a VI-a, care a coincis cu prima sesiune, și lucrări la Școala de subingineri. Profesorii erau înțelegători și-mi admiteau să lipsesc să dau examen la liceu, apoi veneam fuga să prind examenul de la școală sau când era mai serios la școală să mă rog de câte un profesor de la liceu, să mă păsuiască pentru altă oră. În primăvara lui 1947 a fost o adevărată nebunie. Sesiunea a doua din clasa a VI-a a coincis cu sesiunea a doua de la Subingineri, iar prima sesiune din clasa a VII-a a coincis cu examenele de fine de an și lucrările la școală. Alergam de la o școală la alta, mai cu rugămintele, mai cu reproșurile unor profesori, am reușit cu bine. Mi-au rămas de la Subingineri două examene pe care le-am amânat pe toamnă și sesiunea a doua din clasa a VII-a pe care le-am luat cu bine și am absolvit atât clasa a VII-a la liceu cât și anul III la Subingineri. Doina era foarte bucurată, mai ales că mă ajutase foarte mult.

Cunoscusem, la balul ce l-am dat după prima serbare, o fată foarte bine și frumoasă, din clasa a VIII-a, Doina Bretan. Era fiica notarului public din Baia Mare și pe atunci mare național-țărănist. Am avut mai multe discuții cu domnișoara Bretan, i-am cam spus ce e cu mine, iar ea m-a chemat la ea acasă și am făcut cunoștință cu părinții ei, chiar de câteva ori m-au invitat la masă. Cu tatăl ei am avut multe discuții pe teme politice. Eu eram cam pesimist văzând cum partidul comunist se dezvoltă extrem de repede iar partidele istorice pierdeau teren. Și el vedea salvarea în americani, eu pe zi ce trecea deveneam mai sceptic. Nu mai credeam într-o intervenție iminentă, dar nici nu mă așteptam să fim abandonați și dați cu lumânare și colac tătucului Stalin pentru atâția ani. Mai târziu, forțat și amenințat, s-a dezis de Partidul Țărănesc și și-a făcut un fel de autocritică, dar toate acestea le-a făcut ca să-și salveze viața. În vara lui 1947, mulți frunțași țărăniști au fost arestați și închiși la Gherla. Unora li s-au făcut procese. Bretan a scăpat dar mă ocolea, mă saluta de la distanță, probabil îi era rușine să mai discute cu mine sau poate chiar îi era teamă să nu-l vadă cineva.

În timpul acelei primăveri din 1947, când eram așa de ocupat, destinul, întâmplarea, nu cruță inima unui tânăr. De la geamul clasei noastre de la Școala de subingineri, vedeam mereu o fată înaltă, frumoasă, foarte serioasă care nu locuia departe de noi. O văzusem și la liceu, la secția maghiară, și foarte des la biserica catolică din centrul orașului. La noi la școală erau și câțiva elevi unguri. Într-o zi, când vreo trei elevi unguri stăteau de vorbă în clasa noastră, eu învățam ceva la geam, ca să mă detașez de gălăgia din clasă, văd fata care se îndreptă spre casă și îi întreb:

– Cine-i fata aceea? Ei vin la geam s-o vadă iar unul îmi zice:

– Aia-i o fată grozavă, dintr-o familie foarte bună, foarte deșteaptă, premiata de onoare a liceului, degeaba te uiți că n-ai s-ajungi niciodată la ea.

– Nu se știe, n-o fi chiar atât de inaccesibilă.

– N-ai nici o șansă.

Discuția aceasta m-a ambiționat cumva și mi-a atras atenția mai mult asupra respectivei. Baia Mare nu-i un oraș prea mare și cum ea avea casa aproape de școala noastră, iar eu aveam mereu treabă pe la liceu, o întâlneam aproape în fiecare zi. Am început s-o privesc mai insistent și încet, încet privirile ei au început să cedeze. Este minunată și interesantă încrucișarea aceasta de priviri dintre doi tineri. După câțva

timp se uita și ea la mine și parcă o amuza jocul respectiv. Eu eram foarte ocupat cu învățatul materiilor de la cele două școli. Trebuia în clasa a VI-a să am media anuală peste 7 ca să pot urma clasa a VII-a, și apoi, cursurile și practica de la Subingineri îmi luau mult timp. Îmi spuneam mereu că nu trebuie să mă complic și cu alte lucruri, dar fata începuse să-mi placă și inima îmi tot dădea ghes să mă întâlnesc cu ea, ba chiar, în unele zile, coboram în stradă când știam că trebuie să iasă de la școală. Cunoștință cu ea n-avea cine să-mi facă, așa că trebuia să rezolv singur problema. Într-o zi cinstisem vreo două pahare de palincă cu niște colegi. La Baia Mare era o palincă grozavă. Nu prea eram amator căci nu mă ajuta deloc la învățat, dar împrejurarea, prietenii te pun în situația când accepți un pahar, două. Nu bine ies din cârciumioara din centru și văd fata respectivă la vreo câțiva pași înaintea mea. Cu privitul rezolvasem cumva. Acum era cazul să acționez mai departe și, tam-nisam, o abordez:

- Domnișoară, doresc să vorbesc ceva cu dumneavoastră.
- Nem tudom romano! (nu știu dacă am scris corect) mi-o retează scurt.
- Cred că înțelegeți limba franceză, putem vorbi franțuzește, îi răspund eu bâzându-mă pe experiența mea de la București.
- Nu, vorbiți românește, spune ea într-o românească corectă.
- Mulțumesc că acceptați să vorbiți cu mine. Ce am vorbit, mai departe nu mai știu, cred că inima îmi bătea cu putere și cred că m-am bălbâit destul, dar am condus-o până acasă și i-am cerut voie ca s-o mai văd și să mai vorbim, iar ea a fost de acord. Și așa a început o poveste de dragoste „cum nu s-a mai văzut“. Ea era o fată deșteaptă, citise mult iar acum se pregătea să termine clasa a VIII-a și să dea bacalaureatul pentru aceasta, discutam foarte multă literatură română. I-am spus foarte multe poezii ce le știam pe dinafară printre care și *Luceafărul* lui Eminescu. Desigur că ea nu se aștepta de la un elev de la școala de minieri să știe atâtea lucruri. Ulterior am aflat că foarte mulți colegi de-ai ei, cunoștințe, preoți, unde ea, la biserică, era bine văzută, chiar părinții o certau, cum poate să vorbească cu un elev de la școala de minieri care nu avea decât 4 clase de liceu la bază. Ce anume poate discuta cu mine? Ea le replica: „Toți la un loc, nu știți ce știe băiatul acesta, literatură, artă, muzică și multe altele din toate domeniile. Îmi foloseau acum concertele la care m-a dus Rosemarie și muzica ce mi-a cântat-o la pian, precum și faptul că vizitam frecvent, când mergeam la București în vacanțe, galeriile de artă, teatre, filme și tot ce se putea vedea. Deseori îi fluieram fie câte o arie din vreo operă, fie câte un fragment din concertele lui Beethoven sau alți compozitori celebri. Aveam memorie bună și am prins repede bucăți din muzica clasică. În privința aceasta Rosemarie a fost grozavă. Iar în ceea ce privește politica nu mă întrecea nimeni. Stătusem în închisoare, cu atâția oameni deosebiți și nu aveam altceva de făcut decât să trag cu urechea și să bag la cap și nici în privința culturii generale nu stăteam prea rău. Ea avea un vecin, prieten, Otto, care făcea politehnica în Ungaria, la Sopron. Părinții lor erau înțeleși oarecum să-i vadă împreună și chiar căsătoriți. Așa că eu eram privit ca un intrus care le încurcă socotelile.

Vara aceea, a anului 1947, am făcut practică la Phönix, Baia Mare, la mai multe secții: acid sulfuric, acid clorhidric, plumb etc., așa că aproape toată vara, cu toate că aveam mult de învățat, ne dădeam totuși întâlnire la ora 7 seara când ne îngăduiam o pauză. O botezasem Nina, având în vedere că tatăl ei era polonez. Ea

avea un nume ungiuresc care mie nu-mi plăcea și a fost de acord. Între timp, ea terminase clasa a VIII-a și luase bacalaureatul cu excepțional. S-a întâmplat ca unele subiecte ce le-a discutat cu mine să-i cadă la teză și a scris foarte bine: „Tu ai dictat iar eu am scris și am luat 10“. Mergeam cu ea des la biserica catolică din centru și deseori ne plimbam în cimitir, așa îi plăcea ei, căci acolo era liniște și oameni aproape deloc. Prima dată am sărutat-o în cimitir. Ea a început să plângă și la întrebările mele mi-a răspuns că a fost bolnavă de plămâni și s-ar putea ca procesul să revină și se teme că are să mă piardă. Am fost foarte surprins, că până atunci nu s-a exprimat în nici un fel asupra relațiilor noastre, ori aceste cuvinte exprimau niște sentimente profunde. Am căutat s-o liniștesc, să-i spun că acum au apărut medicamente noi și dacă i se va întâmpla ceva, problema se rezolvă. M-a pus și pe mine într-o mare dificultate, căci până atunci nu mă gândisem prea serios la niște sentimente care să mă implice total, ori acum lucrurile s-au cam complicat. Oricum, nu băteam în retragere, fata îmi plăcea foarte mult, era frumoasă, inteligentă, foarte sensibilă, dar nu o credeam chiar atât de implicată în povestea aceasta. Mama ei era nemțoaică, fiica unui baron de Viena, dar prezenta o paralizie pe jumătate de corp. Mâna dreaptă n-o putea folosi iar cu piciorul drept mergea foarte greu. Tatăl ei, un bărbat înalt și foarte bine, fusese un diplomat polonez la Budapesta înainte de primul război mondial. Cum s-au întâlnit, cum de s-au căsătorit, fata nu știa prea multe dar credea că s-a căsătorit cu mamă-sa mai mult din milă. După primul război mondial, moșia baronului a fost expropriată, au rămas numai cu o vie și tinerii s-au retras la acea vie. Tot acolo a fost concepută și fata. S-a născut pe la sfârșitul lui iulie 1928. Tatăl ei era un catolic care căzuse în bigotism. Nina spunea: dintr-un tată sfânt și o mamă paralytică nu poate să iasă decât o fată nebună. Acum tatăl ei era funcționar la Phönix – Baia Mare, iar via le-a fost confiscată de comuniști. Locuiau într-o casă a întreprinderii. Mama ei nu putea face nici un serviciu. Când fata a ajuns la vârsta școlară a înscris-o la liceul românesc unde a făcut clasa I-a, numai că cedându-se Transilvania, liceul românesc s-a desființat, iar ea a urmat liceul maghiar, de altfel ca și mulți români. În casă se vorbea ungiurește. La acea oră în Baia-Mare, și în general în nordul Transilvaniei, aproape toți locuitorii care nu erau români se maghiarizaseră. Chiar și o parte din români și-au pierdut identitatea pentru că acțiunea de deznaționalizare a statului maghiar a fost teribilă.

A venit toamna lui 1947, eu m-am înscris în anul IV la Subingineri și în clasa a VIII-a la liceu, la cursul fără frecvență. Nina a plecat la Cluj și s-a înscris la filologie la secția maghiară. Atunci mi-a trecut prin cap că s-ar putea s-o pierd. Clujul, oraș mare, ea studentă, colegi, alt anturaj, mă temeam c-o să se repete ceea ce s-a întâmplat cu Rosemarie. În vacanța de Crăciun, Nina a venit cu câteva zile mai repede la Baia Mare, ninsese foarte frumos, ne-am plimbat, a venit și o prietenă de a ei, Angela, și ne-am dat cu sania, părea totul perfect. Apoi eu am plecat în vacanță, la București, la mama. Nu am răbdat și m-am dus acasă la Rosemarie, ca să-i văd părinții iar ei, i-am arătat fotografia Ninei, era fotografia de pe tabloul de absolvire de la liceu: „Da, dragă, i-am spus, rămânem prieteni așa cum ai dorit tu. Eu mi-am găsit acum o fată pe care o iubesc. După cum vezi este destul de frumoasă și mai e și foarte deșteaptă. E studentă la Cluj, sper să nu-mi facă figura care mi-ai făcut-o tu“. Mi s-a părut mie sau chiar așa o fi fost, dar am avut impresia că nu prea i-a con-

venit. De altfel, nici eu nu eram în toate apele, era totuși prima mea dragoste și probabil că sunt niște cărbuni care nu se sting niciodată.

Conflictul dintre Nina și tatăl ei, din cauza mea, s-a adâncit foarte mult. El nu concepea ca fiica lui să iubească un elev de la școala de minieri și mai ales un ortodox, de altfel toată societatea ei, în care se mișca, era împotriva acestei legături. Ungurii țineau foarte mult la blazon ori eu eram de condiție foarte modestă. Nu bănuiam ce se întâmplă căci ea nu-mi spunea, am aflat totul prea târziu. Dacă știam mai din timp poate aș fi făcut ca relația noastră să fie mai discretă, nu m-aș fi afișat cu ea pe stradă, la plimbare, prin parc, prin cimitir sau când mergeam pe câmpia dinspre Someș să vedem apusurile de soare. Îi cântam „Frumoasa mea cu ochii verzi“, căci avea ochi verzi, și multe melodii mai vechi sau mai noi. În cazurile acestea, natura cu frumusețile ei joacă un rol foarte important.

A venit apoi primăvara și când am plecat în vacanță am vizitat-o la Cluj, la universitate, apoi am plecat la București.

Când am venit la Baia Mare din vacanța de Paști, de la București, am trecut prin Cluj. Nina venise la facultate și stătea la un spital, la niște călugărițe catolice, un fel de ordin franciscan, îmbrăcate în gri „soeur gris“ și îmi spune că se va înscrie în acest ordin, cu alte cuvinte merge la călugărie. Pentru mine a fost ca o lovitură de măciucă. I-am spus că nu am nimic împotriva dacă are această chemare, dar eu sunt convins că nu va rezista acolo și să nu se aleagă cu niște traume sufletești care se vor vindeca foarte greu și mai ales să nu facă vreo prostie. Sentimentele acestea, de la o dragoste profundă, la o renunțare de la viața normală, nu duc la nimic bun, creează niște stări sufletești care pot cauza grave dezechilibre. Mă cuprinsese o presimțire sumbră, o senzație de durere în suflet și o deznădejde că nu știam ce să fac. Nu înțelegeam de ce tocmai eu să am asemenea ghinioane în dragoste. De Rosemarie m-am despărțit, asta se călugărește, ce Dumnezeu se întâmplă cu mine? Am plecat cu ea la plimbare prin Cluj, un fel de plimbare de despărțire, nu încercam să pledez în nici un fel, îmi dădeam seama că este inutil. Ne-am fotografiat pe stradă, este singura fotografie care s-a păstrat. Tatăl ei era fericit că ea luase această hotărâre, cred că el a determinat-o să facă acest pas în obsesia lui de a nu-și vedea fata vorbind sau poate căsătorindu-se cu un ortodox. Se lăsa seara și noi eram undeva pe câmp la marginea Clujului. Nu știam ce să fac. Încercam momente de disperare. Atunci m-am rugat ca Domnul Dumnezeu să-mi lumineze calea și încet parcă m-am liniștit. Vrea să se ducă, treaba ei, mă doare, o să-mi treacă. Am mai pățit-o o dată. De acolo din câmp, ea îmi spune: „Să ne despărțim aici. Voi merge singură în oraș“. Am sărutat-o și a plecat. M-a luat așa o durere în suflet că m-am lăsat jos pe cărare, m-am întins pe spate și priveam cerul pe care începuseră să apară stelele. Ea s-a mai întors să mă mai vadă și când a văzut că am dispărut, a venit fuga să vadă ce mi s-a întâmplat. M-a găsit întins pe spate, acolo la marginea drumului, s-a aplecat asupra mea, cred că a luat-o disperarea că nu știa ce mi s-a întâmplat, m-a lovit ușor cu palma peste față, eu m-am sculat și am spus că nu am nimic. Apoi am mai stat în parcul orașului, am sărutat-o la disperare și până la urmă am condus-o acasă. Eram cu totul întors pe dos.

Tot trecând prin Cluj de mai multe ori, căci acolo schimbam trenul pentru Baia Mare, m-am întâlnit cu o serie de camarazi cu care am stat în închisoare, la Aiud sau la Alba-Iulia, pe timpul lui Antonescu. În anii 1946–1947 a fost o secetă

mare în țară, mai ales în Moldova iar în închisori era o foamete cumplită, se murea de inaniție. M-am întâlnit și cu Ion Gavrilă din Făgăraș, acum student la agronomie, cu care stătusem în închisoare la Alba-Iulia în 1943–1944 și mi-a spus, dacă pot, să adun ceva bani și alimente ca să trimitem la Aiud, unde era jale. La Școala de conductorii de la Gura-Barza, în 1940, a fost o organizație puternică a Frăției de Cruce. Am reactivat această organizație și am înființat și la Liceul „Gheorghe Șincai” încă o unitate de câțiva elevi, mai ales că aici am întâlnit, la fără frecvență, un elev mai în vârstă care mai făcuse închisoare, Dipșe Gheorghe. Acum am auzit că s-a făcut preot. Activitatea noastră a fost minoră, se baza pe îndreptarul FDC al lui Gh. Istrate, unde era vorba în primul rând de formarea caracterului, credința în Dumnezeu, dragostea de țară, unitatea românilor, acumularea de cultură și formarea noastră ca buni profesioniști ca să fim folositori patriei. Am adunat ceva bani și alimente pe care le-am trimis prin Cluj, la Aiud. Era greu, căci și eu cam făceam foamea la cantina școlii și era și un mare risc, dar tinerețea își asumă niște pericole [riscuri] pe care este dispusă să le înfrunte. Mai ales că atunci era marea speranță că vin americanii, pe când noi eram abandonafi pe multă vreme lui Stalin, iar comuniștii o știau pe a lor și nu respectau nimic din toate câte se fluturau. Cea mai crâncenă operă distructivă a bolșevicilor a fost înlăturarea și uciderea valorilor acestui neam ca astăzi să ne lase cea mai grea moștenire, două generații de oameni promovați în societate pe criterii de obediență și lichelism, iar acum cam aceștia formează aparatul de stat sau copiii lor care le-au moștenit năravurile. Au pus în fruntea instituțiilor oameni nepregătiți, la școli erau comisii speciale care promovau pe toți analfabeții, oameni, în general, fără caracter. Și astfel avem parte de cele mai mari tâlhării, țara jefuită, lumea dezorientată și sărăcită. Am rămas în coada națiunilor, cu economia țării distrusă, săracii lumii care fug în lumea largă ca să câștige un ban și să-și facă un rost în viață. (...)

ALEXANDRU

Dacă a fost vreodată vreun om pe care să-l asemăn cu Făt-Frumos din poveștile copilăriei mele, acela a fost domnul Alexandru. L-am cunoscut în duba ce ne ducea de la Ploiești la Aiud. Fusese judecat și condamnat de Tribunalul Militar Iași, a fost transferat la Jilava, apoi la Siguranța din București pentru un plus de anchetă. După niște bătăi și chinuri groaznice pe care le-a suportat cu stoicism, acum era trimis la Aiud ca să-și execute pedeapsa, douăzeci și cinci de ani muncă silnică pentru activitate împotriva siguranței statului. În timpul așa-zisei rebeliuni, în fapt lovitura de stat militară dată de Antonescu, mărșăluise pe străzile Ieșilor cântând cântece legionare. Această „crimă” a fost de ajuns ca să fie condamnat împreună cu alți studenți și elevi la foarte mulți ani de închisoare. Atâta ură împotriva tineretului acestei țări, este greu de explicat, mai ales că acești tineri făceau parte din premianții școlilor și facultăților. Întâmplarea a făcut să se așeze pe bancă lângă mine și am început să vorbim și apoi să ne povestim întâmplările din viață. Cel mai frumos îmi

vorbea despre logodnica lui, Ruxanda, la care se gândea aproape tot timpul și era singurul lucru care-l făcea să sufere.

– Dacă nu m-aș fi îndrăgostit de ea, dacă ea nu m-ar fi cunoscut, pentru mine închisoarea ar fi fost un fleac. Nu m-ar fi deranjat deloc.

Acestea se întâmplau în luna ianuarie 1943. Eu nu aveam decât 17 ani și făcusem aproape un an de închisoare. Fusesem arestat de la Liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava cu grupul de elevi care făceam parte din Frăția de Cruce, judecat și condamnat de Curtea Marțială din Cernăuți la trei ani de închisoare corecțională pentru activitate împotriva ordinii sociale, deși activitatea noastră nu avea nimic de a face cu ordinea socială. În fapt ne ocupam de carte și de educația noastră în ceea ce privește formarea caracterului, credința în Dumnezeu și valorile străbune. Aici în dubă eram aproape tot grupul de elevi de la Suceava, în frunte cu Vasile Turtureanu, șeful grupului, elev în clasa a VIII-a, care primise douăzeci și cinci de ani muncă silnică și pe care, spre nefericirea lui, aproape că i-a executat. A intrat în închisoare la nouăsprezece ani și a venit acasă la patruzeci și unu. Numai într-un secol barbar și într-un regim politic inuman se mai poate întâmpla așa ceva. La închisoarea din Cernăuți au rămas câțiva elevi bolnavi sau cu alte probleme.

Domnul Alexandru era student, era mai mare ca mine și îl priveam cu multă admirație și respect. El avea executați doi ani. În gara Aiud am sosit către seară. Am coborât din dubă, am fost încolonați, înconjurați de soldați înarmați, gardieni și câini ca cei mai periculoși criminali și am pornit prin zăpada destul de mare, prin care abia ne târam slăbiți și flămânzi. Un cer sumbru și amenințător alunga nouri negri, ca niște prevestiri de moarte.

Și așa am ajuns în fața închisorii din Aiud, mormântul tinereții noastre.

O poartă mare de fier a sunat sinistru în întunericul ce se lăsa tot mai des și am fost înghițiți ca într-o gură de iad. Am avut senzația că aici îmi voi găsi sfârșitul. Deși afară era frig, în momentul când s-a deschis ușa celularului și am intrat înăuntru, un aer rece ca un val de gheață ne-a izbit în față. O clădire sinistră cu trei etaje. În fața celulelor, la fiecare etaj, un culoar îngust mărginit de o balustradă. La etajul I și la etajul III, câte o plasă de sârmă una balustradele. Și celule, celule, sute de celule. În primul moment mi s-au părut mii de celule.

Am fost încolonați în două rânduri, ni s-a spus să punem bagajele jos și a început percheziția. Domnul Alexandru era lângă mine și mi-a spus că după toate acele uși zăvorâte sunt niște oameni excepționali.

Domnul Alexandru a fost dus la etajul III, fiindcă avea condamnare mare, eu cu încă un elev din Galați, Constandache Eugen, ce făcea liceul la Suceava, am fost băgați într-o celulă de la parter. Am intrat ca într-o ghețarie. Un pat cu bare de fier, fără nici un fel de saltea sau pături, o tinetă pentru necesități, un borcan de sticlă probabil pentru apă, acesta era tot inventarul încăperii. Nu știam ce să facem, cum să ne culcăm?! Jos nu era posibil, fiindcă era prea frig, pe pat nu știam ce să punem căci barele de fier fiind cam la 15–20 cm una de alta nu aveai cum să dormi pe ele. Până la urmă am luat toată bruma de bagaj ce o aveam, rufele de schimb, prosop, o traistă în care țineam lucrurile și le-am pus pe drevele patului, ne-am așezat cum am putut și ne-am învelit cu sumanul meu și cu paltonul lui.

A doua zi, la deșteptare, am aflat că avem program de trei ori pe zi câte o jumătate de oră ușa deschisă, când se lua masa, se duceau tinetele, se lua apă și

atunci puteai să te vezi cu cei de la celulele vecine și chiar să circuli și la celelalte etaje. M-am întâlnit cu domnul Alexandru. Stătea singur într-o celulă de la etajul III, în partea stângă cum intri în celular, spre răsărit. Avea un peisaj frumos. Vedea gara cu trenurile ce [care] circulau, în partea dreaptă niște plopi și câteva case, mai încolo câmpie, lunca Mureșului, dealuri iar după zidul închisorii oameni, orașul. Ce aproape era lumea liberă de noi și toțiși ce departe!

În câteva zile domnul Alexandru, așa am avut impresia, că-i cunoștea pe toți locatarii celularului.

– Am să-ți fac și ție cunoștință cu o serie întreagă de tineri deosebiți și într-adevăr oamenii pe care i-am cunoscut atunci m-au impresionat peste măsură și mi-au rămas pentru totdeauna lipiți de suflet pentru profilul lor intelectual, dar mai ales cel moral. Nu am înțeles niciodată cum se poate ca o țară, să oprime și să-și suprime pe cei mai buni fii ai ei, numai că o forță antiromânească, vrăjmașă, ocultă care vrea să distrugă și să subjuge acest neam, acționează din umbră și are posibilități nebănuite, căci își realizează scopul cu oameni, conducători care se pretind și mari patrioți. Și cum poți distruge mai ușor un popor decât ucigându-i valorile, elitele.

Așa l-am cunoscut pe Valeriu Gafencu, un tânăr cu chip angelic, foarte inteligent și citit. O personalitate puternică și echilibrată care iradia dragoste, încredere și pace. Simțeau în preajma lui o căldură sufletească și o bunătate ce-ți umplea sufletul. Pe o măsură lângă pat se puteau vedea *Biblia*, *Filocalia*, *Urmare lui Hristos* și alte câteva cărți din marea cultură universală. Găsea întotdeauna răspuns la orice problemă sau durere ce te frământa, prin prisma moralei creștine, prin prisma dragostei lui Hristos. Apoi am cunoscut un cerc de tineri excepționali ca trăire spirituală și comportament moral, nemaîntâlnit până atunci. Eram cel mai tânăr dintre ei și toți m-au primit cu prietenie și dragoste. Cel mai apropiat am fost de Valeriu Gafencu, de Nicu Mazăre și de Ion Ianulide, dar și cu ceilalți eram în relații foarte bune, Iulică Bălan, Virgil Maxim, Marin Naidim, Costică Pascu, Zărie Maineaș, Nicolae Trifoi, Jan Agapie și mulți alții. Mai era un grup de elevi aviatori printre care Petru Matei, Tăriceanu, Popazu, Drăgoi și alții, de care eram foarte apropiat căci povesteau multe de la Școala de aviație și mă făceau curios. Nu aveam ocazia să stăm mult împreună decât în pauza când se deschideau ușile pentru masă, dar era suficient să le simți sufletul cald și curat. Ce m-a impresionat deosebit la acești tineri era credința în Dumnezeu și dragostea de țară. Nu știu dacă vreodată acest popor românesc va mai avea o asemenea generație de elită, asemenea Feți-Frumoși care să fie dispuși să sacrifice totul pentru credință și neam, așa cum au fost acești tineri formați de către Mișcarea Legionară. A știut Corneliu Codreanu să răscolească în resursele fondului sufletesc al neamului românesc și să scoată la lumină comori neprețuite.

Dintre oamenii mai în vârstă, m-am apropiat de domnul Trifan Traian, ing. Grigore Merceanu, domnul Marian, un inginer din Ploiești, Cristea Marinescu, Mișu Bălănescu, părintele Grebenea Nicolae, părintele Negruțiu, părintele Florea, care a reușit să facă un cor care dădea răspunsurile la bisericuța ortodoxă din curtea închisorii și alții.

Domnul Alexandru se simțea bine, mai ales că a întâlnit mulți cunoscuți și apoi a avut ocazia să cunoască oamenii de care auzise, pe care-i admira și îi respec-

ta și de care era legat sufletește prin dragoste și idealuri. Cel mai mult îl chinuia gândul la logodnica sa. Într-o zi când m-am dus să-l caut mi-a arătat peste zidul închisorii o casă.

– Vezi casa aceea? Acolo am văzut o fată care seamănă cumva cu Ruxanda mea. Are codițe, nu chiar așa de blonde ca ale ei, dar le poartă cam la fel. Aseară a condus-o un tânăr până la poartă și bănuiesc că la despărțire s-au sărutat. Nu se vedea bine căci erau în umbra porții. Așa se întâmplă și cu mine acum aproape doi ani când îmi conduceam acasă iubita. Câte vise nu ne-am făcut, câte vorbe frumoase nu ne-am spus! Probabil că și tinerii aceștia fac la fel, ce păcat că nu îi aud!

Domnul Alexandru citea mult și avea grijă să-mi caute și mie cărți bune. Exista o bibliotecă în celular cu cărți trimise de cei de acasă. Eu, din cauza hranei proaste și a regimului de temniță, am slăbit mult și doctorul Uță, un mare sufletist, mi-a interzis să citesc mai mult de 10–20 de pagini pe zi. Am fost apoi mutat de la parter la etajul I, tot spre răsărit, în partea dreaptă, dar nu vedeam gara și câmpul din cauza clădirii secției din față. De abia de la etajele II și III se lărgea orizontul. Stăteam în celulă cu încă doi elevi din Suceava, Gheorghe Rodinciuc din Pătrăuți și Mihai Popinceanu din Mihoveni, amândoi fuseseră elevi în clasa a VII-a, la liceul din Suceava. Aici, de bine de rău, aveam niște paturi de scânduri și câte o rogojină și nu mai era așa de frig. Șeful nostru de grup, Vasile Turtureanu, din Pătrăuți, având condamnare douăzeci și cinci de ani muncă silnică, era și el la etajul III. Ceilalți elevi din Suceava, vreo douăzeci la număr erau răspândiți prin tot celularul.

Într-o zi, domnul Alexandru îmi spune:

– Știi că tânărul pe care-l vedeam seara, acum vine și ziua și intră în casă iar fata pare fericită. Se pare că este ceva serios. Așa mergeam și eu acasă la iubita mea și discutam cu părinții ei. Le plăcea de mine și poate că eram în mintea lor un viitor ginere, dar tatăl ei mereu îmi atrăgea atenția. „Dacă te gândești la un cămin ce dorești să ți-l realizezi, atunci trebuie să renunți la unele din ideile tale. Membrii Mișcării Legionare au fost oameni care mereu au avut mult de suferit și de cele mai multe ori au fost sacrificați. Eu nu spun că nu aveți dreptate, dar lumea este prea ticăloasă și nu vă suportă, vă înlătură și vă ucide, le încurcați socotelile și mai ales hojiile. Îi supără verticalitatea, caracterul, oamenii cinștiți, intransigența. Dacă nu puteți fi cumpărați, pentru ei, înseamnă că nu aveți nici o valoare și trebuieți înlăturați, adică suprimați. Așa că dacă vrei cumva să te căsătorești cu fiica mea, atunci trebuie să alegi una din cele două iubiri ale tale, ori Ruxanda, ori Legiunea, căci așa alegând Legiunea o vei sacrifica pe Ruxanda. Ca părinte ce-i sunt nu aș vrea s-o văd suferind. Eu te apreciez și te iubesc ca pe copilul meu, dar aștept să-ți termini studiile, căci posibilitățile noastre sunt modeste iar dacă vrei să-ți faci o familie trebuie să ai și cu ce o întreține.“ Viitorul candidat la însurătoare era de abia în anul I la Drept și reușise să obțină un post modest la Arhiva primăriei din Iași, dar banii ce-i câștiga de abia îi ajungeau pentru strictele cheltuieli.

Era prin iulie 1943 când Rodinciuc, colegul meu de celulă, primește o scrisoare în care sora lui îl anunță că fata de care era îndrăgostit și pe care o iubea foarte mult, a murit. A fost mare jale, căci respectiva era rudă apropiată cu mine, se numea Ileana Moroșan și era vară dreaptă cu tatăl meu, numai că vârsta dintre mine și ea era de vreo doi ani și copilărisem împreună. Era o fată înaltă și destul de voinică. A

secerat-o tuberculoza. Pe atunci această boală era necruțătoare. Și domnul Alexandru a fost foarte afectat de durerea noastră.

Într-o zi domnul Alexandru îmi spune:

– Cred că tinerii s-au logodit. Am văzut că au venit mai mulți bărbați și femei îmbrăcați în haine de sărbătoare și a venit și un preot. Au stat câteva ore în casă apoi au plecat toți. Cred că s-au dus undeva la vreun local ca să petreacă. Eu nu am avut curajul să le spun părinților Ruxandei că vreau să mă logodesc oficial, dar ne-am dus într-o zi la o biserică, am îngenunchiat în fața altarului și am spus: „Doamne, binecuvântează-ne și ne logodește ca să fim uniți pentru toată viața. Ne vom căsători imediat ce voi termina studiile. Dragostea noastră ne leagă pe vecie“. Mâinile noastre s-au strâns puternic și am trăit amândoi o clipă de fericire sublimă.

Cât de frumos și cu cât suflet vorbea domnul Alexandru de logodnica lui și deși trecuseră mai bine de doi ani, pentru că acum eram de vreo șase luni în Aiud, parcă totul s-ar fi întâmplat ieri. Și peste mulți, mulți ani, sufletul lui era tot lângă acel altar, lângă acea dragoste de care nu a mai avut parte. Pentru dragostea lui, pentru chipul Ruxandei, timpul se oprișe, acele imagini erau permanente și neschimbate.

Într-o dimineață, mă caută și îmi spune:

– Astă-noapte a fost nunta tinerilor din vecini. I-am surprins când veneau de la biserică. Ea, îmbrăcată în rochie de mireasă cu voal, el într-un costum negru. Lume, muzică, nuntași mai liniștiți sau mai gălăgioși au intrat în casă. Mai târziu au ieșit cu toții în curte, cu tot cu muzică și au dansat și au chiuit până spre dimineață. Mireasa și mirele umblau sprinteni printre nuntași când în casă, când afară, dansau, se sărutau, râdeau, eu îi priveam de la geamul închisorii și parcă trăiam nunta mea. Oare Ruxanda ce face? Sigur mă așteaptă și se gândește și ea la mine. Peste câteva zile, Alexandru îmi spune că tânărul s-a mutat în casa fetei. Îi vede dimineața cum pleacă probabil la serviciu și nu departe de casă se despart. El o ia peste podul din față, iar ea pe sub zidul închisorii spre oraș. Poate și eu... și Alexandru visa mai departe cam cum ar fi putut să fie cu el și cu Ruxanda lui, iar ochii mei se umpleau deseori de lacrimi și luam altă vorbă.

Pe la începutul lui septembrie 1943 o parte din elevi am fost transferați la Penitenciarul din Alba-Iulia, probabil să ne scoată de sub influența celor mari. Ne-au scos seara din celule și ne-au dus în curtea Zărcii unde era un fel de sală de festivități. Ne-au legat câte doi de un lanț. Eu am căzut cu Roșca Gheorghe din Drăgoiești, elev în clasa a V-a la liceul din Suceava, iar a doua zi dimineața ne-au urcat în două camioane și așa am ajuns la destinație. Aici ne-a luat în primire maiorul Muscă. Nu știu ce informații a avut despre noi, căci era foarte supărat și ne-a ocărât în tot felul deși nu cred că mai existau copii mai cuminți ca noi. Cu timpul s-a lămurit și s-a purtat ca un adevărat părinte, iar când în februarie 1944 s-a dat un decret de eliberare pentru legionari, eliberarea depindea de calificativul închisorii. Colonelul Muscă, între timp, fusese avansat, ne-a dat la toți calificative bune și ne-am eliberat cu toții în afară de câteva cazuri reținute de Ministerul de Interne. Nu același lucru s-a întâmplat la celelalte închisori, și mai ales la Aiud, unde maiorul Munteanu și colonelul Petrescu, împreună cu camarila din jurul lui Mișu Antonescu, nu au eliberat decât câțiva turnători.

Domnul Alexandru a rămas în Aiud, dacă ar fi avut norocul să vină cu noi la Alba-Iulia poate soarta ar fi fost mai bună cu el. Tot în Aiud au rămas aproape toți

prietenii mei de care eram atât de legat sufletește, dintre care puțini supraviețuitori s-au eliberat abia în 1964, printre care a fost și Vasile Turtureanu, șeful meu de grup de la Suceava. Valeriu Gafencu a murit în Penitenciarul Târgu-Ocna, fiind de toți numit *sfântul din închisori*, alții au murit accidentați la mină, la canal, în deltă sau pe alte șantiere ale morții, mulți au murit pe front, trimiși de Antonescu în linia întâi, se apreciază la cifra de 5 000 de elevi și studenți care ar fi murit pe front. O parte, luați prizonieri, au înfruntat gulagurile sovietice și pușinii care s-au mai întors au fost băgați, de comuniști, din nou în închisori iar mulți s-au stins la Aiud, la canal sau prin alte penitenciare sau șantiere ale morții. Dintre legionarii care pe timpul lui Antonescu nu au intrat în închisori, dar care erau în evidența Siguranței, au fost trimiși pe front, să fie ținuți permanent în linia I. Se apreciază că ar fi murit aproximativ 15 000 de universitari, au scăpat doar cei care au fost grav răniți și evacuați, cum a fost poetul Radu Gyr, dar care a fost băgat din nou în închisoare în momentul când a ieșit din spital. Mulți au fost împușcați din spate de agenți speciali trimiși din țară.

Pe Alexandru l-am revăzut, după mulți ani, tot la Aiud. Fusesem liber între 25 mai 1944 și 21 august 1948. Acum eram condamnat a doua oară la opt ani temniță grea. Alexandru împreună cu alți mulți tineri au rămas în închisori și își ispășeau vechea pedeapsă din 1941–1942.

După un regim de exterminare prin foame, organizat cu mult sadism de comandantul Aiudului, Farcaș, în iarna lui 1949–1950, când primeam, la amiazi, câte o ciorbă de ardei iuți și seara o ciorbă de gogonele murate și aproximativ 100–150 de grame pâine pe zi, am ajuns toți niște schelete. Prin luna iunie am fost scos din fabrică și dat să lucrez la fierărie, la asamblarea unei comenzi mari de paturi de fier. Trebuiau paturi multe pentru coloniile de muncă de la canal sau de pe alte șantiere ale morții.

Palid, slab, abia ținându-mă pe picioare, vedeam și eu cerul deasupra capului. Lumina mă orbea și mă amețea. Pașii îmi erau stângaci și parcă nu-mi venea să cred că pot circula prin curtea fabricii. Lucram cu Botcă Vasile din Cluj. Șef peste noi era Vasile Aramă din Brăila, un om pâinea lui Dumnezeu, care ne dădea de lucru și ne ocrotea pe cât posibil. M-am întâlnit cu mulți, cunoscuți din anii 1943–1944 de la Aiud sau de la Alba-Iulia, care nu se mai eliberaseră sau care erau acum a doua oară condamnați. Umbla o vorbă printre deținuți cum că în 1944, după 23 august, când s-a dat decretul de amnistie pentru deținuții politici, se constituise o echipă din reprezentanții celor patru partide care au format FND-ul, adică comuniștii, social-democrații, țărăniștii și liberalii. După ce s-a semnat decretul respectiv, de eliberare a tuturor deținuților politici, delegatul Partidului Național-Țărănesc, Penescu, se ridică și spune că partidul lui nu-și poate lua răspunderea ca să-i elibereze pe legionarii din închisori, pentru că prezintă un pericol social și, bineînțeles, fiind de față și consilierii sovietici, toată lumea a trebuit să fie de acord. Partidele istorice nu se dezmințeau în ura lor față de legionari, iar acum o făceau probabil ca să se pună bine și cu proaspeții ocupanți. Lichelismul și ploconeala față de noile stăpâniri, la noi erau ancestrale. Și majoritatea deținuților care au rămas mai departe închiși, din cauza delegatului național-țărănist, erau, cei mai mulți, elevi și studenți, adică oameni tineri care nu jucaseră nici un rol în societate. Partidele istorice, respectiv PNȚ, în cazul de față, i-a întrecut chiar și pe comuniști în slugărnicia față de sovietici.

Alexandru lucra undeva pe la tâmplărie, a auzit că sunt în fabrică și la vreo două zile mă găsește. I s-a părut că sunt foarte schimbat:

– Măi, dar te-ai maturizat, ai altă alură, parcă ai mai crescut. Într-adevăr fusem trei ani și ceva liber, făcusem o școală, am umblat prin lume, cunoscusem și eu o fată cu care mă gândeam să mă căsătoresc, dar nu făceam acum atâta caz ca Alexandru. Îi spuneam: „E prea frumoasă și deșteaptă ca să mă aștepte. Nici nu am pretenție la așa ceva. În privința aceasta m-am resemnat și nu-mi fac probleme“. Timpul a dovedit că am avut dreptate. Nu mai îmi venea să-i mai spun domnul Alexandru. El nu se schimbase, era tot așa cum l-am cunoscut, parcă se mai împuținase, dar sufletește rămăsese același. A început să-mi vorbească de logodnica lui exact ca acum nouă ani.

– Au trecut ceva ani dar ea mă așteaptă. Și logodnica lui Jean Agapie îl așteaptă. L-a căutat mereu, iar în 1946 li s-a aprobat și s-au căsătorit în închisoare, la Suceava. A mea nu m-a mai căutat, a trebuit să se refugieze împreună cu familia. Cine știe prin ce încercări au trecut. Tu nu ai auzit nimic de ea?

După câte amănunte mi-a dat, după câte mi-a povestit, am avut destule elemente ca să mă interesez și într-adevăr am auzit că s-ar fi refugiat cu părinții ei pe undeva prin Banat, a ocupat un serviciu și nu după multă vreme s-a căsătorit. N-am avut curajul să-i spun mai ales că nu eram sigur. Alexandru a stat mai mult în Aiud. A mai fost transferat și pe la alte închisori, dar a revenit. Pentru că înainte de a fi arestat, a ocupat un serviciu, în Iași, pe la primărie, nu s-a dat student ci funcționar și astfel l-a ferit Dumnezeu să ajungă la Pitești unde au fost transferați studenții și cu reeducările de acolo nu știu dacă ar fi supraviețuit. De altfel, mulțumind Celui de Sus nici eu nu am ajuns la acea teribilă închisoare, căci supus reeducării diabolice ce s-a practicat acolo, cine știe ce epavă umană s-ar fi ales din mine. S-au scris mai multe cărți despre ororile de la Pitești, Gherla, Ocnele Mari, Canal și de pe alte șantiere de exterminare, pe care le-am citit cu groază, căci și eu puteam pătimi prin acele locuri unde iadul s-a instaurat pe pământ.

Alexandru mi-a adus o bucată de turtoi și mi-a dat în grijă să nu mănânc mult că pot face diaree sau chiar o ocluzie intestinală. Ocluzie nu am făcut, dar cu o diaree zdravănă tot m-am ales. Într-o seară s-a dat un supliment de fasole și l-am mâncat tot. Am mai căpătat de la cineva o porție de fasole. În stomac simțeam că nu mai încap dar gura îmi saliva și senzația de foame în loc să se diminueze, se accentua. Puteam să mănânc până aș fi crăpat, dar foamea nu dispărea, căci fiecare celulă a corpului era înfometată. Totuși m-am abținut de la un timp și am dat altcuiva o jumătate de gamelă de fasole. Noaptea aceea m-am simțit foarte rău. Am ieșit la tinetă de nu știu câte ori. A doua zi n-am mai mâncat nimic. Alexandru m-a certat:

– Vezi că ești lacom. Ce ți-am spus eu? Câți n-au murit, când după o perioadă de înfometare au scăpat la ceva mâncare. Să știi că intenționat fac asta cu noi și ei știu că mulți nu se pot stăpâni și acesta le e sfârșitul. Să-ți fie învățătură de minte. Și într-adevăr, cum de multe ori am mai fost pus în asemenea situații, am știut să mă stăpânesc.

La amiazi, când luam masa, mă căuta și mâncam împreună prin curtea fabricii.

– Știi că ți-am spus odată despre doi tineri nu departe de închisoare care s-au căsătorit și eu am privit nunta lor de la fereastră de parcă ar fi fost nunta mea. De atunci am mai fost plecat din Aiud sau am stat pe la secții, dar s-a întâmplat să mai

nimeresc pe aripa de răsărit aproape de vechea celulă unde am stat întâi. Au acum o fetiță mărișoară care se joacă prin curte. Am văzut-o deseori cu mama ei sau cu bunica plecând în oraș sau la școală. Poate la fel aș fi avut și eu un copil cu Ruxanda, sper totuși să scăpăm și să recuperăm timpul pierdut.

N-a trecut mult timp și Alexandru a dispărut. Am auzit că ar fi plecat undeva la mină. La sfârșitul anului 1953, în urma unui incendiu regizat de administrație la una din barăcile din fabrică, ne-au scos de la lucru și ne-au băgat pe toți la celule, pentru că ofițerii politici s-au convins că legionarii îi influențează pe ceilalți deținuți, de aceea s-au hotărât să ne aplice un regim draconic de izolare. După câțiva ani, am auzit că Alexandru ar fi apărut din nou în Aiud, dar nu am putut lua legătura cu el. Nu vedeai pe nimeni în afară de cei din celulă. Ce se putea comunica prin pereți, pe la geam sau cu alfabetul Morse și dacă cineva cunoscut era pe altă aripă a celularului nu aveai cum să iei legătura cu el. Mai ales că, în vara anului 1954, am fost izolat la Zarcă. La vreo două celule de mine stătea poetul Radu Gyr, dar nu am putut nici măcar să-l zăresc.

Au urmat alți ani grei de temniță, de chinuri și boală. În 1955, m-am îmbolnăvit grav de tuberculoză și numai printr-o minune am scăpat cu viață. M-am eliberat în 1956 după ce mi-am executat pedeapsa de opt ani, m-am internat în Sanatoriul Solca, unde am stat zece luni, iar când am ieșit din sanatoriu, în mai 1957, m-au arestat imediat și m-au trimis cu domiciliu obligatoriu pe Bărăgan. Sentința cu domiciliul obligatoriu mă aștepta mai demult la miliție la Gura-Humorului, probabil de când cu revoluția din Ungaria, dar m-au lăsat până am ieșit din sanatoriu. În comuna Răchitoasa, județul Ialomița, unde am fost repartizat, am întâlnit mulți cunoscuți. Am locuit prima dată la doi prieteni pe care îi cunoscusem la Aiud, Fredi Cureliuc, pe care-l știam din 1943, și Grigore Caraza pe care-l cunoșteam din 1950, din fabrică. Ei erau mai demult în Răchitoasa, își amenajaseră o casă și erau angajați la I.A.S. Am ocupat și eu un serviciu la atelierul mecanic din cadrul I.A.S.-ului, am reparat o casă rămasă de la bănățeni, m-am căsătorit, am avut o fetiță și mă împăcasem cu gândul că se poate trăi și aici, numai că, în septembrie 1958, au arestat din nou pe toți legionarii din domiciliul obligatoriu, din toate satele de pe Bărăgan, și ne-au internat la Noua Culme, un lagăr de muncă, unde lucram la o carieră de piatră.

În toamna lui 1959, de la Colonia de muncă „Noua Culme” județul Constanța, de pe fostul Canal, acum în părăsire, prin luna octombrie, am fost transferați, în două serii, la Periprava. După un periplu la o colonie mai mică „Grind”, unde am fost puși la cules [de] porumb, am fost apoi duși la Centru, lagărul mare din Periprava. Aici am găsit trei mii de olteni, oameni ce nu fuseseră niciodată condamnați până atunci, dar au fost arestați, pe motivul că în timpul guvernării legionare, din 1940, au fost primari sau șefi de garnizoană. Mai erau o serie de intelectuali care fuseseră membri ai Mișcării Legionare ca și mulți foști simpatizanți.

Campania de stof din 1959–1960 a fost cruntă, au murit de foame, munci forțate și teroare 84 de inși, majoritatea olteni. Aduceau cadavrele de la bacuri, unde erau cazați, în ultimul hal de epuizare.

Am avut noroc că atunci când s-au format brigăzile pentru stof, eram internat în infirmerie. Scuipasem sânge și doctorul Tache m-a internat. Așa am scăpat, căci dacă nimeream la stof nu se știe dacă mai scăpam cu viață.

În primăvara lui 1961, Alexandru apare în Periprava. Executase douăzeci de ani și în loc să-l elibereze i-au mai dat trei ani pedeapsă administrativă. Încărunțit, anemic, slăbit în ultimul hal, când l-am zărit prin curtea lagărului, mi-au dat lacrimile. Nici n-am avut curajul, în primul moment, să mă duc la el. Nu m-aș fi putut stăpâni și cred că îi făceam mai mult rău. M-am interesat în ce baracă stă și abia a doua zi l-am căutat. A fost foarte impresionat. Ne-am îmbrățișat și amândoi aveam lacrimi în ochi.

Fusese la o mină în Maramureș, la Cavnic, apoi la Gherla și înapoi la Aiud, unde începuse acea groaznică reeducare a colonelului Crăciun, iar el care nu a cedat, a stat mai mult izolat la Zarcă într-un regim foarte sever. Expirându-i pedeapsa, a fost trimis la Periprava. De altfel, toți legionarii, cărora le expirau pedepsele, nu erau eliberați, ci erau trimiși aici în lagăr. Așa a ajuns aici și șeful meu de lot, Vasile Turtureanu, din prima mea condamnare din 1942, de pe timpul lui Antonescu, tot după douăzeci de ani de temniță executați.

Lucram la un atelier de sculptură în os și mai puteam face rost de ceva mâncare. Aveam grijă de Alexandru în măsura posibilităților. A început să lucreze la grădina de zarzavat, iar în toamna aceea s-a refăcut puțin mâncând verdețuri și roșii și mai ales bând suc de roșii. Vara mă duceam și eu la grădină și lucram împreună. Ne-am povestit multe, eu cu viața de afară, domiciliu obligatoriu, căsătorie, o fetiță pe care am lăsat-o de trei luni, el cu veșnica monotonie a temnițelor, viața de rob de la mină cu toate obstrucțiile, umilințele și absurditățile. Fusese condamnat în 1941 la douăzeci și cinci de ani muncă silnică, dar prin 1945 s-a dat un decret de către Lucrețiu Pătrășcanu, care era pe atunci ministru de justiție, pentru deținuții politici, și care le reducea o cincime din pedeapsă. Iar acum după douăzeci de ani de temniță cruntă, era „eliberat“ cu „loc de muncă“ în lagărul de exterminare de la Periprava. Alexandru nu a fost pedepsit în închisoare niciodată și nu a existat nicidecum vreun incident între el și administrație, pentru că era un om prea liniștit, prea docil ca să se ia la harță cu cineva sau să facă ceva ce n-ar fi fost permis. Nu voia să supere pe nimeni doar atunci când era vorba de anumite principii, nimeni nu-l putea îndupleca.

Alexandru, în toți acești ani, se interiorizase atât de mult, putea să se roage ore întregi, era de o puritate și de o curățenie sufletească cum rar întâlnești, aș putea spune că atinsese culmi de sfințenie. Practica rugăciunea inimii și de multe ori așa se concentra că parcă nu mai era în lumea aceasta.

Într-o zi începe să-mi povestească:

– S-a întâmplat că după ce m-au adus de la Gherla la Aiud să nimeresc tot pe partea de răsărit a celularului și să pot urmării familia celor doi tineri la a cărei nuntă am asistat. Aveau acum o fată mare care la fel ca mama ei era condusă de un tânăr și într-o seară am asistat la nunta ei. Probabil că bătrânul casei murise căci era numai bătrâna, acum bunică, și părinții băiatului. Am văzut cum au plecat la biserică, mireasa, probabil la brațul unei rude apropiate, i-am văzut când s-au întors cu mirele, apoi muzică, dans, strigăte, chiuituri și mă gândeam și eu cum ar fi fost nunta mea deși nunta aceasta, la care asistam de la geamul celularului, ar fi fost nunta copiilor mei. Atunci am avut câteva clipe de disperare. Au fost câteva momente în care mi-am dat seama că totul este pierdut și viața mea, și viața Ruxandei și că soarta ne-a lovit crunt și iremediabil și că niciodată nu vom mai fi împreună. Doar rugăciunea și gândul la Dumnezeu și la voia Lui, până la urmă m-au liniștit. Eu pe Ruxanda o

văd și acum tot așa tânără, frumoasă, iubitoare, deși poate că este o femeie matură, cu fire albe la tâmpă, cu griji, cu un soț și copii mari, poate și ea acum își căsătorește un fiu sau o fiică așa cum și-au căsătorit fiica vecinii mei de peste gardul închisorii, poate acum are și nepoți. Eu totuși am senzația că mă așteaptă așa cum aștept și eu s-o văd și să fim împreună. Chiar dacă s-a măritat, eu cred că gândul îi este tot la mine. Peste aproape un an, am văzut pe cea pe care am urmărit-o de când era fetiță, cu un cărucior de copil. Cred că aveau un băiețel, căci plăpumioara era albastră. Mama ei, pe care o asemănasem cu Ruxanda, atunci când s-a căsătorit, era acum bunică. Poate că și Ruxanda...

Așa îmi vorbea Alexandru de logodnica lui, ca și cum nu ar fi trecut douăzeci de ani. Sentimentele lui erau tot atât de fierbinți și de proaspete de parcă totul s-ar fi întâmplat ieri. În privința aceasta, timpul pentru el s-a oprit în loc. De altfel, la mulți tineri care au intrat în închisoare, timpul s-a oprit și imaginile au rămas împietrite, așa cum le-au lăsat când au fost arestați.

Anul următor a fost repartizat la o brigadă de construcții. Se ridicau case pentru ofițerii și funcționarii lagărului. A dus-o relativ bine, căci aveau un șef cumsecade, tot dintre deținuți, care era și foarte priceput iar comandantul lagărului, maiorul Fecioru, nu se mai amesteca în treburile noastre, căci de câte ori se amestecau gardienii sau ofițerii, lucrurile ieșeau prost și atunci ne-a lăsat în pace să facem cum știm noi și se lucra bine și frumos, căci toți erau oameni de caracter, de bună credință și conștiincioși și le plăcea să facă lucruri bune și trainice.

Fiind mai mulți ingineri agronomi, printre care și un bun prieten al meu, Emilian Brânzei, s-a inițiat și un câmp experimenta, unde iarăși s-au realizat experiențe interesante și frumoase.

În toamna lui 1961, când mi-au expirat cei trei ani de „loc de muncă“, la majoritatea celor cu trei ani, ni s-au mai dat încă trei ani. Și pentru mine au început toate să se năruie. Ce va face soția mea? Cum va rezista, cum va crește fetița? Erau întrebări grele, foarte grele și în primul rând îmi puneam problema dacă mai puteam să scap cu viață, căci condițiile de lagăr erau, în cele mai multe cazuri, condiții de exterminare. Alexandru căuta să mă încurajeze să-mi pun nădejdea în Cel de Sus.

Dacă am ieșit la lucru ni s-a dat voie să scriem acasă și să primim un pachet de 3 kg. Soția mea de fiecare dată îmi pune în pachet și câte o fotografie a fetiței. Erau gardieni care îmi dădeau fotografia să mă uit la ea, mă întrebau cine e în fotografie, apoi o dădeau să o pună la bagajul meu de la magazie. Cum acolo erau tot deținuți de-ai noștri, îmi scoteau fotografiile și mi le aduceau. Aveam la uzina electrică un prieten, Lavric Anton din Sighișoara, și când simțeam vreun pericol îi dădeam lui fotografiile și le puneam după un tablou electric. După un timp a apărut în lagăr și Nicolae Mazăre, unul dintre cei mai buni prieteni ce i-am avut în 1943 la Aiud. Lucra și el la uzina electrică cu Lavric și el a fost cu ideea unde să-mi ascundă fotografiile. Când mi se făcea dor de fată, le mai ceream să le țin la mine pentru un timp și când simțeam că se apropie vreo percheziție iar le dădeam înapoi. Aveam o fetiță frumoasă, iar Alexandru stătea și o privea ore întregi. Se culca cu câte o fotografie și o pune la căpătâi, apoi iar o scotea și se uita. Ce era oare în inima lui?!

Vechii deținuți, închiși de la începutul anilor '40 erau foarte sensibili la boli și mai ales la infecții. Corpul lor avea o serie de carențe care cu greu puteau fi completate și imediat dădeau în septicemie. Așa a murit inginerul Puiu din București

datorită unui furuncul. La fel s-a mai întâmplat cu încă vreo trei. Antibiotice nu se dădeau sau dacă se primea ceva era cu totul insuficient. În ianuarie lui 1963 a bătut printre noi o gripă asiatică. Și eu și Alexandru ne-am îmbolnăvit. Eu am primit de acasă un pachet în care am găsit niște aspirine. Ne-am tratat amândoi cu acele aspirine și am scăpat cu chiu cu vai. Ne-am reluat lucrul, Alexandru la brigada de construcții, eu la atelierul de sculptură în os. Prin luna februarie, s-a accidentat. O scândură ruptă, căzută de undeva de pe un acoperiș, l-a rănit la spate. A venit la infirmerie, doctorii l-au curățat de așchiile de lemn ce-i intrase în carne și pe sub piele, dar ce folos că la scurt timp s-a infectat. Doctorul Tache a făcut tot posibilul să-l salveze, mereu curăța rănille, antibiotice nu a primit decât două sau trei grame. Infecția probabil a pătruns mai adânc, apoi septicemie și într-o noapte s-a stins.

În fiecare zi m-am dus la el, îi duceam câte ceva să mănânce, căutam să-l încurajez, ne rugam împreună, dar vedeam cum corpul lui, slăbit de atâți ani de chinuri, cedează. De fiecare dată îmi vorbea de logodnica lui:

– Îmi dau seama că nu mai rezist, simt cum infecția mă cuprinde. Poate că tu ai să scapi, te rog, să o cauți pe Ruxanda și să-i spui că-i mulțumesc pentru că în toți acești ani mi-a umplut sufletul cu imaginea ei, cu acea clipă sfântă când ne-am logodit în biserica de la Iași. Așa a vrut Dumnezeu ca eu să pățesc pentru Hristos și pentru această țară. Poate că am avut de răscumpărat niște păcate ale mele sau ale neamului meu. Să-i spui că cel din urmă gând i l-am dăruit ei.

M-am rugat de gardianul ce ne păzea să mă lase să stau și noaptea ca să am grijă de el. Așa l-am vegheat până în ultima clipă.

– Într-un fel sunt fericit, voi fi alături de Căpitanul nostru, de Moța, de Marin, de Valeriu Gafencu și de toți prietenii mei martiri care au murit în chinuri groaznice, în reeducările de la Pitești, Gherla, Târgu-Ocna, Ocnele Mari, la Canal și pe alte șantiere ale morții. Acestea au fost ultimele lui cuvinte.

Lângă noi tot timpul a stat și doctorul Tache. Era foarte necăjit că nu mai avea ce să-i facă. Oricât a insistat să mai capete ceva antibiotice nu a obținut nimic.

Când respirația i-a devenit grea, am aprins un capăt de lumânare pe care mi l-a dat cineva care îl obținuse cu greu de la soția unui gardian unde lucrase. A mișcat buzele într-un ultim efort. Nu am înțeles bine, dar cred că a fost numele Ruxandei, a înghițit o dată și a rămas nemișcat. Și eu și doctorul Tache am îngenucheat, ne-am rugat și am plâns. Fața lui era atât de senină și parcă emana o lumină. Era de o frumusețe stranie. Parcă o aureolă îi înconjură chipul și un zâmbet i se ghicea în colțul gurii.

A doua zi a fost dus la morgă și nu l-am mai văzut. A venit echipa ce se ocupa de morți, l-au învelit într-un snop de stof ce ținea loc de sicriu și l-au îngropat în nisipul cristalin al Deltei fără preot care să-i slujească, fără cruce, fără lumânare sau vreo lacrimă ce să-l jelească la căpătâi. Au fost destule lacrimi ale celor ce l-au iubit. Am revenit în camera mea și împreună cu prietenii mei și cu un preot din Oltenia, s-a făcut o mică slujbă, ne-am rugat pentru sufletul lui și de atunci aproape că nu este seară când să nu mă gândesc sau să nu mă rog pentru el.

Și câți tineri inocenți n-au murit în toate închisorile din țară, la minele de plumb, la Canal și pe toate șantierele de deținuți politici?! Câți tineri n-au fost scoși din beciurile Securității și împușcați fără nici o judecată?! Câți n-au murit, luptând

în munți, pentru libertatea și demnitatea acestei țări și au umplut văile cu trupurile lor ciuruite de gloanțe?!

În anul 1964, în luna mai, ne-am eliberat din lagărul de la Periprava. Rămâneau în nisipul Deltei multe morminte a atâtor oameni deosebiți, a o serie întreagă de intelectuali de primă mână, din ce a avut țara aceasta mai bun. După holocaustul comunist, despre care nimeni nu pomenește, în societatea și în cultura românească, va rămâne un gol de valori și de caractere, care cu greu, în mulți ani și cu efortul a două sau trei generații, va putea fi umplut. Rămânea în nisipul Deltei o parte din viața și tinerețea noastră pe care nimeni, niciodată, nu o să ne-o poată da înapoi.

Ajuns acasă, am găsit fetița mare de 6 ani, care știa că sunt dus undeva departe la un serviciu și că odată am să vin. Cum părinții mei stăteau mai aproape în drumul ce venea de la gară, am tras întâi la ei. Era seara târziu și nu voiam să mă prezint în fața fetei îmbrăcat în zdrențe. Și așa eram destul de slab și de amărât. Soția mea a fost și ea chinuită și persecutată. A fost dată afară din serviciu și nu a obținut nici un fel de slujbă până ce nu a divorțat. S-a dus la raion, la Gura Humorului, și a întrebat:

– Ce să fac, tovarăși, am un copil de crescut!

– Trebuie să divorțezi. Nu putem da serviciu unei soții de deținut politic.

A divorțat și a primit să suplinească o catedră de limba română chiar în satul nostru, Stupca.

Hainele mele erau la socri, așa că s-a dus tatăl meu dimineța și le-a spus vestea bună că am venit acasă și sunt sănătos. Mi-a adus hainele, m-am dichisit și eu cum am putut și la scurt timp au venit mama soacră, nevasta și fata. Îmbrățișări, lacrimi iar fetița nu se prea apropia de mine și ofta mereu. „Ce ai, Cocuța, de oftezi?“ o întreba mamă-sa. „Nu știu, așa îmi vine.“ După o zi eram prieteni nedespărțiți.

Vara aceea am stat acasă să mă refac. După aceea am început să-mi caut un serviciu. Am fost pe la mina de sare din Cacica, prin Botoșani la ceva șantier, dar cam toți se fereau să mă angajeze, când auzeau că vin de la închisoare după atâția ani. În luna octombrie am ocupat un post de lăcătuș la Combinatul de Celuloză și Hârtie din Suceava, datorită directorului Victor Senchea care nu a ținut cont de situația mea. Învățasem la Aiud matrițerie, aveam o mână bună la lucrări unde se cerea finețe și precizie și nu după mult timp eram socotit unul dintre cei mai buni meseriași din atelierul mecanic. Meseriașii buni și inginerii capabili mă apreciau și mă respectau, lichelele, care de obicei ocupau și posturi politice, nu știau cum să-mi bage bețe în roate. Noroc că directorul era un om corect și m-a promovat destul de repede. Mi-a dat un apartament și am putut să-mi aduc familia de la Stupca. Am făcut din nou cununia civilă cu soția mea și am căutat să mă acomodez cu noua viață care „construia socialismul“. Dacă soarta m-a lovit în multe privințe, Dumnezeu mi-a dat o soție excepțională. M-a așteptat așa ca o Penelopă, a crescut fetița, a urmat cursurile unui Institut de învățători și acum suplinea o catedră de limba română în Stupca. Fata împlinea șapte ani și voiam s-o dăm la școală, în Suceava. Anul următor m-am gândit să-mi completez și eu studiile. Când am fost arestat, în 1948, eram în anul IV la Școala de subingineri minieri și chimico-metalurgi din Baia Mare și în clasa a VIII-a, la fără frecvență, la Liceul „Gheorghe Șincai“ din același oraș. Urma ca în sesiunea de toamnă să termin amândouă școlile, dar nu am mai apucat pentru că am fost arestat. Prima dată m-am gândit să termin liceul și am făcut demersurile

necesare, să-mi adun actele și să obțin aprobările respective. Am nimerit într-o epocă cu puțină destindere și în felul acesta mai mulți care erau în situația mea au putut să-și completeze studiile.

Mi-a fost greu ca după șaptesprezece ani de întrerupere să iau în piept ultimul an de liceu. Memoria nu-mi mai era antrenată la învățat. Citeam o bucată, înțelegeam totul, dar nu puteam memora. A doua zi nu mai știam nimic. Îmi venea de multe ori să mă las păgubaș. Așa m-am chinuit vreo trei luni până când încet, încet, punându-mi voința la încercare, m-am obișnuit să învăț. Ce m-a frapat, îndeosebi mergând la liceu, a fost sărăcia și limitarea intelectuală a noilor profesori. Profesorii pe care i-am avut, când am început liceul în 1938, erau adevărați intelectuali. Erau unii încă de pe vremea imperiului austriac cu câte două sau trei doctorate pe la Viena sau Berlin iar eu, acum, venind din închisorile comuniste, unde era un mediu cu intelectuali cu totul excepțional, cu profesori, ingineri, medici, juriști, mulți din ei cunoscuți pe plan mondial, cum era juristul Istrate Micescu, profesorul George Manu, profesorul și filozoful Ion Petrovici, Nichifor Crainic, Radu Gyr, Alexandru Marcu, cel care l-a tradus pe Giovanni Pappinni și mulți alții, de la care am învățat multe. Acum, unele cadre didactice, mai tinere, ce le-am găsit la Suceava, erau departe de cei care puteau fi numiți cu adevărat intelectuali, deși erau profesori. Cei mai mulți absolviseră liceul cu 10 clase și acelea chinuite, cu câte o facultate luată mai mult datorită carnetului roșu iar alte surse de informare destul de sărace. Dacă-i scoteai puțin din manual, gata, te opreau, parcă intrau în panică. M-am descurcat foarte bine și am absolvit ușor liceul. După ce am luat bacalaureatul, directorul liceului, profesorul Obadă, care mă cunoștea și cu încă vreo doi profesori, mai în vârstă, m-au sfătuit să merg mai departe. Astfel m-am înscris la Iași la Facultatea de Științe Economice, la fără frecvență. Deși erau materii pe care trebuia să le învăț și care nu prea se potriveau cu înclinațiile mele, totuși am făcut față și am absolvit onorabil facultatea. De altfel, toată viața am învățat și am făcut tot ce nu mi se potrivea. Am făcut o școală de Subingineri minieri, am învățat la Aiud meserie, după eliberare am făcut o facultate de științe economice și numai la bătrânețe, după așa-zisa revoluție, am putut să mă ocup de ceea ce am râvnit mereu, adică poezia, literatura. În toată această perioadă am scris puțin. O făceam cu mare fereală ca să nu mă descopere cineva. Căutam mai mult să refac poeziile făcute prin închisori. Din când în când, eram chemat sau vizitat de Securitate și din teamă, multe din creațiile mele le-am distrus. Rămânea singură memoria care mai putea să păstreze ce-mi mai aduceam aminte și unde zbirii nu puteau încă intra.

Un post la birouri am ocupat cu greu. Eram acum prin anul V de facultate și pentru mine nu se găsea un loc. Cu intervenția șefului meu de atelier, inginerul Flavian Patrichi, care mă aprecia foarte mult, am putut obține un post de tehnician la investiții. După terminarea facultății iar m-au tergiversat un timp până mi-au dat postul de economist.

Mulți ani după ce am venit acasă, mă visam fie în închisoare, fie în lagăr, ba eram arestat, ba anchetat și cu mulți camarazi cu care am petrecut ani grei și îndelungați de chin. Deseori îl visam și pe Alexandru. Recunosc că nu m-am străduit deloc s-o găsesc pe Ruxanda, dar nu-i mai vedeam rostul. Dacă o găsesc ce să-i spun? Nu puteam decât să răscolesc niște dureri și să provoc numai lacrimi și jale. Dar întâmplarea, destinul îți scoate în față evenimente, oameni, fapte la care te aștepti prea puțin.

Prin vara anului 1975, am fost trimis într-o delegație la Timișoara pentru a contracta un pod rulant de la Întreprinderea Mecanică. Mă duceam cu multă tragere de inimă, pentru că în orașul respectiv era stabilit, din timpul refugiului încă, fratele mai mare al mamei, profesorul Ștefan Pavelescu. Eram foarte legat de acest unchi al meu pentru că era un om de mare cultură și aveam cu cine să discut și să-i arăt unele din creațiile mele. El era profesor de limba română și a avut, în viața lui, o activitate culturală foarte bogată atât la Suceava cât și la Timișoara. Fiind distanță mare, luam bilet clasa I și de multe ori călătoream singur în compartiment.

Odată când mă întorceam spre Suceava, la vreo două stații de Timișoara, văd că intră în compartimentul meu o femeie mai în vârstă cu o fetișcană de vreo doisprezece ani. Fără motiv, deodată am devenit neliniștit. Parcă se tulburase ceva în interiorul meu. După aspect am dedus că este o bunică și o nepoată. La un moment dat fata iese pe coridor și bunica îi spune:

– Alexandra, să nu te depărtezi!

Atunci a fost așa ca o revelație: „Asta-i Ruxanda!“ Și am început să o studiez mai îndeaproape. Mi-aduceam aminte perfect de cum mi-o descria Alexandru. Deși aveam în față o femeie probabil trecută de 50 de ani, am recunoscut toate semnele. O aluniță în partea de jos a obrazului stâng, acum era un fel de neg, părul deși în mare parte cărunt se cunoștea că a fost blond după firele ce nu încărunțiseră încă. Coadele prinse ca într-o cunună peste creștet, pielea albă, ochii albaștri, fruntea înaltă și nu a mai fost nevoie să mai caut și alte argumente ca s-o identific. Fără să vreau, ochii mi s-au umplut de lacrimi, mi-am întors privirea spre geam, apoi mi-am ascuns fața după pardesiul ce-l aveam în cui deasupra capului. Probabil că a observat neliniștea și lacrimile mele, probabil că și ea, când a intrat în compartiment și s-a uitat la mine i s-a părut că am ceva deosebit că îmi spune:

– Am impresia că nu vă simțiți bine sau ce v-a impresionat sau de ce v-ați adus aminte, pentru că atunci când am intrat în compartiment păreați foarte calm și deodată ați devenit neliniștit și de ce vi s-au umplut ochii de lacrimi?

– M-au năpădit niște fantome din trecut. Dar unde mergeți?

– La mama mea, într-un sat de lângă Iași.

– La Ciurea? Mi-a scăpat aproape fără să vreau.

– Atunci Ruxanda s-a roșit toată, s-a prins cu mâinile de cap și cu o figură speriată, m-a întrebat:

– De unde știți așa bine unde merg?

– Am spus și eu așa la întâmplare.

– Nu vă cred. După tresărirea ce ați avut-o, în momentul în care noi am intrat în compartiment, după ochii care vi s-au umplut de lacrimi cred că ați cunoscut pe cineva care v-a spus foarte multe lucruri despre mine și m-ați recunoscut, nu este așa? Ați fost și dumneavoastră închis, nu este așa? L-ați cunoscut pe Alexandru, spuneți-mi, nu mă chinuiți.

– Nu credeam că lumea este atât de mică. Alexandru a spus să vă caut dar eu nu am îndrăznit. Știam că această întâlnire va zgândări dureri care poate s-au cicatrizat.

Atunci femeia a început să plângă de-a binelea spre mirarea și disperarea copilei.

– Ce ai, bunico, ce ți-a venit așa deodată, ce i-ați spus, domnule, de ați făcut-o să plângă?

– Te implor, domnule, povestește-mi.

– Cred că ai aflat că a murit. Peste un an s-ar fi eliberat. A făcut o infecție și a dat în septicemie. Am fost lângă el până în ultima clipă.

– Ia-o, te rog, de la început. Până unde călătoriți?

– La Suceava.

– Bine. Avem timp.

Am început să-i povestesc totul. Cum l-am cunoscut în duba ce ne ducea la Aiud, în 1943, cât de mult ne-am împrietenit, cum îmi vorbea despre logodnica lui, cum tot ne-am întâlnit, în închisori, de-a lungul anilor, cum el a rămas constant în dragostea lui și cum ultimul cuvânt ce l-a șoptit a fost numele ei. În tot decursul povestirii a lacrimat și a suspinat mereu. Fata de alături asculta încordată, cu ochii în lacrimi. Probabil știa ceva din toate acestea de la bunica ei.

– Domnule, noi ne-am refugiat aici în Banat. Am terminat liceul la Timișoara. L-am așteptat mereu și l-aș fi așteptat toată viața, dar la un moment dat nu s-a mai putut. Nu vreau să intru în amănunte, căci toate acestea mă dor. Împrejurările, lipsurile, viața grea, obligațiile față de părinți și multe altele, am fost nevoită să mă căsătoresc. N-am avut încotro. Mă gândeam că dacă Alexandru se eliberează, mă va accepta și așa. Voi divorța și vom fi împreună. Dar anii au trecut și Alexandru nu a mai venit. Am ținut mereu legătura cu mama lui, cu surorile lui. Au mai venit la mine prieteni de-ai lui care s-au eliberat și cu care a stat prin diferite închisori. Știu cât m-a iubit, știu cât a așteptat să fim împreună. Am doi copii de care nu puteam să mă mai despart. Și apoi îmi spuneam, sunt mai în vârstă, am copii, ce mă voi face dacă vine Alexandru? Sunt o femeie păcătoasă. Deși am un soț bun, cu care m-am înțeles, mă gândeam că dacă se eliberează, n-am să pot divorța, dar voi face tot posibilul să am un copil de la Alexandru. El care avea un înalt spirit moral, nu cred că ar fi acceptat așa ceva. Dar câte nu face un drac de femeie când își pune ceva în cap?! Anii au trecut și toate aceste elucubrații fără speranțe, acești gărgăuni, s-au stins. Poate că așa a vrut Dumnezeu. Dacă s-ar fi eliberat cine știe în ce complicații ar fi intrat. El a rămas pur, așa cum l-am cunoscut. Închisoarea l-a ținut departe de otrava răutății lumii iar eu acum îl consider un martir, un sfânt și mă rog în fața fotografiei lui ca la o icoană ca să mă ierte și să mă ajute. Știu că tot timpul s-a rugat pentru mine, știu că m-a iubit și m-a dorit tot timpul. N-a fost să fie ca să ne căsătorim și să ne ducem viața împreună deși el în permanență a fost în sufletul meu. Sper să-l întâlnesc, să fim împreună când mă voi duce și eu lângă el.

– Acest lucru mi l-a spus și el înainte de a muri: – „Să-i spui Ruxandei că-i mulțumesc pentru dragostea noastră, pentru că, de-a lungul anilor, mi-a umplut sufletul cu toată ființa ei și nu am fost niciodată singur în bezna temnițelor și *dincolo* vom fi împreună pentru veșnicie“. Până ce am ajuns la destinație, jalea și durerea ne-au umplut ființele.

Am coborât în gară la Burdujeni. La geamul trenului, o bunică și o nepoțică mă urmăreau cu ochii în lacrimi.

– Să nu ne uiți și să ne scrii!

De uitat nu le-am uitat și nu le voi uita niciodată, dar de scris nu am scris. Nici adresa nu am păstrat-o. De atunci nu mai știu nimic despre Ruxanda.

NICHIFOR CRAINIC

Pe la începutul anilor '50, executam pedeapsa de opt ani temniță grea ca deținut politic și lucram la atelierul mecanic, în fabrica de pe lângă Penitenciarul Aiud. Pe atunci Aiudul era cel mai mare depozit de valori umane și inteligență de pe pământul românesc, valori care erau supuse zi de zi unui regim de umilință și exterminare.

Într-o dimineață, profesorul Hălماغhi (care acum este în SUA și căruia îi împărtășeam unele din creațiile mele) mă cheamă să mă prezint lui Nichifor Crainic. Am fost din primul moment emoționat când am auzit că pot să-l cunosc pe marele filozof și poet căruia îi învățasem de curând o poezie, *Eu*, iar în decursul anilor de temniță mai multe poezii, printre care *Cântecul potirului*, *Tu, Unde sunt cei care nu mai sunt*, *Cântec de bejenie*, printre care și neasemuita baladă *Baldovin și Mădălina* și multe altele. Am ieșit în curte cu ochii în toate părțile ca să nu fim surprinși de zbirii administrației sau ticăloșii noștri de turnători. Lângă o movilă mare de rumeguș, se afla un om în vârstă, mic de statură, brunet, slab, care spăla niște piese metalice într-o tavă mare cu motorină.

– Domnule profesor, am venit să vă prezint un bucovinean pe care îl chinuiesc muzele. Vedeți dacă este ceva de capul lui. Hălماغhi îl avusese profesor pe spălătorul de piese din fața noastră la Universitatea din Cluj.

Ceea ce m-a surprins a fost că poetul s-a ridicat imediat în picioare și mi-a întins încheietura mâinii, căci palma era plină de motorină, și m-a privit cu niște ochi senini și adânci și atât de pătrunzători, încât simțeam că roșesc. Parcă voia să pătrundă dincolo de trupul nostru nevolnic, în tainele minții și ale sufletului. Apoi a zâmbit larg și m-a întrebat:

– Într-adevăr ai comis ceva poezii aici în iadul acesta?

– Domnule profesor, îmi recunosc această crimă. Hălماغhi plecase, ca să nu fim văzuți împreună.

– Bucovinene, mă bucur că poezia nu moare nici în cele mai vitrege încercări omenești. Pe umerii voștri, ai tinerelor talente, cade o grea povară, să duceți mai departe idealurile noastre și să cântați durerile și suferințele ce s-au abătut asupra neamului românesc. Cred că se va îndura Cel de Sus să ne deschidă cât mai curând porțile închisorilor și țara aceasta se va bucura de lumină, prosperitate și pace și atunci vom putea pune umărul și mintea să ne ridicăm din prăpastia în care am căzut. Umpleți, flăcăule, hambarele sufletului cu toate durerile și nădejtile noastre, ca să putem pune temelii solide pentru tot ce vom face. Căderile actuale sunt groaznice, umilințele sunt cumplite, iar redresarea trebuie să fie pe măsură. Ne vedem la „Gândirea“. O s-o facem să strălucească mai mult ca în trecut.

Pe atunci eram siguri că o să vină americanii să ne scape de iadul în care fierbeam, numai că, în naivitatea noastră speram multe, iar cei pe cari îi crezusem salvatori, ne dăduseră demult, cu lumânare și colac, tătucului Stalin.

Am plecat și eu repede cu bucuria și emoția că, în ziua aceea, am cunoscut un om cu totul deosebit. Rămăsesem cu o puternică impresie. Când te uitai la el vedeai un om slab și amărât, cu haine ponosite și murdare, dar când începea să vorbească, pur și simplu te copleșea, iar dacă era într-un cerc de oameni, personalitatea lui domina. După această primă întâlnire cu marele poet, mă interesam unde lucrează și

mă duceam să stau de vorbă cu el. De fiecare dată se bucura când mă vedea. Întâi mă punea să-i recit noutățile. Mă corecta, îmi schimba unele cuvinte, îmi dădea unele sugestii și multe, multe îndemnuri. Până atunci nu prea luasem în serios creațiile mele în ceea ce privește poezia și făceam versuri doar așa la diferite ocazii sau când mă domina câte un sentiment. Nichifor Crainic însă mi-a vorbit foarte categoric, să iau totul în serios:

– Ai talent, versul tău are muzicalitate, știi să îmbini melodios cuvintele, sună bine, perseverează și vei ajunge să faci lucruri frumoase. Nu te lenevi, termină cu facilitățile, muncește pe fiecare vers, pe fiecare cuvânt. Cam acestea erau cuvintele lui. Când lucram în schimburi diferite și ne întâlneam doar în treacăt, îmi striga de departe:

– Ne vedem la „Gândirea“, bucovinene!

Ca om, avea destule slăbiciuni. Suporta greu închisoarea și suferea mai mult ca oricine de toate mizeriile, dar mai ales îl chinuia în mod deosebit foamea, frigul și toate umilințele la care eram supuși. Mulți îl condamnau pentru aceste slăbiciuni și circulau fel de fel de bârfe și răutăți, lansate în cea mai mare parte de politruaci și de turnători, slugi supuse ofițerilor politici. Unii se lăsau prinși în cursă, făcând, fără voia lor, jocul comuniștilor. Distrugerea fizică și morală a valorilor acestui neam intra în programul diavolesc al împărăției întunericului și urii. Oricărui om pe care-l credeau ei mai de valoare, căutau să-i pună în cărcă fel de fel de murdării. De cele mai multe ori eșuau în strădaniile lor, pentru că ne cunoșteam și știam de câtă mârșăvie este în stare administrația bolșevică. Noi, cei mai tineri, i-am apărat cât am putut pe toți acești oameni, i-am ajutat și i-am încurajat. Prea multe nu se puteau face, pentru că teroarea era mare și dacă ajutai pe cineva și erai descoperit, imediat erai acuzat de „ajutor legionar“ și pedepsele erau grele. Anchetele, bătaile și schingiuirile se puteau termina cu un nou proces sau cel mai des cu decesul persoanei respective. Ofițerii politici se străduiau în fel și chip să facă noi anchete și procese. Și totuși în acele condiții groaznice, Nichifor Crainic a creat poezii nemuritoare și de o rară frumusețe. Le învățam și le răspândeam, iar în clipe grele, când ajungeai la capătul răbdărilor, în momentele de descumpănire și deznădejde, te rugai și recitai. În general, poeziile din închisori se potriveau cu durerile noastre, iar poezii erau prețuiri și stimăți.

Asupra vieții mele literare, Nichifor Crainic a exercitat o mare influență și a fost o adevărată cotitură în tot ce am făcut după ce am avut marele noroc să-l întâlnesc.

Ultima dată l-am văzut în martie 1953. Era o dimineață friguroasă și în timp ce ne-au scos afară cu tineta ca să o vărsăm la closet și-mi așteptam rândul, în spatele meu apare Nichifor Crainic purtând cu greu vasul respectiv. În cursul nopții fusese o percheziție barbară și mi s-a plâns că i-a luat totul, un pulovăr, o flanelă de corp, până și periuța de dinți. A pus tineta jos, îi era frig, strângea pe lângă el o haină prea largă pe un trup firav și slăbit. Tușea des iar pe față i se putea citi o imensă tristețe, amestecată cu disperare. Atât am putut să-i spun:

– Lăsați, domnule profesor, că de acum vine primăvara, se încălzește timpul și o să ne ajute Dumnezeu să rezistăm.

– Parcă nu mai pot, sunt terminat.

– Nu vă lăsați, nu deznădăjduți, nu vă lăsați!... Și a trebuit să intru în closet ca să vărs tineta și să iau apă. Când am ieșit, am fost nevoit s-o iau la fugă pe cealaltă parte a palierului, în zbierătele caraliilor. M-am întors să-l mai văd o dată. Nu am zărit decât o ființă mică, împuținată și chinuită, ce se estompa în tremurul lacrimilor care-mi umpluseră ochii.

– Și omul acesta nu era decât unul dintre marii noștri gânditori, filozof și poet, ce au luminat un veac întunecat în nefericitul și oropsitul nostru neam.

Născut în satul Bulbucata, județul Giurgiu, la 22 decembrie 1889 (peste o sută de ani avea să fie ziua revoluției), acum, când se împlinesc un număr de ani de la nașterea sa, se cuvine să-i închinăm un gând pios pentru toate umilințele ce le-a suportat, pentru frustrările de neînchipuit îndurate și toate relele ce le-au putut con-cepe mințile satanice ce au dominat secolul. Nichifor Crainic poate fi socotit unul dintre martirii acestei țări, a căruia viață și suferință este o piatră de temelie la edificiul neamului nostru.

POEZIILE LUI RADU GYR

Ca să poți supraviețui în infernul închisorilor din întunecata epocă a comunismului, trebuia să-ți găsești o preocupare. Cei închiși fiind în mare parte intelectuali, cea mai obișnuită metodă de a te smulge din nenorocirea în care te zbăteau, era să te rogi dacă erai credincios și cum majoritatea erau, rugăciunea reprezenta cea mai importantă preocupare a noastră, apoi venea la rând memorarea a orice lucru frumos și bun pe care-l găseai la cei cu care stăteai în celulă sau la lucru. Unii ajunseseră să se roage continuu sau mare parte din lungimea zilei fără de sfârșit a închisorii, cum era bădia Trifan Traian sau Valeriu Gafencu, căruia, mai târziu, prin viața intensă spirituală pe care a dus-o, i se spunea „sfântul din închisori“. Cei mai mulți nu aveam această putere și simțeam nevoia de a ne găsi și alte preocupări. Și, slavă Domnului, aveai de la cine acumula atâtea cunoștințe cât nu te ținea capul. Din tot ce a avut țara aceasta mai bun și de calitate: intelectuali, oameni de știință, medici, profesori, ingineri, ofițeri, juriști etc., pe care orice societate omenească i-ar fi ocrotit și promovat ca să poată contribui cu aportul lor la prosperitatea țării și să fie folositori comunității umane, comuniștii i-au arestat, schingiuit, înfometat, umilit, supuși unui regim de exterminare. Să ucizi valorile, iată o metodă sigură de a debusola și anihila un popor, iar „frații“ de la răsărit s-au priceput grozav la așa ceva. Acesta a fost țelul tuturor celor ce ne-au ocupat, pe tot parcursul istoriei și s-au găsit destule cozi de topor care să le facă jocul. Când se vor reface, acum, aceste valori și caractere și cu prețul a câtor generații? Nu aveai pe ce scrie, iar un capăt de creion sau o bucățică de hârtie găsite asupra ta, te putea costa viața. O bătaie zdravănă sau o izolare la o celulă rece îți puteau fi fatale. Așa că totul se transmitea oral. Reluam experiența vechilor civilizații, când scrisul era apanajul doar a anumitor caste. Se învățau de toate, limbi clasice și moderne, poezii franțuzești, englezești, italiene etc., chiar dacă nu aveai habar de limba respectivă. Se învăța turcește, tătărește, idiș sau țigănește. Totul depindea de cu cine cădeai în celulă sau la lucru în fabrică. Nu învăța

chiar toată lumea. Unora le plăcea să coasă, să împletească, să sculpteze pe o bucătică de os găsit în ciorbă, să facă piese de șah din pâine și să joace, dar toate acestea aveau repede un sfârșit, pentru că, în timp, experiența călăilor în distrugerea personalității umane a devenit diabolică. Pe an ce trecea, supravegherea era tot mai severă și se ajunsese până acolo că și un ac era greu de ascuns. Nu aveai voie să faci nimic, nu aveai voie să ai asupra ta nimic. O acțiune de spălare a creierelor, combinată cu celelalte metode diabolice de exterminare, i-a adus pe mulți în pragul nebuniei sau și-au pierdut viața.

Am văzut țărani recitând poezia *If* de Kipling, în limba engleză, muncitori ce știau poezii franțuzești și oameni simpli care și-au lărgit foarte mult orizontul cunoștințelor. Am cunoscut un tânăr de la țară care avea doar câteva clase elementare, dar, care ajutat de cei din jur, a parcurs tot materialul ce se predă în liceu și, dacă s-ar fi luat la întrecere cu orice bacalaureat, sunt sigur că ar fi câștigat concursul.

Literatura română avea prioritate. De la *Luceafărul* lui Eminescu, pe care-l învățau cei mai mulți, la psalmii lui Arghezi, *Joc secund* al lui Barbu, poeziile lui Alecsandri, psalmii lui Dosoftei sau versurile lui Enăchiță Văcărescu. Te surprindea varietatea autorilor și a operelor. Cele mai obișnuite și care circulau cel mai mult erau însă poeziile create acolo, între zidurile temnițelor iar cei mai cunoscuți poeți ale căror producții se răspândeau prin toate închisorile erau Radu Gyr și Nichifor Crainic. În general, versurile se creau mental și în același timp se memorau, apoi li se comunicau celor din jur, care le învățau pe de rost și după aceea se transmiteau, în măsura posibilităților, în alte celule, iar cu ocazia deselor schimbări sau transferuri, luau lungul drum al temnițelor sau șantierelor din țară, ca să mângâie și să aline.

Poeziile lui Radu Gyr reflectau cel mai bine amara noastră viață, cu toate lacrimile, dorurile și suferințele ei. Și atunci când erai pedepsit sau izolat, când erai singur într-o carceră sau o celulă rece și tremurai de frig, iar foamea îți măcina măruntaiele, când erai bătut și înjurat, când nu mai puteai îndura munca istovitoare și cădeai sub lovituri și toate nedreptățile posibile se abăteau asupra ta, te rugai, pentru că ruga și nădejdea la Dumnezeu erau singurul sprijin și, apoi, recitai în neștire tot ce ai putut învăța, ca timpul să se poată scurge mai repede și să uiți de suferințe. Mulți se întrebau dacă afară, în libertate, prin cei ce vor mai ajunge să vadă lumina soarelui, poeziile învățate în bezna închisorilor vor mai cunoaște circulația și gloria ce au avut-o în acei ani de claustrare, chin, foame și, atâția morți în jurul nostru. Într-adevăr, după ce m-am eliberat, cu rare excepții, nu am mai avut cui să le recit nici cui să le transmit. Nici nu era posibil, căci ciracii Securității erau mereu pe urmele mele. Nici nu le-am putut scrie, căci o percheziție era oricând posibilă. Luat de grijile zilnice nici nu am putut să le repet așa că multe le-am uitat.

Acum, după așa-zisa revoluție, încerc să mi le reamintesc și să le aștern pe hârtie, atât poeziile altor autori, cât și poeziile mele. În special din poeziile create de mine am putut recupera foarte puține. A fost o vreme când m-am îmbolnăvit de tuberculoză și nu speram să scap cu viață. În acea perioadă nu prea m-am mai gândit la poezie și mai ales la ale mele. De poeziile lui Radu Gyr și Nichifor Crainic totdeauna mi-am adus cu drag aminte și îmi place să-mi amintesc și de oamenii de la care le-am învățat. Poezia lui Radu Gyr, *Iisus în celulă*, o știu de la un pastor maghiar, care vorbea greu românește dar recita frumos și corect. *Întoarcerea din cruciadă* de

aceiași autor am învățat-o de la Frasin Munteanu-Râmnic, fiul profesorului Munteanu-Râmnic, care în timpul guvernării lui Iorga a fost ministrul învățământului și pentru această „faptă gravă“ a murit în închisoare, la Sighet. Despre moartea tatălui său, Frasin a aflat pe când eram împreună la Aiud și discutam deseori despre soarta marilor noștri oameni politici.

O mare parte din poezii le-am învățat de la un hoge tătar, care după 23 august 1944, când trupele sovietice ne invadaseră țara, adăpostise niște soldați tătari, dezertori din armata sovietică. Tot de la el am învățat câteva cântece bisericesti musulmane. *Baldovin și Mădălina*, o baladă superbă, și *Cântecul potirului* de Nichifor Crainic le știu de la Haralambie Zincă, ofițer, fost prizonier în URSS și care era omul ce știa cele mai multe poezii din cele care circulau prin închisoare. A învățat și multe poezii de-ale mele și, de fiecare dată, când ne întâlneam, îmi cerea noutăți. *Balada codrului fără haiduc* de Radu Gyr am învățat-o de la un student craiovean, Alexandru Prodan, pe când eram internați la Secția a II-a, într-o cameră cu bolnavi TBC.

Deși am stat mulți ani în Aiud, cu Radu Gyr, o singură dată am putut să stau de vorbă. Fiind bolnav, contractasem o răceală zdravănă, am fost mutat pe câteva zile la Secția I, unde, într-o cameră alăturată, era întemnițat poetul. Într-una din zile, când am fost scoși în curte la program, m-am furișat în camera lui. El era grav bolnav și nu se putea clinti din pat. Rămăsese cu grave complicații, în urma rănilor primite pe frontul de răsărit. Antonescu îl condamnase, apoi l-a trimis în linia I, fără perspective de a se mai întoarce viu. Rănit grav, a fost evacuat și numai așa a scăpat cu viață. Când i-am spus cine sunt, mi-a zâmbit și mi-a reținut mult timp mâna în mâna lui:

– A, dumneata ești tânărul poet bucovinean. Avocatul Pepi Stănescu mi-a recitat mai multe poezii pe care le-ai făcut aici în Aiud. Mă bucură că am urmași. Mai sunt câțiva tineri talentați prin închisori, sunt încântat de creațiile lor și dornic totdeauna să le cunosc.

M-a încurajat ca, în orice situație voi fi, să nu renunț la poezie, să acumulez cât mai multe cunoștințe, pentru că am de la cine, să muncesc, să cred și să sper.

– Există o acumulare și o evoluție, pe măsură ce urcăm trepte de trudă în strădania noastră. Poate că munca nu ne va fi zadarnică și într-o zi aceste creații vor vedea lumina tiparului. Poate că lumea se va schimba și vom vedea libertatea și, dacă vor fi condiții favorabile, vei putea să te realizezi, poate, dar ce glorie mai mare să dorești decât aceasta, că versurile dumitale circulă din om în om, prin închisorile din țară. Crezi că o carte prăfuită dintr-o vitrină oarecare, îți va aduce mai multă satisfacție?

Cred că poetul pleda și pentru el, căci eu în materie de poezie eram doar un ilustru necunoscut și nu mă consideram decât un simplu amator. Cu mult regret, a trebuit să plec repede ca să nu fiu surprins că am intrat într-o cameră străină. Aș fi fost pedepsit foarte aspru și cine știe cât aș fi suferit.

Când am ajuns în Aiud, pe data de 10 septembrie 1949, la scurt timp am auzit că au fost internați în infirmerie trei muribunzi, unul din ei fiind poetul Radu Gyr. Toată lumea era afectată și ne rugam, toți, lui Dumnezeu să-l țină în viață. Doi din cei internați, împreună cu el, au murit la scurt timp, Radu Gyr s-a încăpățânat să nu moară. În aceeași stare de muribund a fost dus înapoi la Zarcă. „Dacă nu a vrut să

moară în pat și pe cearșaf, poate muri și pe scândura goală, în celulă“, a spus cu cinism un ofițer politic.

Astfel, a dus-o ani de zile. Ba că moare, căci nu are cum să scape, ba că a murit, ba că nu a murit, dar nu are nici o șansă, așa că, la un moment dat, nu știai ce să mai crezi. Doctorii deținuți, cărora li se admitea din când în când să-l viziteze, nu aveau nici o speranță. A fost o adevărată minune că a supraviețuit și că, în 1956, a fost eliberat. Pentru că în perioada cât a fost pe front a scris o carte de poezii, *Poeme de război*, a fost considerat criminal de război și condamnat ca atare. În anul 1955 s-a dat un decret care a pus în libertate pe criminalii de război, dar pe Radu Gyr nu au vrut să-l elibereze. Noi am auzit, mult după aceea, că un poet indian, prieten al lui, ar fi intervenit la statul român și numai așa a fost eliberat. Un alt miracol ce uimea pe toată lumea, a fost că, așa cum era, pe patul de moarte, ani de zile, cu un licăr de viață ce pâlpâia în el, a creat continuu. Poeziile lui s-au răspândit nu numai în închisori, ci au răzbit și afară, în libertate, ba chiar și peste hotare. Acest fapt a supărat rău regimul comunist și mai ales Securitatea. Arestat din nou, în 1958, este condamnat la moarte pentru poeziile lui și în special pentru poezia *Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane*. Odată cu el sunt condamnați mulți dintre cei ce i-au răspândit opera. După un an de chinuri și lanțuri în celula condamnaților la moarte, Casimca, de la Jilava, i se comută pedeapsa în muncă silnică pe viață. Boala i se agravează din nou și o duce așa, între viață și moarte, până în 1964, când scapă odată cu eliberarea deținuților politici.

O parte din poezii le-a refăcut, multe au rămas răspândite prin țară, la cei care le-au învățat prin închisori. Poetul Radu Gyr s-a stins din viață în anul 1975, fără să apuce să mai publice ceva. Până la revoluție aceste poezii nu au putut fi adunate. După aceea, doamna Simona Popa, fiica poetului, a dus o muncă disperată, să strângă vers cu vers, strofă cu strofă. Astfel, s-a publicat la Editura Marineasa, din Timișoara, trei volume: *Sângele temniței, Balade și stigmatе și Poezia orală*. În majoritatea, aceste poezii au statut de poezie orală. Printre cei care au depus o râvnă deosebită în a le învăța și păstra a fost colegul meu, Dumitru Cristea, din Negrești, Constanța. Când a fost arestat, în 1948, era proaspăt absolvent al Școlii de subingineri minieri și chimico-metalurgi din Baia Mare. Condamnat la șase ani închisoare pentru delict de uneltire contra ordinii sociale, în realitate, pentru că în anii 1946–1947, când în țară bântuia seceta și foamea, a participat în cadrul organizației de tineret „Frăția de Cruce“, la o colectă de bani și alimente pentru deținuții politici din Aiud, care la acea oră mureau de foame. Nu după multă vreme a ajuns și el în Aiud pentru această „faptă gravă“. Aici a luat contact cu mulți oameni deosebiți. Având o memorie prodigioasă, a acumulat o frumoasă cultură universală pe care nu ar fi avut cum să și-o însușească în școlile comuniste. Pe lângă multe altele a învățat peste două sute de poezii de Radu Gyr și multe – de alți poeți ai închisorilor. După terminarea pedepsei în 1954, epuizat și suferind, se retrage în satul natal să se refacă și să-și încropească într-un fel un rost în viață. Așterne însă pe hârtie ce avea pe suflet și în minte, adică poeziile învățate. Această îndrăzneală l-a costat douăzeci și cinci de ani muncă silnică. A fost condamnată și soția sa la cinci ani de muncă silnică, pentru că nu și-a denunțat soțul, deși ea nu știa nimic de aceste poezii pentru că au fost scrise înainte de căsătoria lor. Vreme de patru ani i s-a aplicat lui Dumitru Cristea un regim de

exterminare, fiind izolat și pus în lanțuri, la picioare și de multe ori și la mâini, în Penitenciarul Constanța, în care timp a tocit șase perechi de lanțuri.

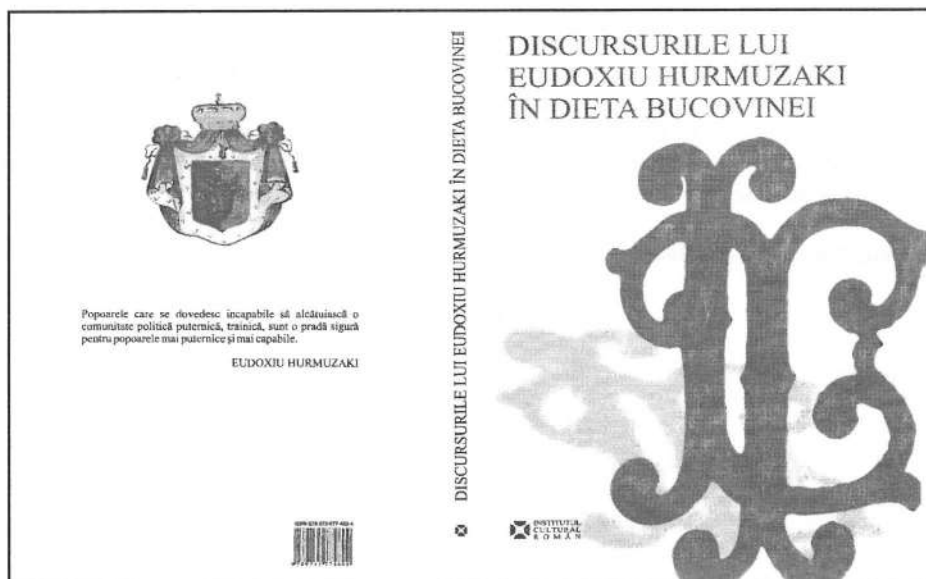
După 1964, când a fost eliberat, a funcționat ca subinginer minier la minele de la Ostra, județul Suceava. După revoluție, a reușit să-și recupereze caietele cu poeziile lui Radu Gyr de la fosta Securitate și, după cum scrie doamna Simona Popa în postfața de la volumul III, *Poezia orală*, referindu-se la domnul Cristea: „Fără perseverența și spiritul său de sacrificiu, literatura română ar fi astăzi mult mai săracă“.

Poate generațiile care vor veni peste ani, citind aceste versuri, vor înțelege ceva din zbuciumul și tragedia secolului nostru întunecat. Sperăm ca ei să aibă o altă soartă decât cea hărăzită nouă și în fața lor să se deschidă toate orizonturile, pentru că în fața tinereții noastre toate orizonturile au fost închise. Poate tinerii poeți și scriitori, parcurgând aceste bijuterii create în durere și suferință și scoase abia acum la lumină, să le pună în inima lor pe pedestalul ce li se cuvine și să învețe ca în orice împrejurare să spună adevărul, lucru pe care noi nu l-am putut face decât cu prețul libertății și de cele mai multe ori chiar și cu prețul vieții.

Stupca, 8 noiembrie 1994

Cărți. Reviste. Conferințe

[*Discursurile lui Eudoxiu Hurmuzaki în Dieta Bucovinei. Din viața parlamentară a Bucovinei în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea.* Ediție bilingvă, cu stabilire de text, prefață, note și comentarii de Ilie Luceac. Traducerea textului german de Catrinel Pleșu, Institutul Cultural Român, București, 2007, 367 p. (cu rezumate în limbile germ., rom., ucr. și engl.)]

Cine deschide, la pagina 174, *Enciclopedia istoriografiei românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978, găsește o succintă, dar cuprinzătoare prezentare, semnată de Florin Constantiniu, asupra vieții, activității și operei lui Eudoxiu Hurmuzaki (1812–1874), eminent editor de documente, om politic activ în Bucovina veacului al XIX-lea și membru al Academiei Române. Istoriografia națională asupra celui care a inițiat celebra colecție de documente, *Documente private la Istoria Românilor*, I–XXI, București, 1887–1942, și a redactat, între altele, cele cinci volume din *Fragmente zur Geschichte der Rumänen*, București, 1878–1886, pe care nu le-am putut răsfoi în deceniul 7 al studenției noastre clujene, din motive pe care nu le mai discutăm, aici și acum, – înregistrează o nouă și binevenită contribuție științifică, semnată de istoricul bucovinean dr. Ilie Luceac, *Discursurile lui Eudoxiu Hurmuzaki în Dieta Bucovinei**.

* Prezentarea volumului a avut loc în „Sala Unirii” de la Muzeul Național al Unirii, la 27 iulie 2007, în cadrul Programului „Cursurile de vară”, organizate de Academia Română – Centrul de Studii Transilvane din Cluj-Napoca, la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba-Iulia, 22–29 iulie 2007.

După ce, în urmă cu opt ani, și-a publicat textul tezei de doctorat în istorie, cu titlul *Familia Hurmuzaki: între ideal și realizare (O istorie a culturii românești din Bucovina în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea)*. Cuvânt înainte de acad. Ștefan Ștefănescu, Cernăuți, Editura Alexandru cel Bun, Timișoara, Editura Augusta, 2000, de data aceasta Ilie Luceac, cadru didactic la Colegiul Pedagogic al Universității de Stat „Iu. Fedkovyci“ din Cernăuți, ne propune mai multe etape și momente din *Viața parlamentară a Bucovinei în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea*. Suntem în fața unei ediții admirabile și necesare după texte reprezentative pentru discursul politic, onorat de Eudoxiu Hurmuzaki, în viața parlamentară a Bucovinei, în anii care au urmat Revoluției de la 1848–1849. Mai precis, este vorba de editarea – în paralel, limba germană și limba română – a 26 de texte, rostite de deputat în Dieta Bucovinei, începând cu *Moțiunea deputatului Eudoxiu de Hurmuzaki și răspunsul său dat deputatului baron Nicolaus Petrino, în ședința Dietei din 16 aprilie 1861 (Cernăuți, 1861)* (p. 60–82) și încheind cu Cuvântarea de încheiere a căpitanului țării Eudoxiu baron de Hurmuzaki în cea de a VII-a ședință din 30 decembrie 1873 (p. 350–353).

După o echilibrată *Notă asupra ediției* (p. 7–8), istoricul Ilie Luceac ne propune o documentată micromonografie *Eudoxiu baron de Hurmuzaki (1812–1874)* (p. 9–59), în care valorifică, de fapt, experiența istoriografică de pe urma pregătirii doctoratului în istorie, pentru ca, în cele din urmă, să ne întâlnim cu textele nemțești și românești a 26 de *Discursuri* (p. 60–353). Cuvântările lui Hurmuzaki, pe care le traduce Catrinel Pleșu în limba română, se păstrează în Secția de Manuscrise de la Biblioteca Academiei Române (Arhiva Mare, A–1076, fasciculele III–XXVI), sunt însoțite de o suită impresionantă de fotografii, la care se adaugă rezumate în limbile germană, română, ucraineană și engleză. Interpretate prin prisma unei formule științifice moderne și necesare, în spiritul trinomului *text, context și subtext*, discursurile baronului, din care nu lipsesc conotațiile naționale și politice, demonstrează, mai mult decât convingător, actualitatea și justetea uneia din afirmațiile sale paradigmatiche: „Popoarele care se dovedesc incapabile să alcătuiască o comunitate politică puternică, trainică, sunt o pradă sigură pentru popoarele mai puternice și mai capabile“.

Nu este cazul, în cadrul acestei invitații la lectură – cu creionul în mână! – să rezumăm, școlărește, conținutul discursurilor lui Eudoxiu Hurmuzaki*. Ele trebuie citite, cu dragoste și înțelegere, și raportate la situația economică, politică, socială, culturală și religioasă a Bucovinei postpașoptiste. În urma unei astfel de lecturi, discursurile ni se dezvăluie în toată însemnătatea lor documentar-istorică, din care nu lipsesc *semnificații semantice*, tipice pentru textele politice din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, eventual prin comparații cu situații din alte spații geopolitice românești, cum ar fi, de pildă, Transilvania**. Până la un punct al argumentației, dis-

* Prezentarea volumului a beneficiat și de aprecierile conf. univ. dr. Ioan Bolovan, directorului Centrului de Studii Transilvane și, firește, de răspunsul emoționant al autorului, prof. univ. dr. Ilie Luceac.

** Direcții într-o astfel de cercetare propuse de: Pompiliu Teodor, Laura Stanciu, Iacob Mârza, *Semantică politică iluministă în Transilvania (sec. XVII–XIX): glosar de termeni*, Alba-Iulia, „Aeternitas“, 2002; Laura Stanciu, *Orientări în studiul discursului istoric. Aspecte semantice. O propunere pentru istoria Transilvaniei*, Alba-Iulia, „Aeternitas“, 2005; Iacob Mârza, Laura Stanciu, *Sens și reprezentare în dinamica gândirii politice din Transilvania (sec. XVII–XIX)*. *Dicționar terminologic explicativ. Bază de date*, Cluj-Napoca, „Argonaut“, 2005.

cursurile lui Eudoxiu de Hurmuzaki demonstrează, suficient de convingător, impresionanta experiență politică (participarea la Revoluția din 1848–1849, cu un rost în activitatea Gărzii naționale din Viena; activitatea susținută pentru autonomia provinciei și împotriva încorporării ei în granițele Galiei; militantismul său, în calitate de vicecăpitan – 1862, căpitan al Bucovinei – 1864, baron al Curții de la Viena – 1872 etc.) și orizontul istoriografic, similar cu cel dovedit de *Fragmente din istoria românilor*, I–III, București, 1879–1900.

Gândurile cauzate de această „academică restitutie“, care constituie o nouă etapă în cunoașterea vieții, activității și operei baronului Eudoxiu de Hurmuzaki, ne îndeamnă la reflexie. Prin lansarea ediției după textele sale politice, în Sala Unirii din Alba-Iulia, unde s-a votat, la 1 Decembrie 1918, Unirea pentru totdeauna a Transilvaniei cu Regatul României libere, suntem în fața unei adevărate reparații culturale și politice, raportate la subtextul investigațiilor lui Eudoxiu de Hurmuzaki. Ele au vizat, în ultimă instanță, unitatea românilor de pretutindeni, sintagmă ce „scăpase“ studenților, care, în deceniul 7 al secolului trecut – printre ei numărându-se și semnatarul însemnărilor de față – urmau cursurile la Facultatea de Istorie și Filosofie de la „Alma Mater Napocensis“. Dintr-un astfel de unghi al investigației, subscriem, în final, la aprecierile lui Teodor Stefanelli, care la centenarul nașterii baronului nota, cu un sănătos patetism: „Pentru ca brazda trasă de Eudoxiu Hurmuzaki în ogorul nostru românesc să tot înainteze și să se tot adâncească și ca progresul nostru să fie durabil, va trebui ca toate puterile vii ale națiunii să fie puse în mișcare pentru o activitate comună și energică spre a salva ce mai este de salvat“.

Prof. univ. dr. Iacob Mârza, Alba-Iulia

UN STUDIU NECESAR ȘI UTIL

Vasile Tărățeanu

Cernăuți

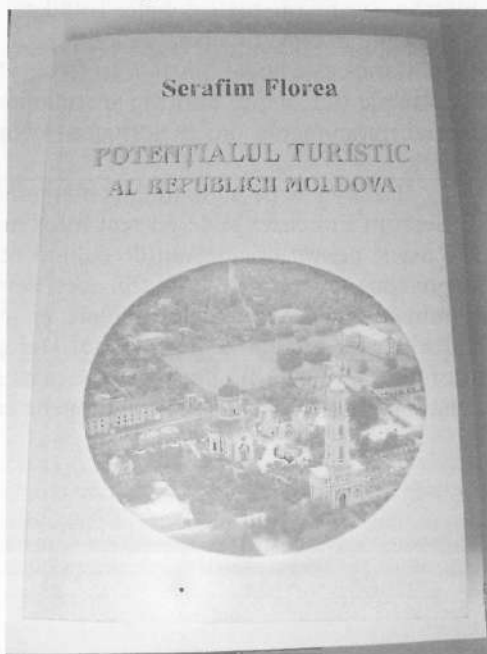
În anul acesta, la Editura Garomond-Studio din Chișinău a apărut a doua ediție, revăzută și completată, a studiului *Potențialul turistic al Republicii Moldova* de Serafim Florea, conferențiar universitar, doctor în științe geografice, originar din regiunea Cernăuți, Ucraina.

Cartea este structurată pe capitole, șase la număr: 1. Turismul și fondul de monumente; 2. Fondul de monumente și importanța turistică a Republicii Moldova; 3. Amplasarea teritorială a fondului turistic al Republicii Moldova, din spațiile populate de români aflate în componența Ucrainei și din diaspora românească; 4. Starea fondului de monumente; 5. Infrastructura turistică a Republicii Moldova.

Cel mai bogat dintre acestea este capitolul al treilea care însumează 200 (din cele 408) pagini ale cărții. Pe parcursul lor se relatează pe larg despre felul în care sunt amplasate monumentele și obiectivele turistice din Republica Moldova.

În lucrarea pe care o recomandăm cu deosebită plăcere cititorilor noștri sunt prezentate principalele valori ale patrimoniului de monumente naturale și antropice, unele obiective economice și activități etnofolclorice și etnoculturale ale Republicii Moldova, precum și unele valori naționale similare din spațiile românești aflate în componența Ucrainei și de pe alte meleaguri care stau la baza dezvoltării turismului în aceste teritorii.

Remarcăm acest fapt, deoarece Serafim Florea nu s-a limitat în lucrarea sa numai la prezentarea patrimoniului spiritual, cultural și natural al Republicii Moldova, ci a făcut o trecere în revistă și a valorilor românești de interes turistic din regiunile Cernăuți și Odesa (din aria ei basarabeană), precum și din Maramureșul istoric, actuala regiune Transcarpatică.

În prefața cărții, semnată de profesorul universitar, academicianul Petru Soltan menționează pe bună dreptate că „lucrarea lui S. Florea reprezintă o operă complexă, în bună parte inedită, de mare interes turistic și nu numai, constituind un bun ghid pentru toți cei care doresc să cunoască mai profund tezaurul spiritual-cultural al neamului nostru, ba mai mult, un util îndrumar pentru elaborarea programelor și itinerariilor, în stare să-i captiveze și pe oaspeții noștri din străinătate, cartea încadrându-ne astfel mai temeinic în sistemul turismului internațional“. După cum se știe, turismul reprezintă unul dintre cele mai importante și complexe fenomene ale activității umane, atestată încă din cele mai vechi timpuri.

Autorul înregistrează peste treizeci de feluri de turism (citadin balneoclimatic, natural, cultural, sportiv, excursionist, agrar, industrial, medical montan, subacvatic, speologic etc.), menționând că „potențialul turistic este definit ca ansamblu de elemente naturale, economice, cultural-istorice și activități etnoculturale ce oferă anume posibilități de valorificare turistică, asigură o anumită funcționalitate turismului și deci constituie premise pentru dezvoltarea activității de turism“, examinează la subiect structura fondului turistic natural-antropic și posibilitățile de dezvoltare a acestuia în toate zonele. Totodată, autorul se referă și la starea fondului de monumente în toată diversitatea lor.

Cartea este bogat ilustrată cu fotografii alb-negru, reprezentând diverse locuri memorabile din spațiul mioritic și ștefanian, aducând în prim-plan peisaje, clădiri, biserici, monumente din majoritatea locurilor locuite de români din spațiul ex-sovietic.

Bazându-se pe un fond documentaristic și o bibliografie foarte bogată, cartea lui Serafim Florea va fi de un real folos nu numai agențiilor de turism din diferite țări, dar și pentru oricare om de cultură ce dorește să cunoască mai multe lucruri despre zona respectivă a lumii. În acest sens, autorul demonstrează cu prisosință că Republica Moldova, zonele aferente ei, regiunile Cernăuți și Odesa, precum și Transcarpatia merită să fie vizitate. Dar pentru aceasta, după cum menționează autorul, ar trebui să fie luate diverse măsuri pentru a ridica nivelul de deservire al turiștilor la nivelul standardelor europene contemporane.

SUMAR

Glasul Bucovinei, nr. 1–4, 2008

IN MEMORIAM

- Radu Grigorovici, membru al Academiei Române*, nr. 3, p. 7–8.
- Devenyi, Andrei**, *La mormântul academicianului Radu Grigorovici*, nr. 3, p. 18–19.
- Popescu, Mihai**, *Cuvânt la înmormântarea academicianului Radu Grigorovici*, nr. 3, p. 9–11.
- Telegrame și mesaje de condoleanță din țară și străinătate*, nr. 3, p. 12–17.
- Țugui, Pavel**, *Acad. Radu Grigorovici, președinte de onoare al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina*, nr. 3, p. 20–25.

DIALOGURI CU BUCOVINENII

- Luceac, Ilie**, *Maria cântecului bucovinean sau privighetoarea de sub geana Carpaților*, nr. 1, p. 7–32.
- Luceac, Ilie**, *Nicolae Hacman – un artizan al sublimului pact dintre vioară și baghetă*, nr. 3, p. 26–49.
- Luceac, Ilie**, *Cheia de boltă în activitatea artistică a pictorului bucovinean Ștefan Purici*, nr. 4, p. 7–28.

ORAȘUL CERNĂUȚI LA 600 DE ANI

- Cernov, Alexandrina**, *Privilegiul lui Alexandru cel Bun – 600 de ani de la prima atestare scrisă a orașului Cernăuți*, nr. 1, p. 33–47.
- Luceac, Ilie**, *Orașul Cernăuți cu bisericile sale – la 600 de ani*, nr. 2, p. 7–35.
- Mareci, Harieta**, *Orașul Cernăuți în descrierile călătorilor străini din secolele XVI–XVIII*, nr. 2, p. 36–43.
- Mitric, Olimpia**, *Un document bibliografic mai puțin cunoscut: Inventarul Bibliotecii Universității din Cernăuți, evacuată la Sibiu, în anul 1944*, nr. 1, p. 48–54.
- Ungureanu, Constantin**, *Învățămintul primar din orașul Cernăuți (sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea)*, nr. 1, p. 55–78.
- Ungureanu, Constantin**, *Gimnaziul german din Cernăuți (1808–1918)*, nr. 3, p. 50–71.

PERSONALITĂȚI BUCOVINENE

- Ceașu, Mihai-Ștefan**, *Raimund Friedrich Kaindl: de la Universitatea din Cernăuți la cea din Graz*, nr. 1, p. 79–86.
- Moldovan, Eleonora**, *Inițiativele politice ale liderului Partidului Național Român din Bucovina*, George Popovici, nr. 1, p. 87–96.

BUCOVINA – PROCESE ISTORICE ȘI SOCIALE

- Burdeak, Vera**, *Specificul dezvoltării democrației liberale în Ucraina*, nr. 3, p. 84–89.
- Cernov, Alexandrina**, *Universitățile multiculturale – produsul unor contexte politice și tradiții lingvistice*, nr. 3, p. 90–108.
- Gherman, Marin**, *Efectele democratizării sporadice. Monitoring-ul presei (15 noiembrie 2007 – 15 februarie 2008)*, nr. 1, p. 97–105.
- Gherman, Marin**, *Tendențe și legități politice: spectrul evenimentelor. Monitoring-ul presei (15 februarie – 18 aprilie 2008)*, nr. 2, p. 44–54.
- Gherman, Marin**, *Epicentrul deciziilor politice: un model de tranziție. Monitoring-ul presei (15 aprilie – 25 iunie 2008)*, nr. 3, p. 72–83.
- Gherman, Marin**, *Personificare politică și războaie informaționale. Monitoring-ul presei (25 iunie – 1 noiembrie)*, nr. 4, p. 29–42.
- Tomulescu, Alexandru**, „Moldovenismul“ și ineptia ideologică, nr. 1, p. 106–110.

TEORIE, CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

- * * * *Tradiție spirituală românească și deschidere spre universal (Colocviu închinat memoriei acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga – maica Benedicta, Putna, 18–20 august 2007)*, nr. 2, p. 55–56.
- Bușulenga, Zoe Dumitrescu**, *Intelectualul și cultura în lumea secularizată (Ultimul articol scris de acad. prof. Zoe Dumitrescu-Bușulenga pentru întâlnirea ecumenică de la Mitropolia Alba-Iulia. Î.P.S. Andrei. Tipărit cu bunăvoința Î.P.S. Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăușilor)*, nr. 2, p. 57–61.
- Filipciuc, Ion**, *Mircea Eliade și tâlcul zilei sale de naștere*, nr. 1, p. 111–150.
- Filipciuc, Ion**, *Trei prozatori bucovineni*, nr. 4, p. 43–53.
- Georgescu, Nicolae**, *Boala și moartea lui Eminescu. Abordare filologică de bun simț (II)*, nr. 2, p. 84–118.
- Georgescu, Nicolae**, *Boala și moartea lui Eminescu. Abordare filologică de bun simț (III)*, nr. 3, p. 124–147.
- Ilisei, Grigore**, *Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Portret în mozaicurile amintirii*, nr. 2, p. 67–71.
- Irimia, Dumitru**, *Eminescu și Putna*, nr. 3, p. 109–123.
- Lutic, Mircea**, *Partea lui, rotundă, de cer*, nr. 2, p. 119–130.
- Olaru Nenati, Lucia**, *Legături spirituale între Botoșani și Cernăuți în vremea Marii Uniri*, nr. 3, p. 148–165.

- Stanciu, Teodora**, *Academician Zoe Dumitrescu-Buşulenga la 85 de ani*
(Interviu I, august 2005), nr. 2, p. 72–75.
- Stanciu, Teodora**, *De vorbă cu acad. Zoe Dumitrescu-Buşulenga*
(Interviu II, 2005), nr. 2, p. 76–83.
- Zub, Alexandru**, *Zoe Dumitrescu-Buşulenga: In memoriam*, nr. 2, p. 62–66.

POEZIE

- Gherman, Marin** (Portret), nr. 4, p. 67.
- Gherman, Marin**, *Poezii*, nr. 4, p. 68–73.
- * * * **Simion Gociu la 60 de ani** (Tabel cronologic), nr. 4, p. 54–56.
- Gociu, Simion**, *Poezii*, nr. 4, p. 57–66.
- Steiciuc, Carmen Veronica** (Portret), nr. 4, p. 74–75.
- Steiciuc, Carmen Veronica**, *Poezii*, nr. 4, p. 76–80.

PROZĂ

- Muscalu, Ion** (Portret), nr. 4, p. 81
- Muscalu, Ion**, *Sub sabia cu straja-n cruce, III. Bătălia din Codrii Cozminului*
(fragment), nr. 4, p. 82–97.
- Oniga, Dumitru**, *Amintiri din închisoare. Eseuri autobiografice* (fragmente),
nr. 4, p. 98–129.

ARHIVA BUCOVINEI

- Filipiuc, Ion**, *Cum n-a fost să fie tipărit în Argentina dialogul Lysis comentat*
de Constantin Noica, nr. 2, p. 131–146.

CĂRȚI. REVISTE. CONFERINȚE

- Mârza, Iacob**, *Discursurile lui Eudoxiu Hurmuzaki în Dieta Bucovinei. Din viața*
parlamentară a Bucovinei în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea.
Ediție bilingvă, cu stabilire de text, prefață, note și comentarii de Ilie
Luceac. Traducerea textului german de Catrinel Pleșu, București,
Institutul Cultural Român, București, 2007, 367 p. (cu rezumate în limbile
germ., rom., ucr. și engl.) nr. 4, p. 130–132.
- Tărășeanu, Vasile**, *Un studiu necesar și util*, nr. 4, p. 133–134.

BIBLIOGRAFIA BUCOVINEI

- Cernov, Alexandrina, Luceac, Ilie**, *O explicație necesară*, nr. 2, p. 150–153.
- Tărășeanu, Vasile**, *Și la Herța se tipăresc cărți*, nr. 2, p. 147–149.

CĂTRE COLABORATORI

Autorii sunt invitați să ne trimită studii originale de istorie, literatură și cultură, eseuri, opere literare, recenzii ale unor volume publicate sau ale unor reviste, cu precădere despre Bucovina sau aparținând unor autori bucovineni, prezentări de carte, conferințe sau alte materiale de actualitate ce se încadrează în celelalte rubrici ale revistei.

Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

Studiile sau eseurile vor fi extinse până la maximum 25–30 de pagini și un rezumat (1/2–1 pagină) în limba română sau engleză. Materialele se vor culege în Microsoft Word. Textele listate vor fi însoțite de o dischetă sau CD.

Textele și rezumatele scrise de mână nu vor fi luate în discuție spre publicare.

Autorilor le revine, în exclusivitate, responsabilitatea pentru conținutul materialelor.

Titlul articolelor se va scrie cu litere mari și va fi urmat de numele autorului și orașul de reședință. Referințele bibliografice se vor face prin numere în text, notele necesare fiind așezate la sfârșitul lucrării în ordinea în care se face trimiterea la ele, fie prin numere încadrate în paranteze rotunde, indicând ordinea în lista bibliografică și, respectiv, pagina din care a fost extras citatul. Volumul va fi indicat cu cifre latine, în poziția a doua. Vor fi acceptate numai studiile sau articolele care nu au fost publicate.

Autorii sunt rugați, de asemenea, să ne transmită și câteva date esențiale despre activitatea lor științifică și publicațiile mai importante, pentru a le prezenta la sfârșitul volumului.

Adresele redacției

Ucraina, Cernăuți:

Editura Alexandru cel Bun (pentru revista „Glasul Bucovinei“),

str. 28 iunie, nr. 44, cam. 105

Tel./Fax 0038 0372/523043

Redactor șef: Alexandrina Cernov

E-mail alex-cernoff@yahoo.com

cernoff@ukr.net

Adresa poștală:

str. 28 iunie, nr. 44, cam. 105

Cernăuți, 58 000, Ucraina

România, București:

Institutul Cultural Român (pentru revista „Glasul Bucovinei“),

str. Aleea Alexandru, nr. 38, București, România

Consilier: Bogdan Jitea

Telefon 0317 100 681

E-mail bogdan.jitea@icr.ro

Monetăria Statului este monetăria națională a României; are sediul în București și fabrică moneda metalică de circulație a țării. Funcționând din 1935 în actualul sediu din Dealul Filaret, ea a fost înființată în anul 1870, la trei ani după întemeierea sistemului monetar național al „Leu“-lui.

Medalie dedicată sărbătoririi a 135 de ani de la înființarea primei Monetării și a 70 de ani de la reînființarea Monetăriei Statului.

Din 1956, Monetăria a fost subordonată Băncii Naționale a României, iar în 1990 a fost reorganizată ca regie autonomă.

Deși întreprindere de stat, Monetăria este independentă financiar, nu apelează la subvenții, iar obiectul ei este același ca al oricărei firme private: obținerea de profit.

Monetăria este condusă de un consiliu de administrație, format din nouă membri, al cărui președinte este director general al instituției.

Pe lângă moneda de circulație, Monetăria fabrică moneda comemorativă, medalii, decorații, obiecte din aur și argint, precum și alte numeroase obiecte, realizabile cu tehnologia specifică ei: jetoane, insigne, brelocuri, medalii sportive, sigilii, obiecte gravate, presate, acoperite galvanic sau emailate etc.

Medalie dedicată sărbătoririi a 250 de ani de la nașterea lui Mozart; tombac argintat patinat; diametru: 80 mm.

În ultimii ani o parte semnificativă a producției a fost destinată unor clienți străini. S-au exportat în special monede de circulație, comemorative și necirculate, dar și medalii, jetoane sau brelocuri în Marea Britanie, Germania, Olanda, Israel, Suedia, Moldova și Hong Kong. Carol Pop. Medalie dedicată lui Carol Pop de Szathmari (2002,

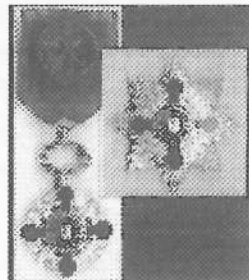

Monetăria Statului).

Sistemul de calitate al Monetăriei Statului a fost reconfirmat, în 2002, de către Comisia de Supraveghere, Acreditare și Certificare a Ministerului Român de Interne, conform standardului internațional SR EN ISO 9002.

Tehnologia de fabricație a monedelor, medaliilor, decorațiilor este aceeași sau aproape aceeași cu cea folosită la fabricarea altor obiecte. Din producția diversă a Monetăriei Statului fac parte și alte produse, din metal comun sau prețios, a căror fabricare se face prin operații de turnare, laminare, presare la rece sau gravare, vopsite, emailate, ori acoperite galvanic cu metale comune sau prețioase, ca: măștișoare, insigne, brelocuri, ace de cravată, butoni de manșetă, nasturi metalici, sigilii cu șnur,

sigilii de ceară sau plastilină, embleme, accesorii metalice pentru uniforme (insemne de armă, ecusoane, petlițe, catarame etc.), mașini de numerotat, datiere, poansoane, ștampile metalice sau din cauciuc, firme și plăcuțe gravate, jetoane, semifabricate cu destinație industrială din argint (table, sârme etc.), matrițe timbru-sec, bijuterii din aur și argint ș.a.

Steaua României.

Obiecte de podoaabă.

În ultimii ani, pe lângă obișnuitele articole din aur și argint (monede, medalii, decorații) sau bijuterii și alte obiecte destinate populației, la Monetăria Statului s-a dezvoltat o producție specială de obiecte de cult religios: chivoturi, ferecătuiri de carte și icoană, racle etc.

Chivot.

Raclă.

Tehnoredactor: CORNEL CRISTESCU
Corector: CONSTANȚA FILIP

Bun de tipar: 2009
Apărut: 2009

Procesare și producție:
Editura INFO-TEAM

ISSN 1222-5606